

nr 86
2009-09
25 kr

DISKULOGEN

med Släktforskarnytt

Sista slaget
REENACTMENT AV SLAGET I SÄVAR

Kriget 1809

FALKÖPING 2009
Rapportering från årets släktforskardagar

Använd kartor i DISGEN | Släktforska i Finland

innehåll

Kort & gott	4
Släktforscardagarna i Falköping	5
Redaktörskonferensen	7
Ordförandekonferensen	8
Förr fanns det oäkta barn	9
De okända kyrkoböckerna	11
Okända kvinnor i historien	12
När friarna kom till Mösseberg	14
Våra medlemmar	17
Macspalten	18
Kriget 1808–1809	20
Sista slaget i Sävar	31
Släktforska i Finland	36
Lär dig mer om DISGEN	38
Insändare	45
Genealogiska föreningen	46
Faddrar	48
Styrelsen	49
Regionföreningar	50

Tidningen publiceras efterhand även på hemsidan. Nästa nummer kommer ut i december. Sista dag att lämna material till tidningen är 2 november.

omslagsbild

Foto: Anna Linder

Mac-sp

Du läste rätt. Det ä...
änkt att Mac-anv...
kunde ventiler...
och funderingar
varandra till rätt...
användaren har...
m, har det funnits...
ts ute på fältet av...
å i...
t g...
Om Reun...
har vi fått ett i

I början av sommaren hördes en puff från min PC och sedan var den stendöd. Lite nervös var jag innan jag hade plockat ut hårddiskarna och sett att all information fanns kvar. Då jag till vardags kör Macintosh satsade jag på en Mac Mini som ny stationär dator, eftersom det går att köra både Mac och PC på den.

Jag valde att flytta över min Windows Vista-installation som jag hade i min bärbara Mac till den nya Mac Mini:n. Det gick alldeles utmärkt, men jag fick en varning att jag måste aktivera Windows. Återkommen från en månads semester kunde jag inte starta Windows utan att mata in en ny aktiveringskod. Jag valde då att vara ärlig och köpte en ny fullversion av Vista och fick på det sättet en ny aktiveringskod.

Glad i hågen knappade jag in den nya koden, bara för att få reda på att den inte godkändes och att jag kanske använde en förfalskad programvara. Sökande på Microsofts webbsidor gav ingen hjälp, utan jag försökte ringa Microsofts support. Vid tredje telefonsamtalet förklarade man att den Vista-version som hade fungerat en månad innan inte var en riktig Vista-version eftersom jag hade flyttat den från en annan Mac. Då jag i Mac:en hade använt programmet Parallels för att köra Windows, lämnade man ingen support. Att jag hade betalt 2300 kr för Vista brydde man sig inte om. Jag fick inte ens reda på hur jag skulle kunna rädda mina egna filer. Om jag raderade hela Vista-installationen och började från början skulle det kanske fungera.

Det är självmål av Microsoft att göra det så krångligt att aktivera Vista, så att det inte fungerar och att man inte ger support när det krånglar oavsett vems "felet" är. I det läget ångrade jag att jag inte vore tio år yngre och tyckte det var självklart att först se vad Pirate Bay hade att erbjuda, innan jag försökte göra rätt för mig.

En annan fundering rör de webbsidor där man kan lägga upp slakten på Internet. Ofta kan man göra det gratis, men man kanske får stå ut med reklam. Innan man lägger ut några släktuppgifter på en sajt tycker jag att man ska läsa den finstilta informationen. Vem står bakom sajten? Vem äger uppgifterna? Vad händer om man vill ta bort uppgifter? De flesta sajter vill ha mycket trafik till sin webbplats för att sedan kunna sälja annonser. Hur ärliga är dessa gratis-sajter?

När det gäller DIS produkter och tjänster har vi valt att inte lägga för mycket tid och arbete på komplicerade lösenord. Vi hoppas att du som användare tycker det är värt att betala för släktprogrammet DISGEN och större uppgraderingar. Vi hoppas också att du inte sprider programmet vidare, utan rekommenderar dina vänner och bekanta att köpa programmet istället. Det är dock möjligt att vi i kommande version kommer att få lägga in någon typ av aktiveringskod.

När det gäller databasen DISBYT, har vi valt att ha den lösenordsskyddad, eftersom vi ser den som en medlemsförmån. Att vara med i DISBYT är frivilligt, och om någon vill få sina uppgifter bortplockade från DISBYT stryks de självklart. Vi hoppas att det ska innebära att fler medlemmar vågar publicera sina uppgifter i DISBYT-databasen. I den nya versionen av DISGEN 8.2 har det blivit ännu lättare att skicka in uppgifter till DISBYT. Prova gärna! (Naturligtvis går det att skicka in material till DISBYT även från andra släktprogram.)

Jag hoppas att denna öppenhet och ärlighet i längden ska vara positiv för föreningen, och jag hoppas att du tycker detsamma.

Olof Cronberg
Ordförande

Diskulogen är medlemstidning för Föreningen DIS: Föreningen för datorhjälp i släktforskningen.

FÖRENINGEN

Föreningen DIS,
Gamla Linköping
582 46 Linköping
Telefon: 013-149043

Fax: 013-149091

dis@dis.se, www.dis.se

PG: I 4033-5, BG: 5009-6742

Medlemsavgift: 130 kr per år.

Familjemedlem: 65 kr per år.

EXPEDITION & FORSKARSTUGA

Hovslagaregatan 3,
Gamla Linköping
Öppet månd-fred kl 9-16.
Kansliet lunchstängt kl 12-13.
Ring gärna före besök!

KANSLISTER

Ragnhild Bergström och
Gull-Britt Andersson.

WEBBREDAKTÖR

Mikael Olsson, 013-149043

webmaster@dis.se

REDAKTÖR

Anna Linder, diskulogen@dis.se

Burliden 7, 937 92 Burträsk

0914-520062

ANNONSERING

Kontakta redaktör Anna Linder.

ANSVARIG UTGIVARE

Olof Cronberg

UPPLAGA

29000 exemplar.

UTGIVNING

4 gånger per år.

TRYCK

Sandvikens Tryckeri

ISSN 1101-3826

Vår medlem Margareta A. Jacobs, Washington DC, har avlidit och testamenterat 10 000 dollar (motsvarande 72 000 kr) till föreningen DIS.

Jag lärde känna Margareta 1995, när jag besökte Washington DC på en släktforskningsturné. Vi gjorde då ett studiebesök på Washingtons ståtliga bibliotek Library of Congress, och blev förevisade avdelningen för lokalhistoria av Margareta och en kollega till henne. Margareta var en flitig släktforskare och det är säkert flera av våra medlemmar som varit i kontakt med henne. Förra året, i samband med att jag deltog i Swedgen-workshopen på svenska ambassaden i Washington, hade jag tillfälle att tala med henne igen.

Min förhoppning är att vi med denna gåva ska kunna utveckla de svensk-amerikanska kontakterna ytterligare.

OLOF CRONBERG

Solid-state drive (SSD)

Analytiker förutspår en explosiv försäljningsökning av flashdiskar de närmaste åren. Flashbaserad lagring är en teknik som är helt avgörande för den framtida affärsutvecklingen där tusentals användare ska servas samtidigt.

Solide-state drive, ssd, är en hårddisk utan rörliga delar. Diskarna använder flash-, sram- eller dramminne. De vanligaste modellerna baseras på flashminnen och behöver inte någon spänning för att bibehålla lagrad information.

Ssd-diskarnas fördelar jämfört med mekaniska hårddiskar är lägre temperaturer, lägre effektförbrukning, de arbetar tystare, har höga läshastigheter och är tåliga.

Nackdelarna är för tillfället priset och lägre lagringskapacitet. Slitage vid radering av sektorer kan ge problem och påverka livslängden. Skrivhastigheten är i regel också sämre.

<http://techworld.idg.se>

Nya ADOnline

Nu är ArkivDigital snart klara med en ny version av ADOnline. Den nya versionen är mycket snabbare eftersom den inte baseras på Java som strulat mycket. Dessutom har en hel del småsaker fixats till och nya funktioner kommer också.

En av de största nyheterna är att bilden visas i hela fönstret. De svarta kanterna är alltså borta. Det finns även en del andra förbättringar t.ex. vid knappen Bildinställningar.

www.arkivdigital.se

Släktband

Nu börjar Släktband, SR:s första program om släktforskning, att sändas igen. I den här serien program kommer det att handla mycket om hur människor förhållit sig till överheten, hur de stångats mot landsfiskaler, rättare, präster, domare och andra personer med makt och inflytande.

www.sr.se

Windows 7

Uppföljaren till Windows Vista lanseras i slutet av oktober 2009. Samma kernel, kärna, som i Vista används i Windows 7. Detta gör att alla drivrutiner och program som fungerar i Vista även ska fungera i Windows 7.

Aktivitetsfältet har förbättrats. Har du flera flikar öppna i Internet Explorer visas nu en bild per flik. Jump Lists är en annan nyhet. Om du högerklickar på en ikon i aktivitetsfältet får du en meny som innehåller snabbval för att göra saker i programmet.

När man drar i ett fönster och släpper det i toppen på skärmen maximeras det. Släpps det i en kant ändras storleken till halva skärmen, vilket underlättar när man vill ha två fönster öppna bredvid varandra. Gadgets, små sidofunktioner, kan nu läggas var du vill på skrivbordet.

Det inbyggda stödet för olika filformat, exempelvis för filmer, har utökats så att man slipper leta efter filter och codecs. Bland annat kommer Windows 7 att ha stöd för DivX och MKV redan från start.

I dag körs alla aktiva tjänster, bakgrundsprogram, igång när Windows startar, oavsett om de används eller inte. I Windows 7 startar tjänsterna först då något program behöver dem. Det innebär att mer internminne och processorkraft frigörs.

<http://blogg.tkj.se/windows-7>

Givetvis fungerar DISGEN 8.2 med Windows 7

gravar.se

Gravar.se är sökmotorn för dig som letar information om en vän, släkting eller annan person som är avliden. Gravar.se är även utmärkt för dig som t.ex. släktforskar då du får fram information om var den avlidne finns begravd samt information om andra släktingar inom samma gravplats. Gravar.se innehåller uppgifter från över 200 församlingar

www.gravar.se

Anders Mårtensson underhåll på middagen.

Falköping 2009

TEXT: Anna Linder
BILD: Jan Nilsson, Anna Linder

Under släktforscardagarna i Falköping 2009 hölls tre olika konferenser, släktforskarförbundets riksstämma, två dagars gratis släktforsarmässa, samt två stora middagar. På följande sidor visas vimbilder och sammanfattningar av föredrag som hölls under helgen.

Stig Östenson är årets Victor Örnbjergs-pristagare.

Chris Henning med sitt hedersdiplom.

Budkaveln lämnas över till Örebro.

Under fredagen hölls konferenser för ordförande, redaktörer och cirkelledare. På kvällen bjöds det sedan in till ordförandemiddag i Cesarstugan, Östra Tunhem.

Släktforskardagarna invigdes högtidligt på lördag morgon. Mässan höll öppet i Frejhallen medan konferenser och föreläsningar hölls i Stadsteatern en bit bort.

Stämmomiddagen avnjöts på lördagen i Folkets Park. Släktforskarförbundet delade ut Victor Örnbjergs hederspris till Stig Östenson samt hedersdiplom till Chris Henning.

Budkaveln för släktforskardagarna överräcktes till Örebro, sedan tackades även arrangörerna av dessa släktforskardagar, och då särskilt Pia Wallengren och Ted Rosvall. Imitatören och stå-uppmusikern Anders Mårtensson underhöll under kvällen med sina olika roliga gubbar.

Redaktörskonferensen handlade om de nya sociala medierna, som Facebook och Twitter, och hur vi kan nyttja dem i vårt föreningsarbete.

Webbredaktör Niclas Åhlberg sammanfattade först läget för *Rötter* och Förbundets hemsida. *Porträttfyn* är stängt för inlägg för tillfället då det inte finns mer utrymme. Alla databaser ska flyttas till en ny server med nya script inom några månader. Allt material läggs upp på virtuella servrar som kan växa med behoven.

En ny hemsida beräknas komma inom några år. Den ska då vara databasbaserad vilket gör att man skiljer på innehåll och layout, något som underlättar oerhört vid framtida förändringar i sidans utseende. Man planerar även att erbjuda sidmallar till de föreningar som har hemsidor på förbundets server.

Användarna kommer inte att märka mycket av förändringarna – det som är gratis nu kommer även vara det senare.

Nya sociala medier

Mediekonsumtionen ökar hela tiden. 20% av befolkningen hade tillgång till internet 1996 – nu är endast 5% utan internet.

Sociala medier innebär en interaktion mellan människor på internet. Det handlar om bloggar, mikroblogger (Twitter), sociala nätverk (Facebook, MySpace) och multimedia (forum, chattar).

De digitala kränkningarna ökar dock kraftigt när kommentarerna börjar slå över i påhopp. Sociala medier kräver

därför en moderator, någon som kontrollerar allt som skrivs. Problemet är så stort att t.o.m. Aftonbladet överväger att ta bort funktionen att kunna kommentera artiklar på hemsidan.

Mycket värdelöst svammel sprids också i och med de sociala medierna. Nära hälften av innehållet på mikroblogger består av babbler i stil med "Nu vaknar jag", "Nu äter jag" o.s.v. Men mikroblogger kan kanske vara användbara för att snabbt få ut medlemsinformation eller ge ut information vid specifika evenemang. Twitter var mycket hett i början av 2009.

Flickr

På *Flickr*s hemsida www.flickr.com kan du spara dina bilder och visa dem för andra – du väljer själv vilka som får tillgång. Sidan passar utmärkt som backup för digitala bilder. Viktigt då över 60% av svenska folket är oroliga för att förlora bilder i datorkrascher och liknande.

Flickr visar även geotaggade bilder (från mobilkameror) vilket gör att man kan se på en gps exakt var bilden är tagen.

Facebook

Man kan enkelt skapa en grupp i *Facebook* där forskare inom vissa områden eller släkter kan mötas och utbyta information. Grupperna kan vara öppna för alla eller endast för inbjudna medlemmar. Alla som vill delta i en skyddad grupp måste själva först registrera sig på *Facebook*. Detta görs snabbt och enkelt i ett formulär på första sidan, men man måste fylla i namn och födelseuppgifter.

Facebook har upphovsrätt till allt material som läggs upp. Som vanligt är det

därför viktigt att man tänker efter en extra gång innan man skriver och lägger upp något på internet. Det har hänt att bilder från *Facebook* senare dykt upp i rekylamsammanhang. Vem vet vad *Facebook* kan göra med en släktutredning?

Det ska nu vara möjligt att deaktivera *Facebook*s copyright på vissa bilder, men detta måste ske genom ett aktivt val.

RSS

Vid RSS-syndikering, *nyhetsflöde*, hämtas förändringar från valda hemsidor med visst intervall. Sidor med en orange RSS-symbol medger denna tjänst, vilket innebär de flesta större hemsidorna. Med hjälp av RSS kan du hålla koll på många sidor utan att surfa in på dem. Du får en lista med uppdateringar – helt gratis. Här kan du se rubrik och lite brödtext från det material som nyligen blivit inlagt.

Detta kan vara ett sätt för föreningen att nå ut till medlemmarna när något är på gång. Medlemmarna måste skaffa en egen RSS-prenumeration, men behöver inte lämna ut någon e-postadress.

Är det något att ha?

Efter gruppdiskussioner kan man sammanfattningsvis säga att sociala medier är snabba, miljövänliga och märks på nya ställen, men finns det ett behov? Klarar alla av att använda den nya tekniken? Hemsida, e-postlistor och forum är fortsättningsvis mycket användbara hjälpmedel för släktforskarföreningar.

Under dagen gjordes även ett studiebesök på det lokala tryckeriet *Swärð e³ Söner* 🍷

ANNA LINDER

Ordförandekonferensen, under fredagen innan släktforskarstämman, innehöll två delar. Dels en redogörelse av förbundets ekonomi och IT-visioner och dels en föreläsning om medlemsnytta.

Förbundets ekonomi är numera i balans, tack vare hårda åtstramningar och att *Begravda i Sverige* har sålt bra. Resultatet är att man har fått en slimmad organisation, där mycket ansvar läggs på den sittande styrelsen. Förbundskassören Lars Sundell gjorde en prognos fram till 2012, och för 2011–12 befaras ett mindre underskott om inte förbundet får fram någon ny produkt.

Björn Jönsson hade sett över förbundets servrar för webben, och det visade sig att servrar och programvara var från 1995, vilket ju är stenålder i IT-sammanhang. Den programvara som förbundets databaser körs med underhålls inte längre. Han hade tagit fram en trestegsplan, där man redan i år hade för avsikt att flytta över till modernare servrar och ny databashanterare. Nästa steg skulle vara att föra över förbundets vanliga webbsidor till en server med modernt publiceringsverktyg. Dessa två steg kommer inte att synas för användarna, men är viktiga för den tekniska stabiliteten. Som ett tredje steg hade man för avsikt att finna nya databaser för webben – konsulatarkiven och gravstensinventeringen nämndes, och förhoppningsvis ytterligare någon, hemlig, tjänst.

Förbundsordförande Barbro Stålheim redogjorde för vissa förslag i verksamhetsplanen som sedan blev antagen på stämman. Hennes hjärta klappade varmt för gravstensinventeringen. Nästa år ska *Sveriges Dödbok 5* ges ut, där tanken finns att komplettera med tiden 1901–46. Det finns fortfarande många församlingar att adoptera. Även andra frågor togs upp.

Medlemsnytta

Den andra halvan av konferensen ägnades åt att fundera på vad en ideell förening är för något, under ledning av Christer Leopold, som skrivit en bok som heter *Professionell ideell*. Han började med att beskriva hur mycket ideellt arbete som bedrivs i 200 000 organisationer i Sverige. Nyckelordet var att i föreningar gör jämlikar saker tillsammans. Medlemmarna är samtidigt ägare, funktionärer, resurser och nyttjare av föreningen.

Medlemmar vill kunna påverka, känna lokal förankring, känna övriga medlemmar, kunna delta och känna att deras resurser tas till vara. För att en förening ska kunna växa krävs att föreningen har ett viktigt syfte, bra verksamhet och är känd utanför föreningen. Om en förening ska kunna bli större så krävs ofta ett mellanskikt av funktionärer mellan styrelsen och medlemmarna. Man kan då engagera fler aktiva medlemmar.

Det kan finnas skäl att ibland värdera föreningsnytta och medlemsnytta. Tillfredsställs samhälls- och medlemsbehov? Vad saknas? Vad kan bli bättre? Vidare diskuterades medlemsvård. Hur tar man hand om nya medlemmar? I en förening skulle de i styrelsen som inte

kokade kaffe stå vid dörren och hälsa nya som gamla medlemmar välkomna vid föreningsmötena. Ett tips för att öka engagemanget bland medlemmar var att dela upp uppgifter i små portioner.

När det gäller medlemsvärning menade föreläsaren att den bäst utförs via personliga kontakter. Man ska inrikta sig på föreningens naturliga målgrupp. Om deltagarna på medlemsmötena är medelålders eller uppåt ska man strunta i de yngre. Om man ändå vill engagera yngre bör man ha särskilda möten för dem. Personligen tror jag vi gör ett stort misstag om vi inte funderar på var de unga släktforskarna håller hus. Förvisso kanske de inte kommer på medlemsmöten men då kanske vi ska möta dem på webben.

Nordgen-möte

På måndagen avhölls ett Nordgen-möte med företrädare för ett tiotal nordiska släktforskarorganisationer. Där avhandlades bland annat frågan om hur vi möter den yngre generationen. Jag måste erkänna att jag känner mig lite gammalmodig, som inte riktigt hänger med på DIS-Norges aktiva chatsida eller Facebook och andra släktforskar-communities. Är det någon som känner för att starta ett DIS-forum på någon sådan sajt får ni gärna höra av er till mig.

Andra frågor som diskuterades var Nordgens webbsida www.nordgen.com som ska förnyas. En idé om att samla ihop källor med uppgifter om övrig nordiska länders medborgare i det egna landet lyftes också fram. 🐦

OLOF CRONBERG

oäkta barn

Förr fanns det

Intresset var stort för Gull-May Lindströms föreläsning om oäkta barn. Salen i Stadsteatern var fullsatt och många personer fick nöja sig med ståplats.

– Min mamma var född utom äkten-skapet, det var ingen hemlighet. Mormor var även hon född utom äktenska-pet, men det var inget man ville prata om. Så inleder Gull-May sin föreläsning.

Stadsteatern fylls sedan av skratt då hon på ett humoristiskt sätt redogör för varje generation bakåt i tiden och kon-staterar att även mormors mormor och mormors mormors mor var födda utom äktenskapet. Gull-May visade sig vara första flickan på sju generationer född inom äktenskapet.

Sagans början

Ingrid Persdotter, född 1739, föder ett barn, men ingen barnafader står angiven. En man inställs till tinget, men då han som nämndeman nekar till anklagelserna slip-per han undan. Man kan se att Ingrid se-nare får bra anställningar, antagligen med hjälp av mannens släkt.

Ingrids dotter får barn med en dräng som ej nekar i tinget – men han sticker i stället då han tycker att han är för ung för att få barn.

Vilka umgicks de med?

Pigan flyttar runt mellan gårdarna för att jobba – och en dräng följer hela tiden med. Genom att leta reda på de personer mamman umgåtts med kan man mycket väl hitta barnafadern.

Gull-Mays mormors mor lämnar dot-tern till sin mor och sticker till staden

igen. Hon flyttar runt i många försam-lingar i Stockholm och sedan till Söder-tälje. Detta fick Gull-May reda på i ett svarsbrev där pastorsexpeditionerna hade skickat brevet mellan sig för att no-tera hur hon hade flyttat.

Sadelmakaren, som tidigare flyttat runt med Gull-Mays mormors mor, var efterlyst för ett grövre brott och ville därför inte tillkännage faderskapet. Men hans tre barn var säkra på att de var hel-syskon. Gull-May väljer att tro på det eftersom han har följt hennes mormors mor runt i böckerna.

Hundägare

Gull-Mays mormor träffar en sjöman – och blir med barn. Han begår däremot misstaget att ha en hund med sig. Han berättar även om hur speciell den är – och därmed registrerad i SKK.

Genom att söka i SKK-hundägarre-gister hittar Gull-Mays mormor den försvunne sjömannen och han får betala underhåll i 16 år.

Först då sjömannen dör får hans son reda på att det finns fler barn. Från Skat-teverket får sjömannens son reda på att han har tre syskon och att han lämnat felaktiga uppgifter – han är inte ensam arvinge.

– Då kanske jag kan få namn och te-lefonnummer till dem så att vi kan dela på restskatten också, berättar Gull-May att han sa.

Sjömannens barn

Gull-Mays mamma och en annan flicka föds under sommaren 1919.

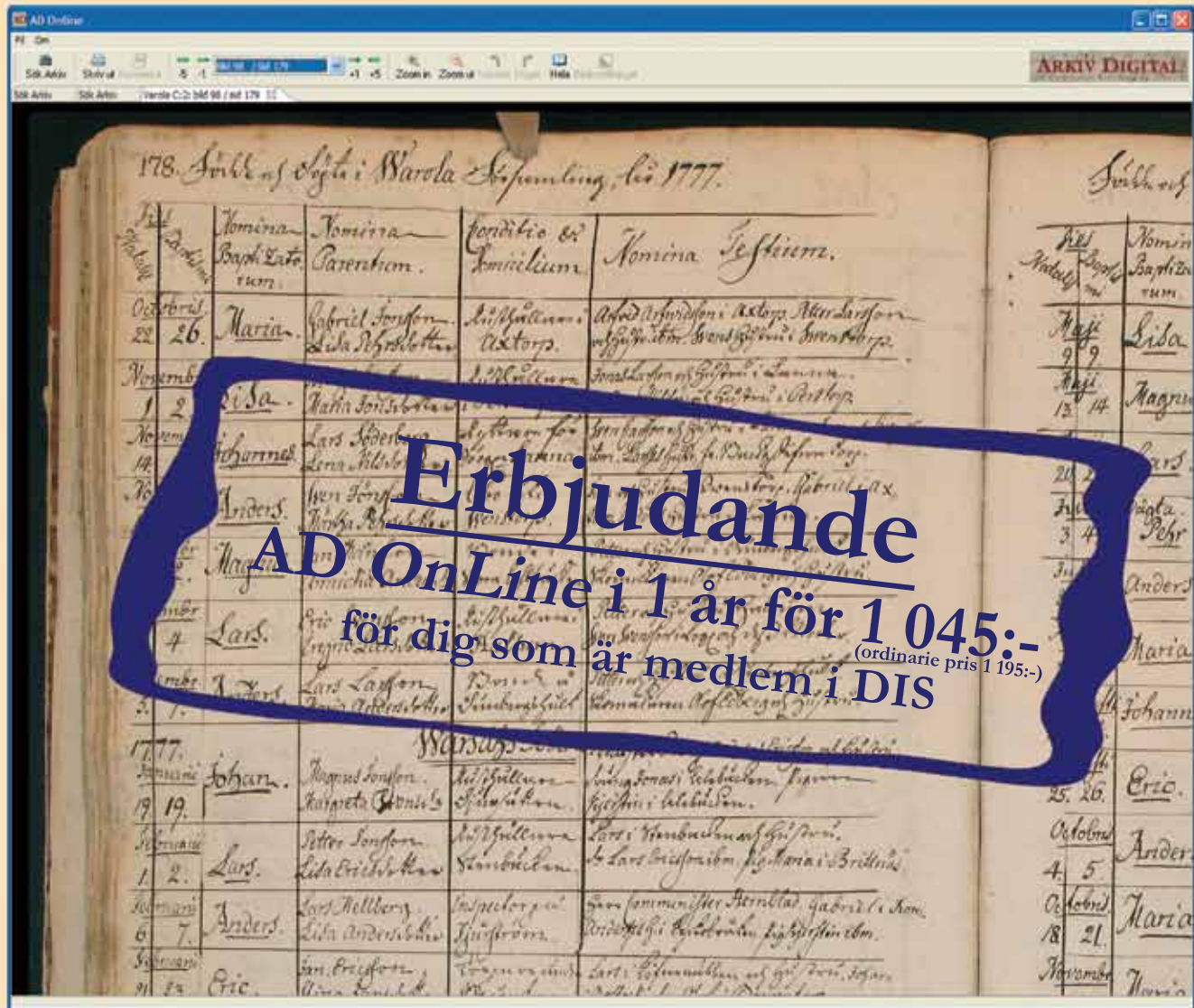
En av de gravida kvinnorna kräver att sjömannen gifter sig med henne. Tre da-gar efter giftermålet blir han far till en son – med en annan kvinna.

Genom upptäckten av mammans sys-kon har Gull-May fått nio nya kusiner. Men gemensamt för sjömannens barn var att de hela livet har haft känslan av att de inte borde finnas till.

ANNA LINDER

Nyfotograferat!

Med oslagbar bildkvalitet!

Det är ofta svårt att läsa gamla kyrkböcker på Internet. Inte bara de gamla handstilarna ställer till problem utan också bildernas kvalitet.

De flesta som erbjuder kyrkböcker på Internet ger dig digitala kopior av gamla mikrofilmer som fotograferades för femtio år sedan. I svartvitt.

Läs mer och se bilderna på riktigt på → www.arkivdigital.se

ArkivDigital har valt en annan väg.

Vi nyfotograferar alla Sveriges kyrkböcker med moderna digitalkameror. Och självklart i färg. Därför kan vi erbjuda dig en oslagbar bildkvalitet.

Det gör släktforskningen mycket lättare. Och roligare!

Arkiv Digital är
huvudsponsor för

ARKIV DIGITAL

www.arkivdigital.se

Arkivlektor Thord Bylund berättar att man fortfarande kan göra fynd som arkivarie när man hämtar in böcker. Ibland vill dock inte församlingarna skiljas från sina böcker.

En gång hittade Thord böcker i klocktornet i Burträsk kyrka. Han visste av erfarenhet att man förr ofta gömde undan böcker i klockstaplarna. Böckerna han hittade var skrivna under början av 1800-talet av prosten Isak Grape och ingen hade någon aning om att de fanns där.

Dessa böcker är till stor hjälp för alla som släktforskar i Burträsk. Grape var nämligen intresserad av släktforskning och hade skrivit många sammanfattningar och hänvisningar till släkter ända från 1600-talet och framåt. Böckerna tog Thord genast med sig till landsarkivet i Härnösand. Senare har en tryckt version av Isak Grapes kyrkobok getts ut.

Felplacering

Thord hittade, vid flytten av arkivet, en felplacerad bok. Efter att ha sökt i de olika registren insåg han att den hade varit felplacerad i 150 år.

– Tänk på detta då du ställer tillbaka volymer du använt, om du ställer dem fel kan det ta mycket lång tid innan någon hittar dem igen.

Nyfilmning

Mormonerna filmade kyrkoböckerna under 1950- och 1960-talet. Nyfilmning skedde sedan 1990. Då filmades t.ex. 1000 volymer från Norrland, som inte tidigare varit filmade, däribland flyttningsattester och räkenskaper. Över

600 volymer filmades för första gången i Dalarna, t.ex. F2 Nekrologer som sällan filmades. Oftast filmades endast den torftigare F1 Dödboken.

–Med detta vill jag säga att det finns mycket material i arkiven som inte blivit filmat. SVAR:s lista på internet över kyrkoböckerna innehåller endast böckerna som blivit filmade. Landsarkiven har däremot fullständiga listor över bokbestånden, så man bör söka där för att hitta svårfunnen information, säger Thord.

Allt skannas inte

Landsarkiven har skannat sina arkivlistor, men programmet som användes tillät endast en sida förord. Detta är beklagligt eftersom det kan finnas många sidor förord, ända uppemot 30 sidor eller mer. Dessa sidor kan vara mycket värdefulla eftersom de innehåller samlade tips om materialet, skrivet av arkivarier över flera decennier. Allt finns alltså inte skannat, inte ens när det vid första anblicken verkar så.

G2 Övriga längder = Absolutionslängder är ofta inte filmade. Om en kvinna fött ett oäkta barn skulle hon sedan genomgå absolution där hon lovade församlingen att aldrig upprepa sin syndiga gärning.

Det gjordes personregister under 1940- och 1950-talet som hänvisade till äldre material – dessa finns inte skannade eftersom det ansågs vara för nytt material.

Det hade varit mer intressant att skanna SCB-originalen med sidhänvisningar till volym och sidnummer, i stället för bara utdragen som finns nu.

– Många frågor som man har i sin forskning kan få ett svar om allt ofilmad material filmas snart!

Krigsarkivet

För att återknyta till föregående föredrag om oäkta barn berättar Thord att hans farmor och farfar var oäkta. Det tog honom 30 år att hitta fäderna.

Man bör vara medveten om att t.ex. Krigsarkivet har mycket material av kyrkobokskaraktär eftersom t.ex. alla boende på fästningarna finns med här. Militära förband har egna församlingar i t.ex. Stockholm – så det kan vara ett tips att leta där om man har personer som man inte hittat på annan plats i Stockholm.

Arvstvister

I Svea Hovrätts ofullbordade kan man hitta mycket information om fall som ej avslutats. Här finns t.ex. arvstvister där ingen dom bestämts, men där argumenten, med släkthistorier och släkttavlor, finns bevarade.

I arkivet finns bland annat stora plancher där ättlingar till sjörövaren från Umeå, Jonas Berntsson Lambert, finns nedtecknade med släkttavla och allt. Detta på grund av att de försökte bevisa att de hade rätt till det Lambertska arvet.

– Ge inte upp, det finns säkert mängder av material som ingen forskat i ännu! 🐛

ANNA LINDER

Helvig av Holstein

Kristina Gyllenstierna

Drottning Blanche av Belgien

Kristina av Holstein-Gottorp

Kristina av Koch-Sachsen

Margareta Eriksson

Okända kvinnor i historien

Kristina av Holstein-Gottorp, född 1573, styrde Sverige under en längre tid och startade Stormaktstiden. Hon var högst i hierarkin men är ändå bortglömd i historieböckerna liksom många andra kvinnor i liknande ställning.

Liksom under förra årets släktforskar-dagar var det stort intresse för historieforskaren Dick Harrisons föredrag. Många extrastolar fick plockas fram i salen innan föredraget kunde börja.

Nunneuppror

År 589 var det uppror i klostret Heliga Korset i Tours, Frankrike. 40 nunnor, som var kungadöttrar, revolterade. Kungadötrarna var inspärrade, men arbetade nu för att dra ihop en armé. Biskop Gregorius av Tours var även historiker och författare vilket gör att vi i dag kan veta mycket av vad som hände då – han skrev nämligen ner allt som skedde i staden.

Under nunnornas uppror sjönk moralen i staden. De hyrde en armé och tre nunnegrupper ockuperade staden – som riktiga gangstrar men i nunnedok. Kungarna fick lov att slå tillbaka och många nunnor dödades.

Vid tinget undrade man sedan varför nunnorna hade gjort uppror. Jo, det berodde på många orättvisor. Badrummet skulle renoveras, så de blev tvungna att dela badrum med tjänstekvinnor – de som var kungadöttrar! Inte hade de fått något nytt badrum – med det hade däremot abbedissan.

Backgammon spelades flitigt, särskilt av abbedissan som ofta bjöd in biskopen och andra till spelkvällar, men nunnorna fick minsann inte spela.

Abbedissan hade tagit den guldvävda altarduken och låtit sy upp vackra klänningar till sig själv. Nunnorna fick däremot endast bära enkla nunnekläder – de som var kvinnor av börd.

Abbedissan hade även en yrkesälskare, som var utklädd till nunna, men nunnorna fick minsann ingen del i detta. Nunnorna kunde nu plötsligt peka ut en nunna som stod i dörröppningen och lyssnade till förhandlingarna. "Där är han!". Demaskering skedde och nunnan visade sig mycket riktigt vara en man.

Abbedissan fick en utskällning och nunnorna blev dömda, de hade begått brott som var belagda med dödsstraff, men något senare blev de benådade eftersom det fanns förmildrande omständigheter. Hjärnan bakom upproret blev t.o.m. belönad med ett eget furstendöme.

Gregorius skrev ner allt detta och dog bara några år efter händelserna, vilket

gör att det är tillförlitliga primärkällor producerade mycket nära tiden då händelserna skedde.

Denna berättelse skulle passa som film eller bok, men den är helt oanvänd. Historien finns inte ens med i den svenska översättningen av Gregorius skrifter från 1960-talet eftersom översättaren bedömde den som ointressant.

Det var faktiskt ganska vanligt med liknande incidenter på klostren – nunnorna var rika, privilegierade kvinnor som ofta bråkade. För oss känns det ovanligt eftersom detta är ett okänt faktum. Vi måste välja att leta.

Medeltiden

Filippa av England, född 1394, var gift med kung Erik av Sverige, Norge, Danmark. Landet var stort så kungen delegerade makt till någon han kunde lita på – sin hustru. Filippa fick Sverige. Erik befann sig oftast inte ens i Norden – han reste runt och festade i Tyskland och Ungern. Filippa gjorde ett bra jobb med 20 år utan bondeuppror och adelsfejder. Hon dog sedan utarbetad och begravdes i Vadstena kloster i en oansenlig grav som är svår att hitta. Engelbrektsupproret och kaos följde på hennes död. Det finns många liknande exempel.

Drottning Blanche av Belgien, född 1335, gift med Magnus Eriksson, styrde i Bohusslott och Västsverige.

Dick Harrison.

Kristina Gyllenstierna, född 1494, gift med Sten Sture den yngre, blev Sveriges regent efter makens död 1520. Hon var krigsbefäl och stod länge emot belägring av slottet innan hon blev förädd, vilket utmynnade i Stockholms blodbad

Samma sak skedde även 20 år tidigare med Kristina av Koch-Sachsen. Hon var gift med kung Hans av Sverige-Danmark. Då det blev uppror 1501 stack kungen till Danmark och drottning Kristina stannade i Sverige och förde befäl. I mer än 6 månader höll man stånd i slottet Tre Kronor. Kapitulationen skedde först då förnödenheterna tagit slut. Kristina finns ej med i historieböckerna. Tiden 1300–1700 är fylld av historier som dessa.

Gustav Vasa

Gustav Vasa är den kung som haft störst inflytande på Sverige. Men att vara god vän med Gustav var förenat med livsfara. Han styrde tillsammans med den person han kunde lita på – sin hustru Margareta Eriksdotter, född 1536. 1500-talets SÄPO bildades med en person – Margareta. Hon kommunicerade brevledes med andra drottningar där de bl.a. gav

regeringstips till varandra. Dessa brev finns bevarade – det är lätt forskning – men vi har inte ställt frågorna.

Mäktiga kvinnor

På 980-talet benämndes toppmöte drottningmöte, eftersom många kungar i Europa var kvinnor vid denna tidpunkt.

Kvinnorna var länge en viktig maktfaktor vid ländernas styre. Men männen tog sedan ensamma över makten då man fick universitet och en fungerande organisation i landet.

Karl XII vida överskattad

Det är väldigt mycket prat om Karl XII. Dick får ofta frågor om denne kung och förklarar att han är innerligt trött på honom.

Sverige hade ca 1,5 miljoner invånare varav 750 000 män. 200 000 män dog i det stora nordiska kriget! Landet hade kanske 400 000 vuxna män – och under kriget dog hälften.

– Halva den vuxna, manliga befolkningen skiter ihjäl sig i Polen, säger Dick.

Dysenteri var en vanlig dödsorsak. Men kungen fortsatte att skicka ut män

i kriget. Detta är faktiskt den enda period i historien då det varit bättre att vara kvinna än man i Sverige.

Änkorna fick ta över gårdarna och måste dubbelarbeta då de inte hade någon man att dela sysslorna med. Efter det stora nordiska kriget följde en längre period med matriarkat ute på gårdarna. Brottsstatistiken för grova våldsbrott i Stockholm toppas för första, och enda, gången av kvinnor. Allt detta är lätt att hitta om man letar.

Under Finska kriget dog 60 000 svenska män, och detta fick givetvis också stora följder för kvinnorna som fanns kvar på gårdarna.

Fortsatt forskning

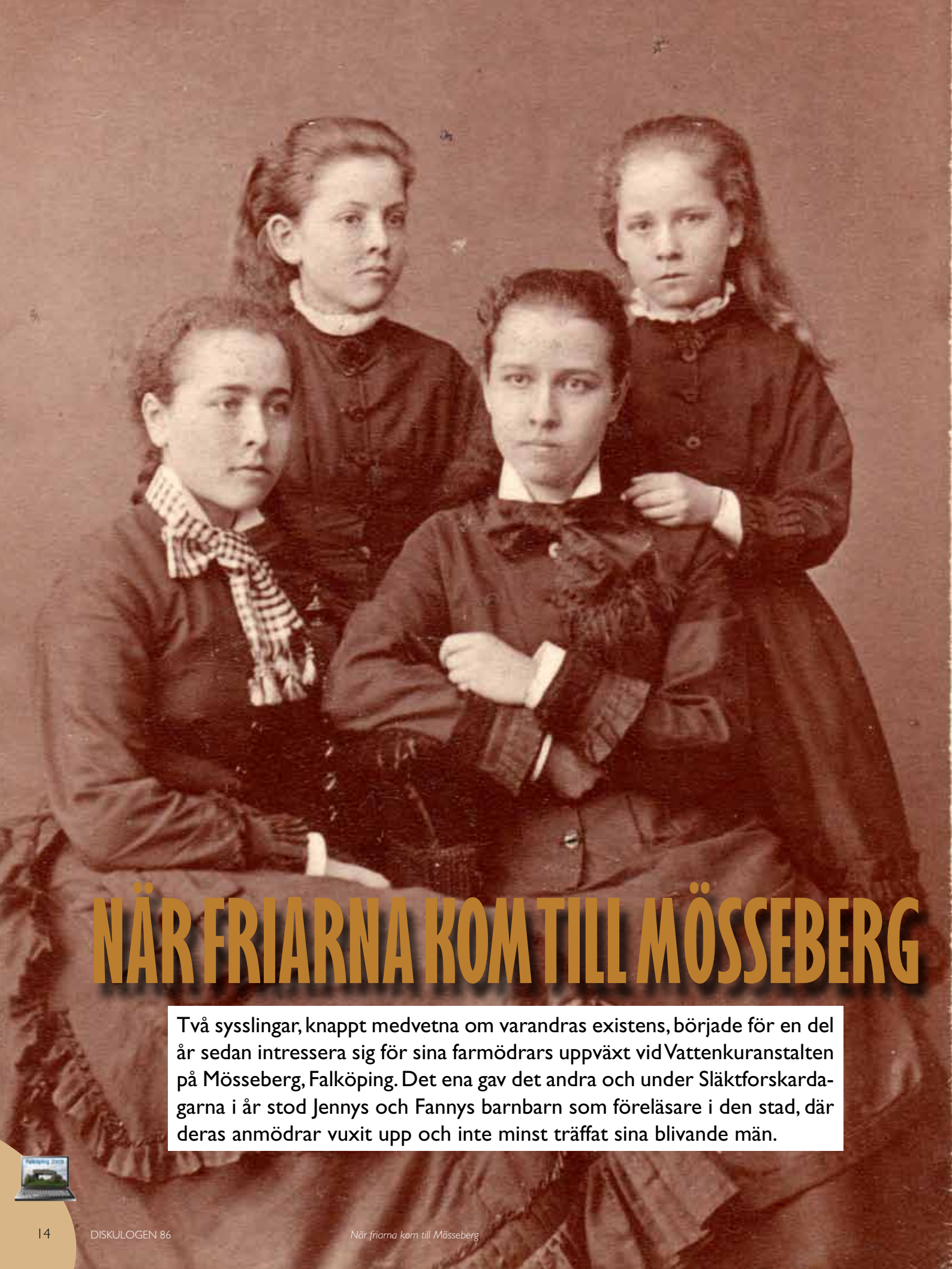
Dick har snubblat över dessa kvinnor i historien, förutom drottningarna. Drottning Helvig av Holstein kröntes 1281 i Söderköping, hon var gift med Magnus Ladulås. Det var regel med drottningstyre i dessa områden.

Vi tar förgivet att männen alltid styrt eftersom det ofta ser ut så i vårt samhälle nu. Det är alltså en nyare företeelse men eftersom 90 % av historikerna forskar om 1900-talet har det tagit lång tid att komma fram till den slutsatsen. Vi kan därför konstatera att släktforskare kan göra minst lika stora insatser som forskarna på institutionerna borde göra. 🐼

ANNA LINDER

» Abbedissan hade även en yrkesälskare, som var utklädd till nunna, men nunnorna fick minsann ingen del i detta. «

NÄR FRIARNA KOM TILL MÖSSEBERG

Två sysslingar, knappt medvetna om varandras existens, började för en del år sedan intressera sig för sina farmödrars uppväxt vid Vattenkuranstalten på Mösseberg, Falköping. Det ena gav det andra och under Släktforskartågarna i år stod Jennys och Fannys barnbarn som föreläsare i den stad, där deras anmödrar vuxit upp och inte minst träffat sina blivande män.

Vattenkuranstalten har alltsedan starten 1867 varit ett välkänt inslag i Falköpings stadsbild. Till all lycka finns mycket av området, och många av dess byggnader, kvar. Bland grundarna av denna inrättning fanns Gösta Posse på Vreten och doktor A.F. Melander.

Ett stort badhus med åtskilliga gäst- rum stod klart vid invigningen, ytterli- gare byggnation kom vartefter, i form av både bostadshus och lokaler för olika ändamål. Läkarmottagning, kapell, säll- skapsrum, utsiktstorn och mycket annat.

Under årens lopp tillkom många möj- ligheter för gästerna att rekreera sig och lindra sina krämpor. För att nämna några Kneipp-metoden, här införd av badortsläkaren Torstensson, inhalering och elektrisk behandling, detta vid sidan av kallbad föregångna av uppvärmning i ångskåp.

God mat och sällskapsliv gjorde tillva- ron ganska behaglig. Stort parkområde för promenader och krocket spel kunde utnyttjas mellan behandlingarna. Stär- kande luft och god vattentillgång från S:t Eriks källa, goda kommunikationer – järnvägen Göteborg–Stockholm var klar 1862. Gästerna kom från alla sam- hällsklasser, den tidens kändisar frekven- terade givetvis den välrenommerade Vat- tenkuranstalten, kungligheter, författare och skådespelare, för att nämna några.

Kamrer Aurén

Som kamrer anställdes vid starten Nils Peter Aurén, f. 1827 i Våthult (F), denne var tidigare klockare, orgelnist och skol- lärare i Sörmlands-idyllen Taxinge. Hans hustru var född Stockhaus och hade en mor f. Kolmodin. Tre döttrar följde med i flytten från Taxinge till Mösseberg. Nr fyra föddes där 1867.

Undervisning av dessa barn skedde först via guvernant och sedan i den pri- vatskola, som inrättades inom Kuran- staltens område. Lärarna hette Heden- wall, Lindström och Lindkvist.

Tack vare bevarade anteckningar har dagens föreläsare fått veta mycket in- tressant om livet vid Kuranstalten och framförallt om hur det gick till när det kom friare till kamrerns hus och alla för- vecklingar kring detta.

Kamrern blev med tiden rejält förmö- gen, säkerligen genom att hyra ut privata rum till badgäster. Bouppteckningen re- dovisar bland annat 33 kommoder. Nils Peter Aurén företog en klassresa, från det lilla bondehemmet i Småland till ak- tad man på legendariska Kuranstalten. Han förstod sig nog på ekonomi, redan som klockare hade han tagit sommar- barn till sig i Taxinge, bland dessa en ung

fick tio barn. Den mest kände av dessa är nog Manfred Björkquist, grundare av Sigtuna-stiftelsen och det nybildade Stockholms stifts förste biskop.

Yngsta dottern uppvakts

Yngsta dotterns friare är också om- skrivna. Jenny uppvaktsades av teologen Martin Gabriel Rosenius, bror till den på sin tid kände Carl Olof Rosenius. Pappa Aurén var eld och lågor, Jenny däremot kall som is. Rosenius var i mycket mogen ålder, även han.

Det blev dock så att Jennys bekant från ganska tidiga år, Sven Johnsson, se- dermera med namnet Herner, blev den,

» Gästerna kom från alla samhällsklasser, den tidens kändisar frekventerade givetvis den väl- renommerade Vattenkuranstalten... «

August Strindberg. Den senare menade att klockarens matematikkunskaper inte var särskilt bra, men där hade nog Strindberg fel!

Äldsta dottern uppvakts

Äldsta dottern Clementine uppvaktsades av dr. Melander, som vid det tillfället var bortåt 60 år men fick den stränge och hetlevrade kamrerns godkännande. Emellertid slingrade sig den tilltänkta fästmon ur detta ur hennes synpunkt omöjliga parti, till faderns vrede. Melan- der dog ogift, efter många år som bad- ortsläkare i Visby.

Själv fann dottern en ung man, som hon blev kär i, men se, han var bara en "målarklad" – alltså en konstnär – vil- ket inte var pappa Auréns likör. Så det blev inget av där heller. Målarklad den drog iväg till Australien, där han levde resten av sitt liv.

Clementine tog tjänst hos kyrkoher- den, sedermera prosten, J.E.Björkquist i Gideå (Y), gifte sig med honom och

som drog längsta strået. De väntade på varandra i många år, träffades då och då vid Mösseberg. Sven Herner, född i Vinslöv (L) blev nyssnämnde Rosenius efterträdare som professor i exegetik på Teologicum vid universitet i Lund. Her- ner beslöt sig för att blir lika lärd som Ro- senius, dessutom skulle hans tilltänkta verkligen få bli professorska! Allt detta blev verklighet. Herner hade, enligt sin svärfar, "förvånat världen". Kamrern dog, troligen relativt belåten, 1895.

Om de andra två systrarnas ev. fria- re vet vi inte mycket, men givetvis vet vi vart det bar av i och med giftermål. Fanny gifte sig med kyrkoherden och sedermera prosten Albert Nordenfors, efter tio års förlovning, och Esther med stadsläkaren Alfred Holmgren.

En rik bildskatt, dels i privatarkiv, dels hos Falbygdens museum, har bidragit till vårt föredrag. 📖

BO NORDENFORS

Hitta dina rötter!

I Genlines digitala bildarkiv finns de historiska kyrkböckerna från 1600-talet fram till 1897. Nu kompletteras arkivet i rask takt med material till och med 1937. För födda, vigda och döda är det redan komplett fram till 1920. Besök Genlines hemsida för att se exakt vad som finns i just din församling.

Du har väl inte missat GIDx som gör det lättare att släktforska? GIDx är en sökfunktion i Genline FamilyFinder som gör det möjligt att söka efter platser som byar, gårdar och torp. Detta underlättar när du snabbt vill hitta till rätt sida i husförhörlängderna. Mer än 4 miljoner platsnamn, cirka 40 procent av materialet, är nu registrerade! I Genline FamilyFinder 3.0 finns även texttolkning som gör att du kan dela med dig av din forskning genom att texttolka uppgifterna om dina förfäder.

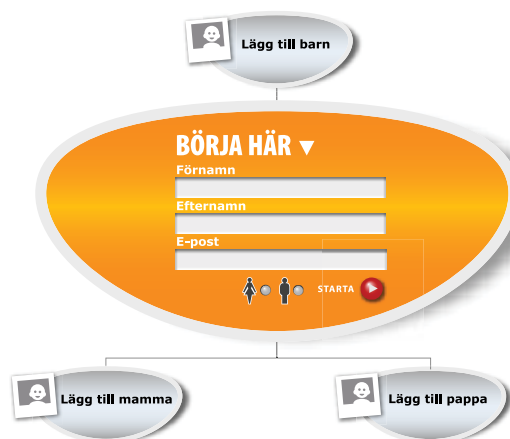
Vi har sänkt priset för alla medlemmar i släktforskarföreningar anslutna till Sveriges Släktforskarförbund och som medlem i DIS betalar du nu endast 1 395 kr för ett helårsabonnemang på de digitala kyrkböckerna. Du sparar 600 kr! (Ord. pris 1 995 kr).

Beställning av abonnemang och andra produkter gör du på www.genline.se där du även kan läsa mer om Genline samt hitta information om nyheter och erbjudanden.

Prova Familjeband - www.familjeband.se - en gratis mötesplats på Internet för dig som är intresserad av familj, släkt och bygd. På Familjeband kan du bland annat bygga ditt eget släkträd och skapa digitala fotoalbum. Med hjälp av GEDCOM-importen kan du importera den släktforskning du redan gjort.

Som en del i Familjeband finns tjänsten Bygdebånd med material som hembygdsföreningar tillhörande Sveriges Hembygdsförbund har digitaliserat. I dagsläget arbetar drygt 120 hembygdsföreningar med att digitalisera sitt material.

Frågor

Vilket släktforskningsprogram använder du? Vilka är de bästa programfunktionerna?

Vilka andra fritidsintressen har du? Rekommendera några favoriter inom underhållningsområdet. Vilken är din favoritmat? Nämn något spännande resmål.

Var i Sverige finns din släkt? Har du andra intressanta släktforskningsresultat att berätta för oss? Har du kört fast eller har något annat problem med någon släktgren?

Leif G W Call
medlem 774

Jag använder uteslutande DISGEN, och har gjort så sedan version 3 på 1980-talet. DISGEN är helt enkelt suveränt!

Jag sysslar med hembygds- och släktforskning samt jakt på egna marker. Så ofta jag kan besöker jag historiska platser där mina förfäder levat och verkat. Jag äter inte sällan husmanskost och välhängt viltkött – gärna kronhjort.

Den bästa TV-serie jag har sett är den danska *Matador*, även om *Hedebyborna* var bra så når den inte upp till *Matador*.

Min släkt kommer från Värmland, Bohuslän och Dalsland. Men det stora projektet är min hustrus anor i Gladhammar från 1400-talet fram till en välkänd bondehövding för Tjust härad f.1630, d.1692. Han var böndernas talesman vid flera riksdagar, 1686 fick han stå fadder tillsammans med det övriga ståndet när en av Karl XI:s söner döptes. Han blev också avporträtterad av David Klöckner Ehrenstrål. Tavlans finns på Gripsholms slott.

Just nu skriver jag en bok om gästgivarerna på Lunds gästgivaregård och har fått ihop ca 235 sidor. Från Per Olsson nuddar jag 1400-talet.

Jag har kartlagt samtliga släkter i vår by i åtta led, vilket är ca 4000 personer. Jag har även samlat på mig mängder av äldre fotografier.

Leif G.W. Call, 69 år, bor i Gladhammar, Västervik. Pensionerad chef inom Styr- och reglerbranschen. Har släktforskat i 39 år och varit medlem i DIS sedan 1981.

Bengt Karlsson
medlem 32055

Jag använder DISGEN sedan jag blev aktiv i styrelsen 2007. Just nu använder jag för det mesta inmatningen. Jag hade en hårddiskkrasch utan säkerhetskopia för några år sedan. Så jag håller på att mata in allt på nytt.

Mitt stora intresse, förutom släktforskning, är fotografering. Helst fotograferar jag naturen i Härjedalen.

Spännande resmål är norra Filippinerna och UNESCO:s världsarv, som de berömda Theodlingarna (Terassodlingar),

Bra filmer är Lukas Moodysson senaste, *Mammuth*, Stieg Larssons *Män som hatar kvinnor*, Kay Pollaks *Så som i himmelen*, m.fl.

Jag och en syssling har forskat tillsammans i ca 25 år. Vi har hittat fragment av vår släkt i slutet av 1200-talet, men när tiden räcker till ska jag kontrollera vissa uppgifter.

En kyrkoherde utmärkte sig under 1600-talet då han "oriktigt förfor vid ordnandet av bänkrummen i kyrkan och med käpp i hand nödgade folket att sitta på den plats han ville". Det finns fler lustigheter genom åren bland mina släktingar, främst då kyrkans folk.

Min inriktning framöver är att få mer tid för min forskning, och göra en del nya undersökningar i det material jag har idag, samt få ordning på allt material som ligger i högar i bokhyllan, främst då material som jag har erhållit från fars kusin. Tid är ibland en bristvara.

Bengt Karlsson, 59 år, bor i Linköping. Han är kassör i DIS och arbetar ibland som busschaufför. Han har släktforskat i 25 år och varit medlem i DIS sedan 2003.

Första Macspalten 1999

Det har varit tio händelserika år med en fantastisk teknikutveckling – i dag rymmer ett USB-minne mer än vad en kraftfull dator gjorde när vi skrev den första Macspalten i oktober 1999.

HELGE OLSSON
helge@dis-syd.se
<http://kulturenanderslov.se/helge/>

I den första spalten framförde vi önskemål till DIS styrelse om en återkommande Macspalt i Diskulogen, Reunionfaddrar i alla distrikt och en Reunionmanual på svenska.

Önskemålet om Macspalten blev genast uppfyllt, så småningom fick vi fyra reunionfaddrar för hela Sverige, men önskemålet om en svensk manual har aldrig blivit uppfyllt. Det finns en 26-sidig handledning på svenska och en 200-sidig manual på engelska. Programmet är populärt och det vanligaste programmet bland DIS macanvändare.

Fr.o.m. oktober 2002 finns en Macspalt också i DIS-Syds medlemstidning Diskutabelt – alltid med annorlunda innehåll – och under 2007 fanns spalten även i DIS-Nords medlemstidning Diskontakten.

Frågor under de första åren

Eftersom det länge hade varit problem att starta DISGEN 4.5.5-programmet i moderna datorer handlade många frågor i Macspalten de första åren om just detta problem.

När sedan det amerikanska Reunion-programmet började användas kom det många frågor om det nya programmet.

Macanvändarna hade fått ett forum där frågor och funderingar kunde dryftas och ventileras.

Men vidare från frågorna till Macfaddrarna och Macspalten de första åren till hur frågorna kan se ut idag.

Aktuella frågor

Här kommer några aktuella frågor till Macspalt och Macfaddrar:

Fråga 1. Jag har trasslat till det med Adobe Reader och undrar om du har något förslag på åtgärd.

Jag installerade Adobe Reader för att få en nyare version. Sedan visade det sig att dokument som ville använda pdflikväl öppnade min gamla version av Acrobat Reader. För att det nya programmet skulle öppnas kastade jag bort 2 gamla versioner av Acrobat Reader.

Nu kan jag använda Adobe Reader om jag t.ex. får en pdf-fil via mejl, men om jag vill öppna en pdf-fil direkt från Internet så säger datorn att jag måste associera ett program till den här tjänsten. Men jag hittar inte var man gör det någonstans. Vet du det?

Fråga 2. Behöver assistans med ett program som tydligen går i loop. Använder Intelbestyckad mac med VMware för att slutligen köra Vista och DISGEN 8.2. Har f.ö. hört att Vista har en del "besvärigheter" för sig, men det ska väl komma en uppdatering i höst.

För någon dag sedan gjorde jag en uppdatering (nödvändig enl. datorn) men Vista hamnar bara i en evig karusell och meddelar

"Uppdateringen konfigureras steg 3 av 3 - 0 % klart. Stäng inte av datorn"

Nu kommer jag inte alls in i Windows hur jag än bär mig åt. Finns det något sätt att stoppa "rundvandringen"?

Så till ett annat fel, som dock inte är lika aktuellt som problemet med rundvandringen.

Gång efter annan får jag följande meddelande när det är stopp i mottagningen av e-post. Och det är särskilt besvärligt när jag också framställer Forskarförningens tidning. Ibland kan det insända materialet vara ganska stort.

"Ett problem kan ha uppstått med e-postservern eller nätverket. Kontrollera inställningarna..." Serverfelet som uppstod var: Servern "mailin.telia.com kan inte nås via port 110." Tacksam för svar

Jag fick hjälp med svaren på fråga 1 och 2 av Micael Korndal. Hans svar på de båda frågorna följer i rutan på nästa sida.

En tredje fråga.

Jag är sedan flera år DIS-medlem och PC-användare. Gav för något år sedan program till en anförvant med PC samt tillhandaböll min Dg8Data-bas på ett usb-minne. Detta fungerade utmärkt.

Vill nu på samma sätt ge program och databas till en systerson i Teckomatorp. Han har emellertid en Mac-dator. Jag undrar nu vad som gäller vid installation på en Mac för

att få bästa resultat. Talade häromdagen med Kerstin Olsson i Eslöv som rekommenderade mig att kontakta Dig.
Tack på förhand.

Svar på fråga 3

För att svara på den frågan måste man veta vilket program som ska användas i Macen. Man kan välja Mac-programmen Reunion eller MacStamträd

I Macen kan man även köra Windows-program som t.ex. DISGEN 8.2 (ca 20 000 användare i Sverige) – dels med en emulator såsom parallells Desktop eller Microsoft Virtual Desktop, eller med Boot-Camp från Apple. (Se Macspalten sidan 16 i Diskulogen nr 84, 2009-03.)

Dessa alternativ kan köpas till och är alltså en merkostnad.

Trivs man och vill jobba kvar i "Mac-miljön" rekommenderar jag det amerikanska programmet Reunion, som har en svensk översättning. (Mindre än tusen användare i Sverige.)

Överföring mellan DISGEN-programmen ger bästa resultat – vid överföring från andra program tappar man källhänvisningarna vilket är en defekt i programmen. Diskutera med systersonen i Teckomatorp och återkom.

Teknikutvecklingen

Som jag nämnde så har vi haft en fantastisk teknikutveckling under de gångna tio åren – nu kan man i Apples iPhone ha med sig hela sitt släktforskningsmaterial i bröstfickan.

Det är ett gratis släktforskningsprogram, Mobile Family Tree, som gör detta möjligt – ett program framtaget av den tyska programutvecklaren Synium Gmb, samma företag som tagit fram Mac Family Tree (Mac-Stamträd) som vi tidigare berättat om i denna spalt.

(Mac Family Tree kostar 49 US dollar, när detta skrivs, d.v.s. ungefär 397 SEK). 🍏

MacStamträd

Modern släktforskning för Mac OS X

ADOBE READER OCH VISTA

Svar på fråga 1

När det gäller att associera en filtyp med ett program så gör man så här:

1. Markera en fil av den aktuella typen.
2. Visa Info (⌘+I)
3. Klicka på dropplisten under *Öppna med* och välj *Annat...*
4. Sök rätt på programmet i fråga, i detta fall Adobe Reader.
5. Klicka på *Lägg till*
6. Klicka på knappen *Ändra alla...* (under *Öppna med* i Info)
7. Klart!

Svar på fråga 2

När det gäller Windows, som efter uppdatering har hamnat i en oändlig loop, så kan jag som IT-konsult säga att det är inte första gången det händer. Vi har reparerat åtskilliga sådana fel.

Det kan dock finnas flera orsaker till detta. Troligen så får datorn ett STOP-fel och för att se detta måste man ställa

in så att Windows inte försöker starta om automatiskt vid fel.

Datorn måste stanna vid felet för att man ska kunna se vad det exakta felet är. Troligtvis är det en av många systemfiler (.sys eller .dll) eller möjligen registret som inte fungerar och installationen måste repareras.

Tyvärr kan jag i detta läge bara råda Åke att ta sin dator till en konsult som kan hjälpa till med en reparation.

Alternativt så "blåser" han sin virtuella Windowsinstallation och installerar den på nytt. Detta kan man ju göra om man inte har så mycket data sparad i den virtuella maskinen.

Eller om man har en bra backup. När det gäller backup så finns det flera olika alternativ. Vi har på jobbet en online-tjänst för backup som sköter sig själv - mycket smidigt!

MICAEL KORNDAL

KRIGET 1808-1809

För att beskriva hur det gick till när Finland avskildes från Sverige är det på sin plats att gå hundra år bakåt i tiden för att belysa händelserna.

Under 1600-talets ständiga krig hade Sverige blivit en stormakt med många besittningar runt Östersjön. Karl XII:s envisa krigande skulle sedan göra landet utarmat med förlorad stormaktsställning.

Karl XII försökte erövra Norge från Danmark, men stupade. Ryssarna härjade förfärligt i Finland. Deras galärer for fram med eld och brand efter den långa svenska kusten fram till 1721, då fred slöts. Allt förlorades i Baltikum liksom den ytterst viktiga fästningen Viborg i Karelen. Gränsen blev ungefär som den nu är mellan Finland och Ryssland. Krigens resultat blev en chock för folket i Finland. Vem skulle nu försvara dem?

Fredligare 1700-tal

Efter de ständiga krigen blev 1700-talet mera fredligt. Enväldet avskaffades och en viss demokrati infördes. Under den s.k. frihetstiden fanns två partier som stred om makten, mössor och hattar. De förra var mera fredliga och lutade åt goda förhållanden med Ryssland. Hattarna var äregiriga och stöddes av Frankrike. Båda lät sig mutas hejdlöst av respektive partners.

Vid 1738 års riksdag övertog hattarna makten. De började planera för att återta de delar av Finland man förlorat.

De mest fanatiska mössorna försökte få hjälp av Ryssland i avsikt att fälla hattarna. Ryssarna skulle inta en hotande hållning så att Sverige skulle tvingas mobilisera. Det skulle kräva tunga skatter och missnöjet skulle öka i Sverige. Om det inte skulle räcka för att fälla hattarna kunde ryssarna ockupera Finland! Förräderiet avslöjades.

Hattarna förklarade krig. Och det skötes fruktansvärt dåligt. Bönderna i norra Karelen inledde ett förbittrat gerillakrig utan att bry sig om officerarnas protester.

Finland blir eget land

Överbefälhavare C. E. Lewenhaupt bad Ryssland om vapenvila. Ett manifest från kejsarinnan Elisabet, ställt till Finlands folk, kom som svar. Det uttryckte för första gången tanken på Finlands självständighet. Hon erbjöd sitt bistånd om man ville bli *ett fritt land under ingen maktens spira*. Om man hjälpte svenska armén skulle landet ödeläggas. Efter några månader hade Finland ockuperats av ryssarna, som denna gång försökte undvika våldshandlingar mot befolkningen.

Fram till mitten av 1800-talet var administrationen svenskspråkig. Officerare och präster kom ur den svenskspråkiga befolkningen. Kyrkböckerna fördes på svenska, och ofta översattes de äktsfinska

namnen till motsvarande svenska namn. Då kyrkobokföringen var upplagd efter svenskt manér är det mycket lätt för svenskar att släktforska i Finland.

Ryssarna övervägde att behålla hela Finland, men tog endast en bit av landet – fram till Kymmene älv öster om Helsingfors – mot att Sverige skulle anta kejsarinnans släkting och kandidat Adolf Fredrik, furstbiskop i Lybeck, som kronprins. Kung Fredrik i Sverige var gammal och barnlös.

Danmark hotade med krig, men då den svenska armén var i djupaste förfall tvingades hattarna begära hjälp av Ryssland. Ryska soldater stationerades i Sverige. Historikern Anders Persson uppger att det var av rädsla för de uppriska dalkarlarna. Men det var nog som stöd mot danskarna.

Nya befästningar byggs

Även om några på högre ort kanske ville välkomna ryssarna så var folk i Finland mycket rädda för deras soldater. Finlän-darna erbjöd sig att bygga nya befästningar i stället för de förlorade.

1746–47 års riksdag beslöt att bygga nya fästningar. Sveaborg invid Helsingfors började byggas liksom Svartholm nära den nya ryska gränsen. Under nästan 25 år byggdes Sveaborg under

ledning av fältmarskalk Augustin Ehrens-värd, med patriotisk glöd men tvi-velaktig skicklighet. Ingen kritik mot honom hjälpte – han hade hattarnas stora stöd. H. H. Ollus skriver, att under hattarnas tid gjorde man enbart i Fin-land av med mer pengar på befästnings-arbeten än vad Sveriges, Pommerns och Balticums alla fästningar erhållit under Erik Dahlbergs hela tid.

Ökad handelsfrihet

Kyrkoherde Anders Chydenius i Öster-botten satte sig mot det merkantilistiska systemet som tvingade *alla försvarslösa* personer att ta tjänst hos någon arbetsgi-vare – enligt Chydenius ett lagligt försla-vande av samhällets nedersta skikt. Han motarbetade vidare det bottniska han-delstvånget från Gustav Vasas tid, vilket tvingade "bottningarna" att föra sina varor till Stockholm. Från 1765 fick den ena staden efter den andra vid Botten-viken stapelrättigheter, d.v.s. rätt att be-driva handel direkt med främmande län-der. Österbottningar började nu skeppa sin tjära direkt till Västeuropa och kunde bygga en ansenlig handelsflotta.

Gustav III

Gustav III gjorde sig enväldig vid stats-kuppen 1772. Hans främsta medhjälpare vid kuppen var överste G. M. Sprengt-porten. Sprengtporten var en misstänk-sam person och tyckte inte att han be-lönats tillräckligt för sin insats. Han såg pessimistiskt på Finlands försvar och började konspirera med ryssarna om att skilja Finland från Sverige.

Gustav III:s inställning till den östra rikshalvan kan diskuteras. I början av 1780-talet utarbetade han en hemlig plan för att erövra Norge från Danmark och erbjöd därvid Finland till Ryssland i ut-byte mot ryskt stöd. Han mötte sin kusin Katarina 1783 i Fredrikshamn, men hon var inte intresserad av Finland eller av att förstärka Sveriges naturliga gränser.

Under 600 år hade finländarna försva-rat sig själva och därmed Sverige. Var detta tacken?

Sommaren 1788 började Gustav III:s ryska krig, som i sedvanlig ordning gick dåligt. Manskaptet var nog motiverat, men inte officerarna, särskilt inte de fin-ländska.

Den 9 augusti undertecknade sju höga officerare i byn Liikkala ett brev till kejsarinnan Katarina i Ryssland. Man ville återställa freden och återfå vad som för-lorats vid freden i Åbo som fredspant.

Upphovsmannen, överadjutant J. A. Jägerhorn, for till St Petersburg med brevet. Han uppgav där att man bara ville strida på egen mark, ett erkännande av arméns svaghet. Kejsarinnan begärde att svenskarna lämnade rysk mark och föreslog att man skulle sammankalla en finsk riksdag.

Kungen fann orsak att kräva skriftligt på att alla skulle kämpa till sista man. I Anjala skrev 113 officerare på *Anjalaför-bundet*, en av löjtnant K. H. Klick hop-

officer Johan Puke på linjeskeppet *Dris-tigheten* den 3 juli 1790. Skärgårdsflottan samlades vid Svensksund, där man vann en lysande seger över den ryska galär-flottan den 9 juli.

Framgångarna till sjöss, i kombination med att flottan opererade ganska nära St Petersburg, ledde till fred i augusti, då Sverige lyckades behålla sina gränser.

I mars 1792 mördades Gustav III av adelskonspirationen genom J. J. Anckar-ström.

Storpolitik

Kung Gustav IV Adolf var först i förbund med Napoleon men övergick 1805 till nå-got liknande med Ryssland, Storbritan-nien och Österrike. År 1807 krossade Napoleon den ryska hären och vid ett möte i Tilsit, med tsar Alexander I, beslöts att Danmark och Sverige skulle tvingas av Ryssland att gå med i blockaden mot England. Danmark accepterade men den svenske kungen vägrade envist trots invi-ter från Ryssland och Frankrike.

» *Fram till mitten av 1800-talet var administra-tionen svenskspråkig. Officerare och präster kom ur den svenskspråkiga befolkningen.* «

satt förklaring. Man påtog sig ansvar för Liikkala-noten, anfallet mot Ryssland fördömdes och man betraktade situati-onen som hopplös.

Danmark anföll, och Gustav III fick en orsak att ge sig av. Man lyckades stoppa danskarna och det blev vapenstillstånd.

I motsats till armén hade skärgårdsflot-tan kungatrogna, dugliga och kampvil-liga officerare. År 1790 hade omkring 60 procent av officerarna ofrälse bakgrund. Det ledde till framgångar i sjökrigsfö-ringen. Både skärgårdsflottan och linje-flottan hade stängts in i Viborgska viken och bröt sig ut framgångsrikt under sjö-

I Erfurt (inte i Tilsit) i september 1808 lovade "det stora odjuret" Napoleon nere i Europa ryssen att ta och behålla Finland. 130 år senare lovade "det stora odjuret" Hitler nere i Europa sin kollega Stalin att ta Finland.

Alexander I ville egentligen inte kriga mot sin förra bundsförvant Sverige. Han löpte också risk för bombardemang av den starka engelska flottan i Östersjön. Han hade hoppats att den danska flot-tan skulle hålla den engelska borta. Men i september 1807 tog engelsmännen hela den danska flottan i ett överraskande anfall.

Den 21 februari 1808 gick den ryska armén över Kymmene älv för att utöva påtryckningar på Sverige att lämna förbundet med England. Det skall från början inte ha varit tänkt som ett erövringskrig – ryssarna hade övervägt framstötter söderut, där man under 1700-talet nått fram till Svarta Havet. Men det verkar ha varit något som Napoleon inte gillade, så man flyttade intresset mot nordväst. Överbefälhavare för operationerna var veteranen generallöjtnant F.W. von Buxhövdén.

Danmark anföll från Norge. Jean Baptiste Bernadotte kom med en armé till Danmark. Engelska flottan var dock ett hinder för invasion över Öresund. Men förhållandena gjorde att Sverige måste splittra sina stridskrafter på olika håll.

Kriget 1808

Ryssarna besatte Gotland den 22 april med 1800 man och ett batteri fältkanoner, detta utan strid. Ganska snart infann sig svenskarna, och ryssarna kapitulerade utan att skjuta ett enda skarpt skott. De fick avtåga men lämna all utrustning utom fanorna och lova att under ett års tid inte strida mot Sverige.

General W.M. Klingspor fick befälet i Finland. Han hade mest varit aktiv i trängtjänst och glömt att terrängen är försvararens bundsförvant. De högre officerarna var "orkeslösa och utbildade enligt gammalmodiga principer" enligt Eino Jutikkala. Gemene man fasade för den månghundraåriga fienden, och soldaternas stridsmoral var god. En stor del av de bildade klasserna ansåg det bäst att komma i samförstånd med fienden – så var det också bland officerarna på fästningarna. Hos det indelta truppbefälet var det bättre stridsmoral.

De ryska officerarna kom från strider på kontinenten och hade en modernare uppfattning i strategiska frågor.

Alla övriga officerare ville ta upp kampen, men Klingspor beordrade reträtt,

som gick till norra Österbotten. Det var inte bra för stridsmoralen. På eget ansvar gick stabschefen, C.J. Adlercreutz, till motanfall och slog en underlägsen styrka vid Siikajoki. Det stärkte stridsmoralen, och Klingspor medgav motanfall. Det första slaget på öppna fältet skedde den 14 juli 1808 vid Lappo. De finska trupperna gick till anfall utan att ha blivit kommenderade av sina officerare, vilka sedan försummade att dra fördel av fiendens flykt. Ortsbefolkningen anföll bl.a. förråd. Hela Österbotten återtogts liksom delar av Savolax.

Fälttågsplanen hade varit att dra sig tillbaka under vintern och sedan under sommaren gå till motoffensiv med stöd av Sveaborg samt landsättningar från svenska sidan. Men då hade Sveaborg redan kapitulerat, vilket blev en fruktansvärd chock och mycket demoraliserande. Hade Cronstedt sålt sig till ryssarna? Med Sveaborg fick ryssarna en stor del av den svenska skärgårdsflottan, som skulle ha varit mycket viktig för sommarens operationer. I stället kunde ryssarna använda fartygen mot svenskarna för att försvåra svenska landstigningar!

Sveaborg

Svenska skribenter har alltid antagit att Sveaborg var mycket starkt och kallade fästningen för "Nordens Gibraltar". Klingspor skrev dock ett par månader före kriget i en militär översikt för kungen: *Uti Svenska Finland finns ingen fästning, ty Sveaborg är egentligen ett skydd för flottan och en befäst communicationspunkt med Sverige. Swartholmen ger Armén ingen fördel i sina operationer och är till ingen nytta för dess förvar.*

Det var viktigt att bygga fästningar på höjder. Artilleriet var beroende av att kunna se ned på en fästning och beskjuta den direkt. I början av belägringen besatte ryssarna det höga och obefästa Ulricasborg och efter ett par veckor även det högre och obefästa Skanslandet.

Hanns Heintz Ollus skriver att Ehrensvärd var en inkompetent fästningsbyggare. Kungen besökte bygget 1752 och kritiserade det och bedömde bl.a. *Skanslandet et farligt ställe för hela hamnen*. Ollus räknar upp brister: Den viktiga vattenförsörjningen var inte bra ordnad, vallgrav fanns inte, det var brist på artillerister och lavetter och det var dåligt med skyddsrum. Lichtkulor saknades för belysning i mörker, varför bevakning blev mycket ansträngande. Ovanpå allt detta fanns ett antal Anjalamän i besättningen.

Officersfruarna kunde på kvällarna åka in till Helsingfors och dansa med de ryska officerarna! Soldaterna var förbjudna att skjuta med motiveringen krutbrist. Kosacker kunde därför rida fram till murarna och förolämpa försvararna samt rida därifrån utan att besväras.

Anders Persson uppger att Cronstedt redan innan inringningen av Sveaborg hade sänt ut trevare. Vid en träff med ryssarna den 23 mars ska han ha sagt att stämningen inte var gynnsam för kapitulation. Men om ryska artilleriet bombarderade kunde han ge upp med hedern i behåll.

Anders Persson berättar om hovjunkaren Per af Forselles, född i Finland men arbetande i Stockholm, som på order av sin överordnade reste mot Finland den 18 mars med kurirpass och viktiga brev till Klingspor. Han träffade ryska officerare på värdshus och fick nys om Cronstedts kapitulationsavtal samt om hur man byggt upp honom med olika uppgifter om att motstånd var meningslöst. De skrattade: *Man kan inbilla en svensk kommandant vad som helst!*

Militärhistorikern Martin Hårdstedt m.fl. uppger att det aldrig blev någon allvarlig beskjutning av Sveaborg och att ryssarna blev överrumplade av Cronstedts förslag om kapitulation. Hans order var att hålla fästningen till sista man och att fortsätta motståndet tills allvarliga storm-

ningsförsök skett. Han lämnade i stället delar av fästningen – Långörn, Väster Svartö och Lilla Öster Svartö – som pant för att avtalet med ryssarna skulle infrias! Kapitulationen var ett förräderi i juridisk och moralisk mening. Cronstedt levde sedan bortglömd i Finland och dog 1820, hatad av både landsmän och ryssar.

Cronstedt fick en pension av ryska kronan och kom åtminstone en kortare tid att vistas i St Petersburg. Muttryktena är troligen överdrivna och kan ha samband med att Cronstedt blev kompenserad för förlorad egendom efter kapitulationen.

Civilt motstånd

Åland besattes av 800 ryssar i mars-april 1808, och i Stockholm kände man av hotet om invasion och anfall mot huvudstaden. Befolkningen samlades dock till motstånd och befriade Åland. Mycket skedde genom överraskning nattetid då ryssarna ofta var berusade. Det blev ett fåtal dödsoffer.

Anders Persson uppger att kärnan i det civila motståndet under våren och sommaren 1808 utgjordes av patriotiska ståndspersoner och soldater från Svart-holm och Sveaborg. I Åbo och Vasa var hantverkare, drängar och arbetskarlar ofta ledare och agitatorer. Han menar, att här trädde arbetarklassen för första gången i Finlands historia in på den politiska scenen.

Åren 1804–1807 hade det varit missväxt i Finland. Det blev stor brist på föda, samt hö till djuren, och många blev tiggare. Efter Siikajoki upptäckte bönderna att ryssarna inte var oöverbinnerliga och att deras soldater ofta var lika trötta och halvsvalt som de själva. Ryssarna var spridda över stora områden i små grupper. Dessa blev allt oftare överfallna och förråd erövrades.

28 april 1808

Under hela kriget försökte ryssarna tränga fram genom Karelen och Savo-

lax och mot Bottenviken för att skära av den försvarande armén i Österbotten. Den 28 april 1808 inledde överste Sandels med 1500 man en framryckning mot Kuopio, som var länshuvudstad för Savolax och Karelen. Utan att Sandels visste det var en trupp på 100 man från Uleåborgs bataljon på väg åt samma håll. Folket i Idensalmi övermannade ryska styrkor och tog deras förråd.

» Den viktiga vattenförsörjningen var inte bra ordnad, vallgrav fanns inte, det var brist på artillerister och lavetter och det var dåligt med skyddsrum. «

Nästa dag kom uleåborgarna och 50 savolaxiska jägarsoldater. Ytterligare 100 finska och västerbottniska soldater anlände under befäl av kapten Malm. Man gick nu mot Kuopio med stöd av 300 bönder, dock främst beväpnade med liar och vassa trästörar. Kuopio erövrades. Den 20 maj kom Sandels till Kuopio.

Ryssarna hade gett sig av i stor brådska i tron att de hotades av övermäktiga truppmassor. Till detta bidrog snabb framryckning och att soldater och bönder tog sig fram på för ryssarna okända småvägar och kunde överfalla dem överraskande på olika håll. T.o.m. befolkningen i St Petersburg oroades!

24 juni 1808

Överste Bergensträhle landsteg med 1000 man norr om Vasa den 24 juni, men ryssarna var förvarnade. Ryssarna ansåg att folket i Vasa deltagit i attacken och plundrade staden i två dygn och härjade illa. Ungefär samtidigt kom ett mindre fartyg, *Kronprinsen*, med 50 soldater från Jämtland under kapten Fredrik Ridderhjerta och ställde till det en hel del för ryssarna söder om Vasa med hjälp av lokalbefolkningen. Så småningom började man gå norrut mot Vasa, som befanns

vara tomt på ryssar. De hade flytt inför hotet från armén som kom norrifrån och, som de trodde, stora truppstyrkor i söder.

Bönderna i Kauhajoki stred mot ryssarna och lyckades bl.a. ta över en transport med krut. Ryssarna kom för att ta tillbaka denna, men den hade flyttats. De misshandlade människor till döds för att få information om krutets position, men ingen visste något. De allra flesta hade

flytt ut i skogarna – de förstod vad som var att vänta. Ett par karlar som infångades hängdes upp av ryssarna, som eldade under dem tills de dog. Två man från Sveaborg hängdes. Armétrupper kom sedan och general von Döbeln förfasades över de hemskheter han fick se. Ett antal byar hade bränts och förhärjats.

De ryska trupperna hade order att inte bära sig illa åt mot befolkningen. När folket stred mot ryssarna kunde det dock bli hårdhänta straffexpeditioner.

Stolbova 1617

Vid freden i Stolbova 1617 anslöts norra Karelen till Sverige. Tills vidare fick man behålla sin lagstiftning men sände inte representanter till den svenska riksdagen. De flesta grekisk-katolska invånarna i Kexholms län flydde till Ryssland och bildade en koloni i Tver ganska nära Moskva. Efter 1721 fick norra Karelen samma rättigheter och skyldigheter som övriga Sverige. Men man lyckades inte påtvinga området indelningsverket. Under kriget 1741–43 försvarade bondetrupper området och lyckades hålla ryssarna borta även när de hade ockuperat resten av Finland.

Svenskarna försökte nu införa diverse bestämmelser, vilket orsakade stort

missnöje. Man lät t.o.m. bli att betala skatt. Efter hårda åtgärder började man betala jägarskatt.

Juli 1808

I juli 1808 började ryska trupper komma till norra Karelen. Man hade länge undvikit detta – man tycktes ha kännedom om hur hårdför befolkningen var kring sjön Pielinen nordost om Kuopio. Och man hade räknat med att kriget höll på att vinnas genom framryckningen i Österbotten. Men förlusten av Kuopio och Sandels ankomst krävde åtgärder.

Sedan landshövding Wibelius i Kuopio genomlevt ett par månaders rysk ockupation skrev han bl.a. följande: *Ryska trupper kom in i landet föregånga av deklarationer om vänskap och beskydd för landets invånare*. Dessa truppers röverier var oerhörda där de for fram. Värst var det för bönder som kört transporter. Betalningen hade inte sällan varit stryk.

Ryssarna kom tillbaka till Kuopio. Sandels med 2000 man besatte det strategiskt viktiga och lättförsvarade sjöpasset vid Toivala norr om Kuopio. Ryssen med 8000 man kunde inte komma förbi. Man började planera att ta sig förbi genom norra Karelen. Genom Sprengtporten hade man varnats för de "oroliga och beväpnade" karelarna. Man måste tillämpa sträng disciplin för att inte irritera invånarna, som "ej tål förolämpningar". I mitten av juli var 500 dragoner och 65 kosacker inne i Finland under befäl av generalmajor Aleksejev. De gick fram genom besvärliga trakter till Pielis älv vid Niinivaara inom nuvarande Joensuu. På andra stranden låg förkolnade rester av en färja. Man var nu på en farlig plats med många möjligheter att överfallas.

Aleksejev

Medan en del småstrider pågick väntade Aleksejev förgäves på besked från sina spioner, bl.a. grekisk-katolskt kyrkfolk, vilka tagits till fånga. Efter rapporter om

en stor fiendestyrka började han dra sig tillbaka. Reträtten övergick i vild flykt till huvudstyrkan i Kemie. Aleksejev fick rapporter att mot honom stod 5000 till 7000 man med artilleri, ledda av Klingspor! I verkligheten var det 200 soldater och 600 bönder, hälften av dessa var beväpnade.

600 bönder från Pielisjärvi hade fått militärt befäl och blev skyddade av krigslagarna. De fick sätta band runt hattarna och fästa kokarder av näver på dem. Jaktbössorna kompletterades med målade träbajonetter. Bönderna leddes av fältväbeln Brunow, studenten Isak Stenius och bonden Olli Tiainen. Ryssarna fick uppfattningen att de stött på reguljära förband.

En kungörelse anlände från Klingspor, avsedd att höja stridsmoralen. Den väckte bara förargelse genom sin svulstiga stil och nedlåtande innehåll. Klingspor trodde tydligen, att böndernas lodbössor inte nådde långt. Men i verkligheten nådde de mycket längre än dragonernas bössor! Bössorna var säkerligen av samma typer som de i norra Sverige, med spirallräfflor för bästa precision, medan de flesta militärvapen var slätborrade.

Pelkjärvi

Efter reträtten hade Aleksejev upprättat försvar vid Pelkjärvi med 1300 man. Major Carl Wilhelm Malm anföll natten mot den 10 augusti med två kanoner och 650 man, därav 2/3 bönder. Under sju timmar gjorde ryssarna enligt egna rapporter "heroiskt motstånd" mot som de trodde 4000–5000 man starka reguljära trupper, och retirerade mot Sordavala.

Man förberedde t.o.m. evakuering över Ladoga! Furst Michail Petrovitj Dolgorukij tog befälet där. Med förstärkningar ryckte han in i Finland den 25 augusti. Han stannade vid Pielis älv och krigsföringen fördröjdes en månad. Tutsjkov fick befälet medan Dolgorukij skulle leda avantgardet. Tre veckor se-

nare stupade han vid Virta bro. I spetsen för ryssarna red han till anfall på en vit häst med kikare i ena handen och värja i den andra samt en tobakspipa mellan tänderna. En kanonkula träffade honom och kroppen slets i två delar.

Efter diverse strider började ryssarna få övertaget.

Huvudarmén i Österbotten

På eftersommaren 1808 var den ryska armén tillbakapressad, mycket på grund av underhållssvårigheter. Först i augusti fick man förstärkning av trupper. Överfallen från fiendepatrouller minskade. Ryssarna trängde fram till Alavo, men där mötte de svenskarna som anföll den 17 augusti och segrade.

Hårdstedt menar, att det sommaren 1808 fanns nog med mat och hö, men ofta på fel ställen. Varje vecka behövde den svensk-finska armén 1000 lass förnödenheter. Påfrestningarna på bönderna och deras hästar blev mycket svåra. Exempelvis körde Lars Mårtensson från Råneå lass ända till Uleåborg, en sträcka på 25 mil.

I slutet av augusti började det väga över till ryssarnas fördel. Vid månads-skiftet augusti–september kom svensk förstärkning på 4100 man.

von Döbeln skickades till Jutas för att stoppa en hotande rysk styrka. Dagen därpå, den 14 september, stod det avgörande slaget vid Oravais, krigets blodigaste. Den ryska befälhavaren Kamenskij förfogade över 6000–7000 man, Adlercreutz troligen 5500. Det var finska armén samt de svenskar som kommit över havet. Västerbottningar fanns nu också med. Striderna gick fram och tillbaka under många timmar. Ännu sent på kvällen gick ryssarna till anfall. Reträtt beordrades. Vid olika tillfällen hade ammunitionen tagit slut och man hade bara bajonetterna. Omkring 740 man stupade i svensk-finska armén och 900 ryssar. Bland de sårade var underlöjtnant Carl

Otto Mörner, som fick tre bajonettstick, varav två i magen. Han räddades av sina mannar. Han fick tapperhetsmedalj och kom med tiden att verksamt bidra till att en ny kungaätt kom till Sverige.

Den 29 september slöts vapenvila vid Lohteå. I Savolaks hade Sandels kunnat hålla passet vid Toivala hela sommaren men han började dra sig tillbaka. Där- under inträffade slaget vid Virta bro, varvid Sandels segrade genom motanfall i rätt ögonblick. Ryssarna var många fler. Det blev en kort vapenvila för att ta hand om de stupade. Natten mot den 29 oktober utrymde Sandels ställningen och fortsatte reträtten.

Vapenvilan vid kusten avbröts och striderna började igen där. Det gällde nu att hinna till Uleåborg före ryssarna. Sandels fick därför förstärkningar för att inte motståndarna som kom från Savolaks skulle hinna före. Den 19 november skrevs ett nytt vapenstillestånd i Olki-joki. Den svensk-finska armén skulle retirera över Kemi älv. Striden om Finland var slut.

Armén lämnar Finland

Marschen mot norr skedde i svår kyla med lite mat och under svåra umbäranden. Många var sjuka och många omkom

under marschen. Det blev inte bättre när man räddat sig till trakten av Torneå. Nu grasserade fältsjukan som värst, massor av soldater dog i bl.a. tyfus och dysenteri. Hälsovården var mycket bristfällig med mycket trånga och hälsovådliga förläggningar. Det var så trångt att man fick ligga med fötterna på varandra. De sjuka fick inte hjälp med att förrätta sina behov, och stanken blev ohygglig. Inte blev det bättre då det förekom slitningar inom ledningen för hälso- och sjukvården.

Prästen i Torneå sa att man inte fick lämna döda utan överenskommelse. Ändå kunde han på morgonen hitta 50 döda, som lämnats under natten. Min anfader Nils Hansson Frisk från Bredåker i Luledalen dog i Kalix i slutet av december 1808. Han hann inte fram till sin födelseort Töre.

Mitt i detta ohyggliga kom kungens nådiga skrivelse, att officerarna under "vinter campagnen kring Torneå" ägde tillstånd att bruka opudrat hår!

I Sverige rekryterade trupper hemförlovades. Till finska armén fördes trupper som bevakat i Jämtland. En brigad förlades i Råneå, Luleå och Piteå socknar och en kring Umeå. Fältsjukans offer hamnade i massgravar, i sen tid kallade "ryssgravar", t.ex. i Gammelstad. I Alvik

i Nederluleå dog 144 soldater från Svealand, namnen är kända. Ett minnesmärke är uppsatt där. Två brigader lämnades att bevaka gränsen vid Torneå.

Skärgårdskrig

Många strider förekom i Ålands skärgård. De ryska skärgårdsfartygen vågade sig inte ut på öppet vatten där de kunde möta de stora svenska och brittiska linjeskeppen. Kungen kom i juli 1808 och upprättade högkvarter på Åland. Han var inriktad på landstigningar i Finland och trodde mycket på uppror från allmogen mot ryssarna. Emellertid sjönk det redan dåliga förtroendet för honom alltmer bland hans befälhavare. Finanserna var hela tiden mycket dåliga, och kungen motarbetades bland de höga ämbetsmännen.

Lantvärn inkallades och fick dålig utrustning. Sedan sattes landsbygdsbor utan sjövana på öppna kanonbåtar som roddare. Ofta fick de vistas i flera dygn på dessa öppna båtar. Man började inte dra dem tillbaka förrän i november, varför de utsattes för köld och vinterstormar och sjukdomar. Mängder av dem dog.

Rysk propaganda

Man får räkna med att de landsflyktiga officerarna uppbyggt tsaren med att finländarna verkligen önskade anslutning till Ryssland. Sedan tänkte förstas adeln inte på vad bönderna tyckte – för dem var de själva "Finlands folk". På Åland kunde man se allmogens åsikter om "landsens herrar", d.v.s. tjänstemännen. Dessa satte redan före ryssarnas inmarsch igång med att hjälpa ockupationsmakten med försörjningen!

Ryssarna var från början medvetna om böndernas fientliga inställning och försökte att inte reta dem i onödan. De förklarade sig komma som vänner och soldaterna var beordrade att uppträda med disciplin. Bönderna var mycket rädda för livegenskap. Man kan för-

Det svenska snapplåset spreds över hela riket. Här visas ett karelskt lås, där det svenska låset fått en ring på hanen. Med all säkerhet satt sådana lås på böndernas bössor i Norra Karelen när de satte skräck i ryssarna.

➔ stås undra om överklassens sympatier för närmare samarbete med Ryssland kunde ha att göra med att bättre kunna kontrollera "uppstudsiga bönder". I vart fall kunde nämnda överklass måhända räkna med bättre karriärmöjligheter i samarbete med Ryssland och genom närheten till St Petersburg.

Gustav IV Adolf ville uppmuntra bönderna att kämpa mot ryssen, vilket adeln inte var lika intresserad av. Man oroade sig för vad som hänt i revolutionens Frankrike. Här fanns ytterligare en orsak till att adeln var kritisk mot kungen. Dennes bemödanden att organisera lantvärn saboterades och missköttes av samma orsak av ämbetsmännen, vilka fann honom godtrogen och omdömeslös.

På grund av befolkningens motstånd bad ryske överbefälhavaren upprepade gånger tsaren att lugna folket genom löften. Denne lovade så småningom oförändrade levnadsförhållanden, d.v.s. bl.a. frihet från livegenskap och att man skulle få behålla sina lagar. Detta var en av orsakerna till att motståndet ebbade ut under hösten 1808. En annan orsak

var att sjukdomar och död spred sig på grund av missväxt, hunger och depression. Hoppet försvagades förstås över den inkompetenta svenska krigsföringen och överklassens tendenser att gå ockupationsmakten till mötes.

Anders Persson menar, att befolkningens motstånd, som ledde till att Finland fick behålla sina lagar, hade mycket stor betydelse. Utan detta motstånd hade området nog bara blivit en förryskad del av det stora väldet och inget Finland hade blivit till.

Mars 1809

Under mars månad hände mycket. Man befarade anfall mot Åland med risk för fortsättning mot Stockholm. von Döbeln fick befälet på Åland, dit han anlände den 12 februari 1809. Den 10 mars inledde general Bagration, med 17 000 soldater, marschen mot Åland, som försvarades av 6 000 man, en del av dem sjuka. Den 14 mars kom beskedet om kungens avsättning, och den nya regimen trodde att ryssarna skulle stoppa framryckningen. von Döbeln tyckte att tidpunkten för

statskuppen var dålig i det svåra läget. Efter en del strider och förhandlingar retirerade von Döbeln med trupperna över isen på Ålands hav i köld och snöyra med början kl 04 den 17 mars. Ryssarna anföll hela tiden. När man kom till Grisslehamn hade man förlorat 1750 man samt de sjuka och utmattade som blev kvar på isen.

Den 19 mars kom Kulnev med en rysk trupp till Grisslehamn och kastade tillbaka de svenska förposterna. En del soldater och civilbefolkning flydde i panik. Adlersparre med 3000 man från västra armén hade inlett revolutionen och var på väg mot Stockholm. Det hade gjort att Adlercreutz skyndat sig att avsätta kungen innan Adlersparre kommit fram. Denne kunde väl nu förväntas komma till von Döbelns och hans utmattade soldaters hjälp. Men rivaliteten mellan de två upprorsmakarna var för stor – de fortsatte att manövrera mot varandra. von Döbeln klarade det hela med fredsinviter – på eget bevåg – till befälhavaren von Knorring på Åland. Denne gav upp anfallet mot Sverige. Det var nära till islossning då man kunde bli instängd

på svenska sidan. Därtill var inte officerarna så intresserade av att fortsätta att gå Napoleons ärenden. Detsamma kan gälla armén i norra Finland, förutom att man kunde räkna med särskilt stora svårigheter med försörjningen i de nordliga trakterna. Ryssarna insåg snart att de lurats av von Döbeln. Kejsar Alexander bytte ut von Knorring som överbefälhavare mot Barclay de Tolly.

17 mars 1809

Finland insåg nu att striden var förlo-rad. Ständerna samlades i Borgå i mars 1809 och avlade trohetsed till kejsar Alexander. Som storfurste av Finland bekräftade och stadfäste han nu landets religion och grundlagar samt alla bestående privilegier och rättigheter från den svenska tiden. 1772 års regeringsform och Gustav III:s förenings- och säkerhetsakt fortsatte alltså att gälla.

I Sverige var läget mycket kritiskt. Natten mot den 17 mars lämnade general Barclay de Tolly Vasa med åtta bataljoner och 300 kosacker samt sex fältstycken och två haubitser. Människor och hästar genomgick svåra lidanden i hård köld och djup snö. Ibland mötte man upptornade isvallar, ibland öppna rännor. En kraftig snöstorm kunde ha gjort slut på hären. Den 21 mars var man framme vid svenska kusten nära Umeå och fick genomlida ännu en natt under bar himmel.

General J.A. Cronstedt började förhandla. Man kom överens om att de svenska trupperna skulle ge sig av mot Härnösand med förposter i Nordmaling och att all proviant och ammunition skulle lämnas, bara fyra dagars proviant fick medföras.

Cronstedt lät soldaterna själva hämta sin proviant från förrådet. De fick dock tag på brännvin och söp sig fulla; en del gjorde myteri. Man fick anlita en ordningsvakt på hundra ryssar (!), som kunde hålla viss ordning så att inte befolk-

ningen utsattes. Ryssarna ska ha lastat de fulla svenskarna och finnarna på kärror och kört dem över älven. Nästa dag fick ryssarna order att återvända till Vasa.

Västerbotten ockuperas

Kejsar Alexander avvisade svenska fredstrevare: Sverige skulle bryta med Storbritannien och delta i blockaden av brittiska varor. Efter statskuppen visste man inte riktigt var man hade engelsmännen – kanske skulle de gå till aktion mot Göteborg eller Karlskrona? Men det löste sig: Engelsmännen kom till Öresund och hotet om landstigning från Själland var borta. Svenska krigsfartyg frigjordes bl.a. för bevakning av Ålands hav.

För att inte få befolkningen mot sig förklarade ryssarna, att man skulle hålla ordentlig pli på soldaterna. Men en förutsättning var att man tillhandahöll förnödenheter och ställde upp med skjutsning. Svenska myndigheter fick sköta detta och gjorde det. Alternativet med plundring skulle ju vara sjufalt värre. Men lätt var det inte för befolkningen, vintern hade varit svår och som vanligt var inte mycket föda och foder kvar till våren.

Generallöjtnanten Fabian Wrede övertog befälet över norra armén, med mindre än 5 000 man spridda från Skellefteå i norr till Ångermanland, Jämtland och Härjedalen i söder. De sista resterna av finska armén ingick och organiserades till en fältbataljon, *Savolax 1:a fältbataljon*. Därtill bildade karelska jägare och savolaxjägare *Savolax 2:a fältbataljon*.

Vid Skellefteå omringades 700 soldater av tre gånger så många ryssar och tvingades kapitulera.

I Umeå var läget svårt och Cronstedt sjuk. En tid hade von Döbeln varit ledig utan lön men på våren tog han befäl över Norra fördelningen. Han var till mycket besvär för sina överordnade, men när det blev riktiga problem anlätades han ändå. Trots sedvanligt motstånd från landshöv-

ding Stromberg lyckades von Döbeln få fram 219 magra hästar för att föra undan förråd till tio fartyg, som sågades ut genom isen. Ryssarna hade besvär med framryckningen genom proviantbrist och många älvövergångar. von Döbeln föreslog förhandlingar med deras befälhavare Sjuvalov, som egentligen inte fick ingå stilleståndsavtal. Det bestämdes, att svenskarna skulle vara ute ur Västerbotten i början av juni. Sjuvalov var nöjd med att ha tagit Umeå utan strid, och von Döbeln hade klarat situationen på ett bra sätt. Ett stort antal sjuka lämnades i Umeå med proviant för en månad. Sjuk och sliten begärde nu von Döbeln att bli utbytt. Adlercreutz och hertig Karl rasade över hans egenmäktiga sätt att sköta sitt uppdrag.

Vid Karl XIII:s trontillträde den 6 juni 1809 blev von Döbeln som ende general utan befordringar och nådebevis (kanske ett bevis på hans ärlighet och oberoende?). Men han kompengades senare genom att bli friherre.

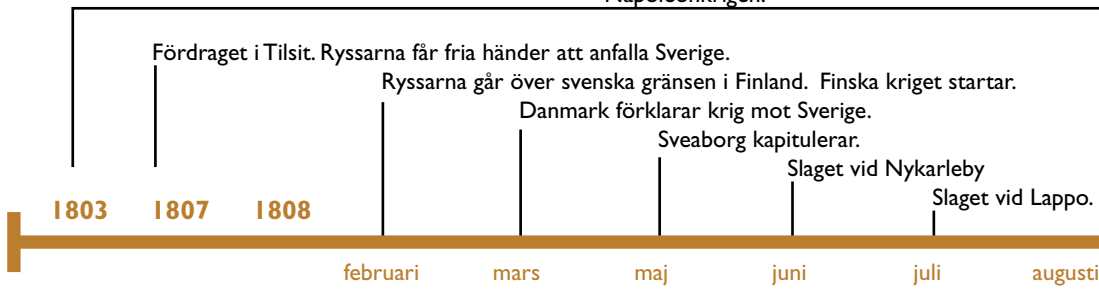
Sommaren 1809

Sandels tog vid efter von Döbeln den 7 juni 1809. Mycken krigströtthet fanns bland manskapet, som hade en benägenhet att rymma, särskilt upplanningarna. Några mindre örlogsfartyg kom och skyddade kusten.

Den 5 juli 1809 anföll ryssarna svenska trupper vid Hörnefors kl nio, på kvällen. Striden pågick ett par timmar. Inför befarad överflygling beordrade Sandels reträtt. Överstelöjtnant Duncker fick i uppdrag att skydda reträtten med *Savolax 2:a fältbataljon*. Han stupade. Sandels stannade söder om Öre älv till mitten av augusti.

I början av juli gick normännen in i Jämtland, och von Döbeln sändes dit med en del trupper. I slutet av juli kom man överens om stillestånd, och normännen lämnade Sverige. von Döbeln fick erkännande denna gång.

Kamenskij var nu befälhavare för ryska armén i Västerbotten (inkl. Norrbotten, som ännu inte avskilts) med mycket stora underhållsproblem. Delvis därför började han nu gå söderut från Umeå: det borde finnas mer mat och hö att få neråt kusten.

Det började närma sig riktiga freds-förhandlingar, och även svenskarna behövde någon framgång för att försöka få bättre fredsvillkor. Man började därför planera en landstigning från havet norr om Umeå för att slå Kamenskij och hindra honom från att undkomma norrut. Chef för landsättningsstyrkan blev general Gustaf Wachtmeister. Över honom och Wrede, som stod vid Öre älv söder om Umeå, sattes amiral Johan Puke. Dessa armégeneraler tyckte synnerligen illa om att bli satta under en amiral. Wrede begärde avsked, men Karl XIII medlade. Wrede blev mer självständig, vilket nog inte var så bra eftersom samordning mellan de två styrkorna var mycket viktig så att inte Kamenskij kunde slå dem var för sig. Och de borde angripa honom från var sitt håll samtidigt. Instruktionerna var, att dessa var de sista trupper Sverige hade, och de fick absolut inte förloras. Detta var nog en viktig orsak till försiktighet vid framryckningen så att man inte hann mer än halvvägs till Umeå innan Kamenskij mötte i Sävar. Ordern var annars att komma till Umeå med största snabbhet och före Kamenskij.

Flottan fick först vänta på lämpliga vindar. Men när dessa kom gick det undan hela vägen. När man kom till Ratan blev det dimma. För att inte kollidera

med fartygen måste man signalera, ankarkättingar rasslade. Det blev stort oväsen, och ryska poster blev varnade och rusade till Kamenskij. Den viktiga överraskningseffekten försvann.

Sävar

Den 19 augusti stod slaget vid Sävar. När man läser rapporterna från tre av de svenska officerarna kan man undra om de deltagit i samma strid. Men de var förstås inte på samma platser, på fält och i skogar. Det var mycket viktigt att inte låta fienden göra omfattningar så att man blev angripen i sidan eller i ryggen – då kunde det bli katastrof. När Wachtmeister fick rapporter om att ryssarna försökte gå förbi på en flank beslöt han att dra sig tillbaka. Striden stod då och vägde. Inte heller Wrede hade skyndat sig så han fick ingen betydelse för slaget. Om de två svenska avdelningarna hade varit på plats samtidigt hade nog resultatet blivit ett annat. För övrigt slogs ryssarna tydligen på hungrig mage. I deras tornistrar fanns bara sädesax de plockat på åkrar.

I Ratan organiserades försvar med kanoner och allt. När ryssarna kom blev det en fruktansvärd strid, och samhället sköts sönder fullständigt. Detta var den 20 augusti. Ryssarnas förluster var cirka 150 döda och sårade. Svenskarna hade 26 döda och omkring 120 sårade. Kamenskij hotade enligt en av de svenska officerarna med att komma och bränna upp fartygen om inte svenskarna gav sig av. Han kunde sedan relativt tryggt dra sig tillbaka till Piteå med förposter i

Jävre tills freden slöts. Hade han förlorat hade det blivit mycket svårt att ta sig tillbaka genom fientligt land.

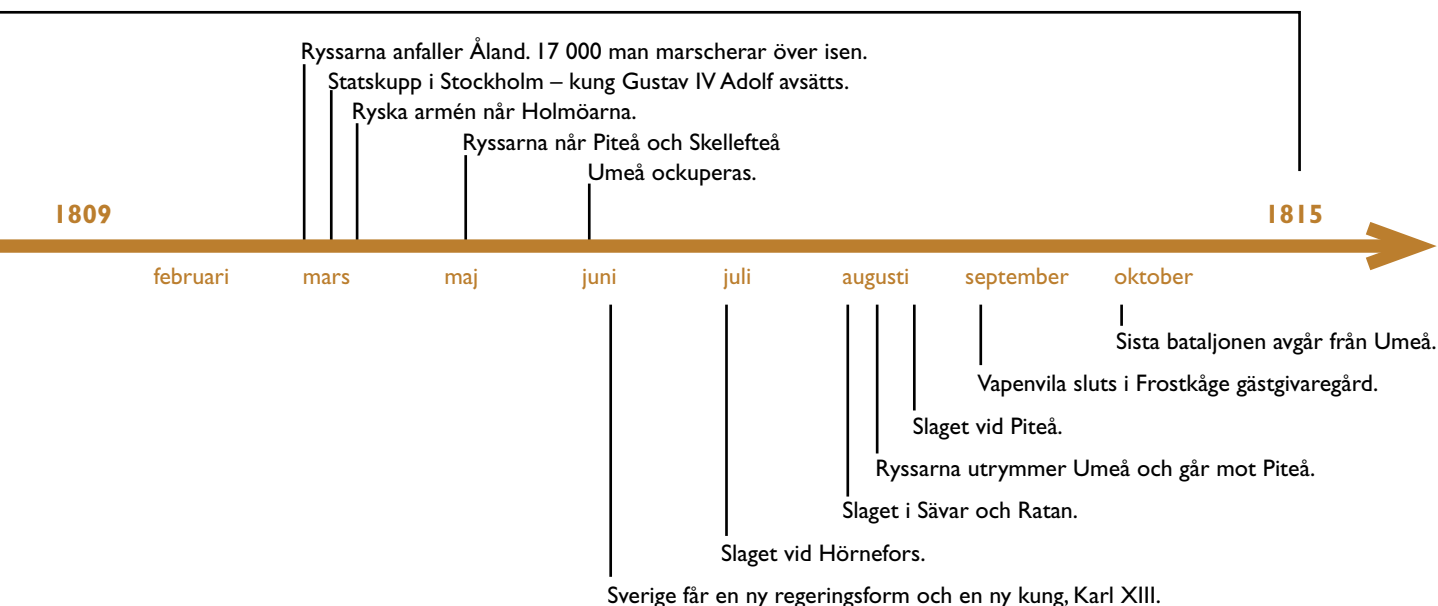
Försörjning

För Puke och Wachtmeister var det bråttom att klara av uppdraget då man inte hade förråd för någon längre tid.

Från april till den 6 november var t.ex. dåvarande Luleå socken ockuperad av ryssarna med inkvarteringar och rekvisitioner som följd. Mest drabbades förstås byarna efter kusten, men de var ju rikare och kunde pressas på mer. Efter ryssarnas avtåg visade det sig att det fanns en hel del rubler bland befolkningen. Ockupanternas mycket svåra försörjningsproblem hade tydligen i någon mån lindrats genom att soldaterna kunnat köpa mat från bönderna. En skatt som ryssarna införde på slutet betalades till stor del med rubler men behölls av de svenska myndigheterna.

Transporter

Mycket betungande var också påtvingade hästtransporter, med hungriga hästar som ofta dog av utmattning. Och i slutet av augusti togs 150 man ut till att bygga en flottbro över älven vid Gäddvik. Från Harads kom Anders Andersson, Anders Ersson, Carl Reinholdt Montell, Anders Jönsson, Erik Ersson, Hans Larsson d ä, Johan Hansson och Elias Hansson. Från Svartlå kom Hans Hansson, Jöns Norström, Olof Norström och Nils Larsson. Den sistnämnde betalade i september sin skatt på 5 ½ riksdaler i ryska rubler. Fick man kanske betalning

för brobygget? Virke till detta fick man för övrigt genom att riva kyrkstugor och stall i Gammelstad.

De ryska soldaterna stal också åtskilligt, mest kanske mat. De kunde leda ut ett djur från fähuset och slakta i husfolkets åsyn.

På en bondgård i Mörön i Nederluleå fanns fem vuxna bröder och två systrar. När de tröskade kom en dag två ryska soldater som krävde mat och att en av systrarna skulle följa med in i huset, vilket hon vägrade. Då tog den ene slagan från henne och backade. Hon följde efter för att ta tillbaka den. En av bröderna gick då och tog slagan och dängde den i huvudet på ryssen så han slocknade. När han vaknade sköt han brodern utan vidare. Det blev rättegång, och en tolk översatte till ryska. Man misstänkte dock att översättningen inte blev särskilt rätt. Då togs en ärligare tolk fram, och den tidigare placerades bredvid mördaren. De två senare dömdes, togs ut och sköts.

Som vanligt vid fientlig ockupation var en del kvinnor inte okänsliga för främlingarnas uppvaktning. Jonas Fredric Enström, en av mina anfäder, föddes den 4 juli 1810 i Ersnäs av Brita Jönsdotter, född den 5 september 1775. Gossens far är hittills okänd, men kan vara någon i ryska armén. Brita ska ha tvistat med ett par systrar vid ett ting. Då ska den ena ha sagt

till henne: "Du har ju bolat med en ryss!" Det finns andra liknande berättelser.

Fredsförhandlingar

Den 14 augusti 1809 inleddes förhandlingarna i Fredrikshamn öster om Helsingfors med på svenska sidan Stedingk, tidigare ambassadör i St Petersburg. Ryssarna krävde gräns vid Kalix älv samt Åland. Svenskarna försökte på alla sätt få behålla Åland samt mer land i norr. Åland i rysk hand kunde ju bli livsfarligt för Stockholm, vilket Kulnevs besök med största tydlighet visat. Här var ryssarna obevekliga, antagligen av samma orsak.

Då ryssarna nog inte fann markerna öster och norr om Kalix älv tillräckligt intressanta släppte de efter på denna punkt. Gräns blev som i dag Torneå och Muonio älvar. Och tsaren blev inte ägare till stora delar av de svenska malmfälten. Den 17 september 1809 undertecknades fredsöverenskommelsen, som innehöll en del villkor beträffande Danmark, Frankrike och Storbritannien.

Svenskarna har väl i stort våndats över förlusten av Finland. Men för svenska folkets välbefinnande var resultatet en hittills närmare 200-årig fred!

Ryssarna var landkrabbor, men fick nu en handelsflotta på Åland och i Österbotten. Många finländare fick tjänster

i Ryssland – även många höga. Således kunde någon finländsk officer för tsarens räkning klubba ner de förslavade och upproriska polackerna, en annan kunde delta i erövrandet av Tjetjenien på 1800-talet. En stor del av Rysslands koloni i Alaska var finländare. Men faktiskt fick Finlands folk ovanligt nog i en period på över 100 år leva i fred, om än med kosackerna ridande i landet. Under Krim-kriget i mitten av 1800-talet bombades Åland och många hamnar, bl.a. i Österbotten, av engelsmännen.

Men på 1900-talet var det som vanligt igen. Finland fick med kniven på strupen hjältemodigt försvara sig själva och Sverige.

Min far brukade säga på Lule älvdals tungomål: "*Dom sääj att schwänsebkan jera bra upa o kriüg. Men be vär jo finnan so djäole!*"

(*Dom säjer, att svenskarna är bra på att kriga. Men det var ju finnarna som gjorde det!*)

Efterskrift

Man beräknar att det på den svenska sidan stupade omkring 7 000 soldater, hälften av dem från Finland. Av sjukdomar dog många fler. Sammanlagt förlorade över 20 000 soldater livet. Ryssarna kunde räkna sina stupade till 10 000 – de anföll ofta utan hänsyn till förluster.

En del ryska soldater deserterade och blev kvar i Sverige. I trakterna mellan

Vuollerim och Jokkmokk berättas att en ryss ska ha bott i vildmarken. I Råneå socken ska två ryssar ha gift sig med bondflickor. Den enes son ska ha tagit namnet Friman, och han är säkerligen anfader till den oförbrännerlige tävlings-skytten Harry Friman, som berättat för mig att han ska härstamma från en ryss som stannat kvar.

I Ersnäs ska en dotter till soldat Sik ha haft förhållande med en Lampa i ryska armén och nog fått barn därigenom. En ryss bodde i Björnsbyn, kallad "Riss-Mätis", Mats Matson. Hans dotter Greta Cajsa gifte sig med drängen Nils Petter Johansson, troligen från Sundom. Och i Brändön stannade Gustaf Romansson.

På ömse sidor klandrades, och kanske ibland berömdes, officerare. Tsar Alexander hade ganska lätt för att bli missnöjd och byta ut sina högre befälhavare. Efter t.ex. Sävar och Ratan kom det ut ett antal skrifter av deltagande svenska officerare, som kanske ville framhäva sig själva eller kanske ursäkta sig efter kritik.

Militärerna

I 1805 års generalmönsterrulla den 27/1 anges att Peder Olofsson Stormodig fick avsked vid generalmönstning 1802 1/7 och ersattes den 8/10 samma år av drängen Pehr Nilsson, ålder 22 3/4 år, tjänsteår 2 2/3.

Pehr var född 23/4 1782 i Storön, Nederkalix BD, och son till Nils Josefsson och Ella Israelsdotter. Han var gift med Anna Lisa Larsdotter, född 1778 i Töre som dotter till Lars Larsson Hvitlock och Brita Carlsdotter. År 1820 begär Pehr Nilsson att få heta Fält, vilket beviljas. Han och Anna Lisa bodde i Svartlå mellan Harads och Boden och är mina anfäder. År 1836 beviljas Fält'n avsked för svaghet och anmäls till underhåll. *Tjänat mycket berömligt. Bewitat finska kriget.*

Jacob Feodorov Fjäder f 1784 Ryssland, (**) ; v 1810 Råneå, Norrbottens län (***) ; d 1840 Råneå, Norrbottens län (**)	
Gift med	Katarina Persdotter ▲ f 1781 Råneå, Norrbottens län (***) ; dp 1781 Råneå, Norrbottens län (***) ; v 1810 Råneå, Norrbottens län (***) ; d 1851 Råneå, Norrbottens län (*)
Fredrik Jacobsson Friman ▶ f 1810 Råneå, Norrbottens län (***) ; dp 1810 Råneå, Norrbottens län (***) ; v 1834 Råneå, Norrbottens län (****)	
Kristoffer Jacobsson Friman ▶ f 1827 Råneå, Norrbottens län (**) ; v 1852 Nederkalix, Norrbottens län (**) ; d 1888 Råneå, Norrbottens län (**)	

I DISBYT kan man hitta ryssen Fjäder, gift i Råneå, med barn som tagit sig namnet Friman.

Fält'n ska ha varit stark och egensinnig, och det går fortfarande historier om honom i bygden. En är om en bonde, som fann att det försvann hö. Han la sej en natt på höskullen och vaktade. När han såg vem som hämtade hö avstod han försiktigtvis från att göra något åt saken. Det hårda sinnelaget gick nog i arv, och berättelsen kan kanske avse en son.

En något mindre sannolik historia är från finska kriget. Kungen inspekterade hären inför en drabbning. "Är Fält'n me?" frågade kungen. "Ja, Ers Majestet!" "Ja, då kan vi börja då", sa kungen.

En annan anfader är Nils Hansson Frisk på roten 47 i Bredåker nära Svartlå. Han anställdes 1799 7/1 och var 172 cm lång. Han var född 1775 eller 1776 i Nederkalix, troligen som son till soldat Loo i Töre. Vid mönstning 23/6 1808 i Toivala av general J. A. Sandels fanns ingen anmärkning. Nils dog i fältsjukan 26/12 1808 i Kalix. Han hade gift sig 1799 med Margreta Ericsson, som hann gifta sig två gånger till. Vi är många som sökt hennes ursprung utan resultat. Kanske var hon från någon finsk trakt?

Många av uppgifterna om Fält och Frisk kommer från Bertil Steckzén, som forskade åt mig år 1960 i Stockholm.

Under Finska kriget i affären vid Pulkila utmärkte sig enligt överste Johan B Bergenstråhle av Livkompaniet särskilt fältväbeln Olof Rutström, Gammelstad, soldaterna 69 Årbar, Svartbyn, vilken fick tapperhetsmedalj, och 7 Rask, Ersnäs. Soldaterna 13 Bryggare, Skäret, 33 Lax, Bälunge, och 26 Krigsbuss, Måttund, fick vid samma drabbning medalj för tapperhet. Vid Virta bro utmärkte sig 21 Spelman, Antnäs, och 137 Rännare, Rånbyn. Befälhavaren vid Virta bro, överste Sandels, utmärkte sig också och blev nu generalmajor. 🇫🇮

Sista slaget

1809
2009
i Sävar

Marken skakar då kanonerna avfyras och mycket stora rökringar stiger sedan långsamt uppåt mot skyarna. Sista slaget i Sävar pågår under dryga timmen inför flera tusen åskådare, däribland kungaparet och kronprinsessan.

Öronproppar delas ut vid entrén, men de tar snabbt slut. Och de behövs verkligen. Ofta dundrar det överallt från kanoner och musköter och krutröken ligger tung över slagfältet. Här är det krig!

Manusförfattaren till *Sista slaget*, AnnaSara Hammar, berättar då och då i högtalarna vad som händer ute på slagfältet. Men det är många olika trupper där ute och röken och smällarna gör att det känns kaosartat. Det är lite svårt att hänga med i krigshändelserna som spelas upp. Ungefär som det var då, 1809. *Sista slaget* är ett historiskt återskapande,

reenactment, av slaget i Sävar den 19 augusti 1809. Sävar ligger ca 2 mil norr om Umeå i Västerbotten.

Arrangören, *Föreningen Interaktiv Historia*, började som en renodlad rollspelsförening 2000. Föreningen tog sitt nuvarande namn under hösten 2005 då förberedelserna inför *Sista Slaget* påbörjades.

Soldaterna spelas av flera hundra medlemmar från flera olika föreningar i Sverige, Norge, Finland, Danmark och Ryssland. Inför *Sista slaget* har de bott i en tältby i Sävar med tidsenligt utseende och utrustning. Vissa grupper har även sovit över där och verkligen känt på hur soldatlivet tedde sig.

Märkesåret 2009

Projektet *Märkesåret 2009* uppmärksammar att det är 200 år sedan Finland och Sverige blev två länder. I samband med detta besökte kungaparet Västerbotten och Norrbotten den 19–20 augusti. Kungaparet deltog vid flera arrangemang i Ratan, Sävar, Piteå och Haparanda.

Krigsopera, krigsmusikal, krigsteater, krigsutställningar och liknande arrangemang erbjuds i stort antal runt om i Norrland under *Märkesåret 2009*.

Sista slaget

Arrangemanget i Sävar inleds på förmiddagen med en 1800-talsmarknad bredvid slagfältet och en möjlighet att gå runt och titta i soldatlägret. Senare spelar Hemvärnets musikkår flera låtar och står sedan uppställda i spänd förväntan inför kungligheternas försenade ankomst.

Umeås kommunalråd Marie-Louise Rönnmark håller ett öppningstal där hon hälsar alla välkomna. Umeå kommun passade då även på att ge en gåva till drottningens stiftelse, *World Childhood Foundation*. Kungen håller sedan ett tal liksom näringsminister Maud Olofsson. Sedan börjar trupperna att marschera in på arenan och kriget kan börja.

Scenen utgörs av ett stort fält som föreställer Krutbrånet, den plats där flest strider utkämpades under slaget vid Sävar. Den svenska och ryska ledningen

Publikintresset var stort.

H.M. Konungen och H.M. Drottningen närvarade vid Sista slaget i Sävar.

Hemvärnets musikkår och en vakande polishelikopter.

gestaltas genom kortare teaterscener som visar de olika befälhavarnas beslut.

Den svenska arméns förtrupper blev anfallna på Krutbrånet 06.30. Båda sidor försökte ta kontroll över höjden, och under en och en halv timme försvarades den enbart av Södermanlands regementets 1:a bataljon. Striden pågick under många timmar, där framgångarna växlade mellan de stridande sidorna. Ryssarna var många fler, men ändå klarade de svenska trupperna att återerövra Krutbrånet tre gånger under förmiddagen.

Slaget om Sävar stod på båda sidor om Sävarån. Samtidigt som striderna pågick på Krutbrånet hade en rysk styrka korsat ån för att angripa svenskarna i ryggen. Mellan Finnberget och Ytterboda pågick blodiga strider hela dagen – vissa trupper förlorade en tredjedel av sitt manskap.

De ryska anfallen blev intensivare på Krutbrånet och svenskarna tvingades retirera över bron. De förstörde bron och började en eldstrid vid åstranden. Ett falskt bud om att ryssarna brutit sig igenom försvaret vid Finnberget gjorde att General Wachtmeister beordrade reträtt och runt klockan 15.00 började de svenska trupper lämna Sävar.

Reträtten

Ryssarna kunde inte fatta att svenskarna blåste till reträtt, de vågade inte ens följa efter då de trodde att det kunde vara en fälla – en svensk krigslist. Reträtt brukar vanligtvis vara farligt, men denna gång gick det lugnt till eftersom ryssarna inte vågade följa efter. Svenskarna var alltså inte besegrade då de retirerade i Sävar.

Ryssarna följde efter svenskarna, och dagen efter stred man i Ratan. Men där fanns svensk förstärkning så ryssarna blev snart besegrade. Ryssarna retirerade norrut efter förlusten och svenskarna försökte stoppa dem genom att inta norra stranden av Piteälven vid Pitsund. Ryssarna var här överlägsna i antal och svenskarna drog sig snabbt tillbaka efter en kort strid. De sista skotten under finska krigens föll här.

Den 2 september träffades generalerna Kamenskij och Sandels i Frostkåge gästgivaregård, norr om Skellefteå, och kom överens om krigsstillestånd. Fredsavtalet undertecknades sedan i Fredrikshamn den 17 september.

Soldaterna

Det var viktigt att soldaterna hade fina dräkter som syntes väl – det visade att man hade rikedom och makt. All krigsföring skedde även synkroniserat vilket gjorde att ingen fick agera på egen hand. Man stred uppställda bredvid varandra på långa rader vilket gav problem i terrängen då halva gruppen plötslig kunde bli avskuren av ett träd vilket ledde till att man inte visste var alla befann sig.

I drottningens livregemente fanns en holländsk yrkessoldat, Bernhard Servenius, som hade med sig sin svenska hustru på slagfältet. Fru Servenius var förklädd och deltog aktivt i striderna – som enda kvinna i Sverige blev hon senare rekommenderad till en tapperhetsmedalj.

I slaget i Sävar deltog ca 10 000 soldater, varav 2500 stupade, sårades eller tillfångatogs. 1909 restes ett monument i Sävar för att hedra de stupade soldaterna från Sverige.

Kunglig närvaro

Efter *Sista slaget* får pressen en kort pratstund med kungligheter. Kungen uppskattade uppvisningen och uttrycker en förhoppning om att särskilt ungdomar på detta vis lärt sig mer om vår historia.

Vid en fråga om de kommande kungliga bröllopen ger han ett svar inspirerat av dagens upplevelser:

– Det blir krut och rök då också...

Ur H.M. Konungens tal vid middagen på residenset i Umeå den 19 augusti:

– Jag hoppas, och vill tro, att uppmärksamheten kring *Märkesåret 1809* kan knyta samman våra folk och skapa intresse för den gemensamma historien.

– Under rundresan idag har vi fått en intressant visning om vad som hände här för 200 år sedan. Som alltid, när histo-

risk skeenden återges, blev vi ödmjuka inför faktum hur olika händelser och personer har format utvecklingen av vår nation till att vara det land vi är idag.

Var finns kvarlevorna?

Nära tusen soldater dog vid slaget i Sävar, men ingen vet riktigt vad som hände med dem. Begravdes de i massgravar, och i så fall var?

Efterforskningarna har pågått länge med olika metoder, bland annat markprospekteringar och metalldetektor. Hösten 2007 tog man hjälp av polishundar i försöken att lokalisera massgravarna. Hundarna markerade på två ställen där arkeologerna nu ska gräva.

– Utgrävningarna kan ge ny kunskap om det historiska förloppet och krigets verklighet för soldaterna såväl som för ortsbefolkningen, säger Karin Viklund, föreståndare för Miljöarkeologiska laboratoriet vid Umeå universitet.

Utgrävningarna genomförs 27–30 augusti av Miljöarkeologiska laboratoriet vid Umeå universitet med ekonomiskt bistånd från Umeå kommun.

Ättlingar i Sävar

Bygdeforskarna i Sävar har arbetat under många år med att leta upp ättlingar till de ca 350 personer som bodde i Sävar by under kriget 1809. Databasen innehåller över 17 100 namn och finns tillgänglig på internet, www.savar1809.se > *Databaser* > *Ättlingar 1809*. En databas med de soldater som slogs i Sävar finns också tillgänglig på samma sida, www.savar1809.se. Dessutom finns här mycket annan krigsinformation. 📖

Länkar:

www.interaktivhistoria.se
www.markesaret1809innorr.se
www.markesaret1809.se

Soldaternas tältby i Sävar.

Sista slaget i Sävar är i full gång. Kanonerna och musköterna avfyras från båda sidor.

Skicka in material till Dis Arkiv

Arkivet för släktforskmateriel

Deponera ditt digitala släktforskningsmateriel. Syftet är att säkra att släktforskningsmateriel inte går förlorat. Vi vill även erbjuda tillgång för andra släktforskare med anknytning till materialet som överlåtits.

När och på vilket sätt materialet får disponeras bestämmer givaren själv genom ett avtal med Dis. Dis har Datainspektionens tillstånd att hålla ett sådant register.

Skicka en säkerhetskopia från DISGEN eller en GEDCOM-fil till Dis Arkiv. När Dis Arkivs administratör mottagit materialet postar denne ett avtal för signering och retursändning.

DIS Arkiv c/o Källarbanken 11
423 46 TORSLANDA
E-post: dis_arkiv@dis.se

SMEDER i släkten?

Passa på i år!

Dvd med 180.000 personer och medlemskap
i smedsläktsföreningen för endast 90 kronor!
Efter årsskiftet kostar bara dvd-skivan 275 kronor.

Är det någon gång du ska gå med i Föreningen för Smedsläktsforskning så är det nu! I årets medlemsavgift – som bara är 90 kronor – ingår nya Smedskivan 6, en dvd med uppgifter om över 180.000 personer – smeder från hela Sverige och deras familjer och släkter – med tyngdpunkten på 1700-talet. Dessutom får du fyra nummer av medlemsbladet Smedsforskaren.

Föreningen för smedsläktsforskning hjälper dig
att hitta brukssmederna i släkten.

Föreningen för smedsläktsforskning, FFS,
www.genealogi.se/smed
pg 84 28 21-1

Släktforska i Finland

Släktforska på svenska i utlandet. Många kyrkoböcker från Finland är skrivna på svenska. Enda problemet man stöter på som svensk är de ryskspråkiga böckerna från Karelen.

Genealogiska Samfundet i Finland har skrivit en bra inledning till släktforskning i Finland:

Att släktforska i Finland skiljer sig obetydligt från hur man gör i Sverige. Finland var fram till 1809 en del av Sverige och under den tiden lades grunden för folkbokföringen, domstolsväsendet, skolväsendet m.m.

- *kyrkobokföringen i Sverige och Finland är identiska ända in på 1900-talet*
- *samtliga kyrkoböcker är skrivna på svenska ända fram till ca 1860–1880*
- *det finländska arkivväsendet är identiskt med det svenska arkivväsendet*
- *i Finland läser man mikrofilm och mikrokort på samma sätt som i Sverige*
- *på grund av bl.a. krig är luckorna i arkivmaterialet betydligt större än i motsvarande material för Sverige*
- *det går utmärkt att i Sverige bedriva forskning i det mest centrala, mikrofilmade finländska arkivmaterialet.*

Källorna

Kyrkan började med folkbokföring i slutet av 1500-talet. Samtliga kyrkoböcker finns mikrofilmade på rullfilm fram till ca 1850–1860. Vissa församlingar har även

mikrofilmade senare material. Hela serien av mikrofilmer finns i Riksarkivet i Helsingfors. Konvertering till mikrokort pågår. Det är möjligt att låna mikrokort och mikrofilm från Finland genom ett svenskt bibliotek.

Hur långt tillbaka i tiden man kan komma beror till stor del på var förfäderna levde. Flera krig har förstört kyrkoböcker – främst i östra Finland. Större delen av kyrkoböckerna som finns bevarade börjar under den lugnare perioden på 1730- och 1740-talet.

Material yngre än 100 år finns hos församlingarna, det är därför vanligt att släktforskare får kontakta dem skriftligen och be om uppgifter. Denna hjälp sker mot en avgift och svaret kan dröja flera månader.

Information om alla Finlands invånare finns sedan 1960-talet i *Befolkningsregistret*. Informationen får man genom att ringa ett betalnummer eller fylla i ett formulär på internet där man samtidigt betalar med kontokort.

Den finska telefonkatalogen finns på internet, men det krävs inloggning och betalning även här.

På internet

Det må vara så att kyrkoböckerna är lika i Sverige och Finland, men tillgången till digitalt material och öppenheten om nutidsmaterial skiljer.

De finska dop-, vigsel-, begravnings- och flyttningslängderna finns till viss del i Genealogiska Samfundets i Finland HisKi-databas och är därmed sökbara på in-

ternet, gratis. HisKi innehåller uppgifter från över 300 församlingar och sträcker sig fram till ca år 1850. HisKi är ett register där originalböckerna skrivits av – för korrekta uppgifter måste även originaldokumenten konsulteras. I HisKis resultatruta finns ofta länkar direkt till originaldokumenten, i t.ex. digiarkisto.

Samfundet leder även en pågående gravinventering med en sökbar databas. Här finns även finländska gravar från andra länder med.

På hemsidan www.genealogia.fi > *Forskning* > *Material* hittar du både Gravstenar, HisKi och annat intressant.

Finlands släkthistoriska förening skannar in husförhörlängderna. I databasen, på hemsidan www.digiarkisto.org/sshy, finns det över 2 miljoner bilder och även här är det gratis. (Se Diskulogen nr 84 sid 38–41 för exempel.)

Ett bra sätt att hitta information från 1900-talet är att titta i tidningar. *Brages pressarkiv* har sedan 1910 klippt artiklar och notiser, t.ex. nekrologer och dödsannonser ur samtliga finlandssvenska dagstidningar. Urklippen är systematiskt ordnade och det är lätt att hitta i samlingarna. Kopior kan beställas per brev, telefon och telefax.

Nationalbibliotekets digitala samlingar med Historiska Tidningsbiblioteket kan hittas på <http://digi.lib.helsinki.fi>. Här kan man läsa direkt i de historiska tidningarna och skriva ut eller ladda hem tidningen som en pdf [1].

I Migrationsinstitutets emigrantregister är det gratis att söka efter namn,

andra uppgifter är avgiftsbelagda. Databaserna innehåller för närvarande drygt 500 000 poster, däribland passförteckningar och passagerarlistor, detta finns på hemsidan www.migrationinstitute.fi.

På Arkivverkets hemsida, www.narc.fi, kan man i digitalarkivet bl.a. titta på gamla kartor, och andra arkiv. Här finns också en databas över krigsdödade i Finland 1914–1922. Man kan få reda på födelse- och dödsdatum m.m. Databasen är inte färdigställd men innehåller för tillfället uppgifter om fler än 35 000 krigsdöda. Sökvägen är www.narc.fi > *Webbtjänster* > *Krigsdöda i Finland*.

Skogsfinnar

Skogsfinnarna, svedjefinnarna, bosatte sig i ödemarkerna i mellersta Sverige och Norge eller Norrland runt början av 1600-talet. Det är ofta svårt att följa en skogsfinne bakåt i arkiven och hitta ursprunget i Finland. I bästa fall kan släktnamnet i alla fall säga från vilken bygd de kom.

Torsby Finnkulturcentrum har arkivmaterial om skogsfinnar och på deras hemsida, www.finnkulturcentrum.com, finns även många länktips till andra sidor som kan vara intressanta.

Studenter

Det är ganska lätt att spåra universitetsstudenter under 1600- och 1700-talen i Sverige och Finland.

Åbo universitet har t.ex. en matrikel för alla som blivit utexaminerade mellan åren 1640–1852 i en databas på internet. Alla släktingar som studerat vid univer-

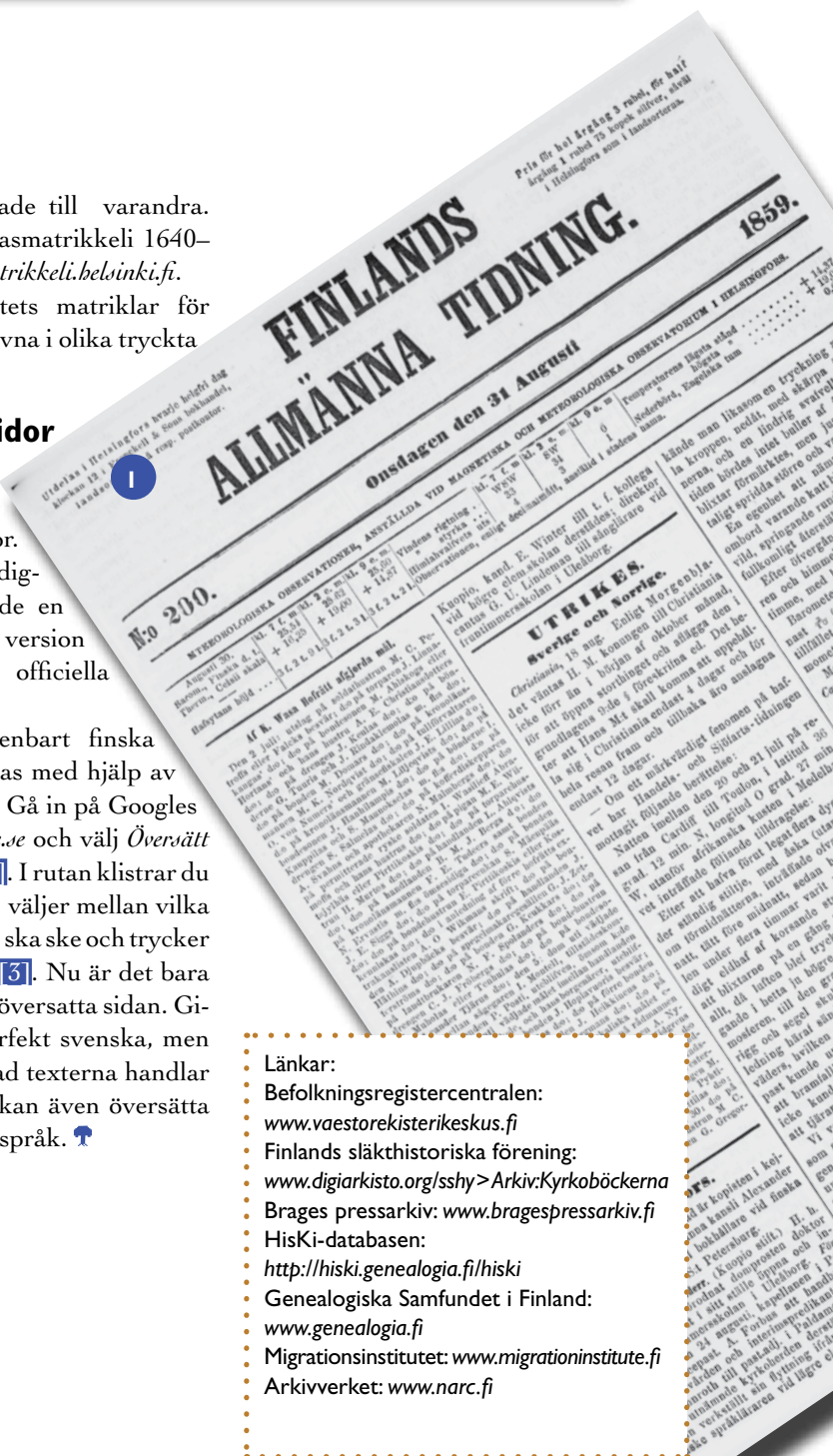
sitetet är även länkade till varandra. Sidan heter Ylioppilasmatrikkeli 1640–1852 och finns på matrikkeli.belsinki.fi.

Uppsala Universitets matriklar för 1595–1975 finns utgivna i olika tryckta utgåvor.

Finskspråkiga sidor

Även om du inte kan finska går det bra att surfa på finska sidor. Många finska myndighetssidor finns i både en svensk och en finsk version eftersom båda är officiella språk i Finland.

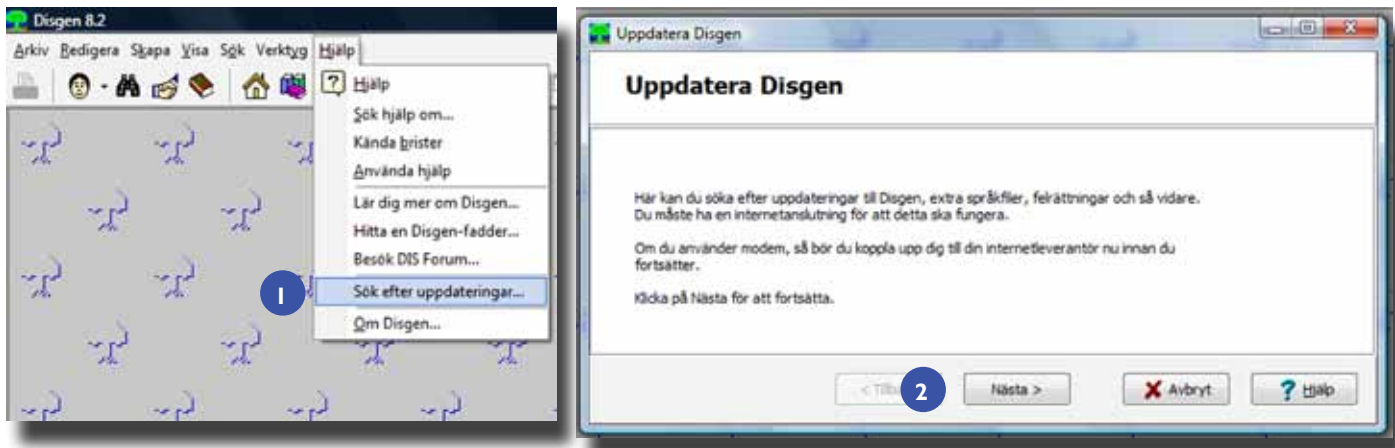
En hemsida på enbart finska språket kan översättas med hjälp av t.ex. *Google Translate*. Gå in på Googles förstasida, www.google.se och välj *Översätt* under *mer* i menyn [2]. I rutan klistrar du in adressen till sidan, väljer mellan vilka språk översättningen ska ske och trycker på knappen *Översätt* [3]. Nu är det bara att surfa runt på den översatta sidan. Givetvis är det inte perfekt svenska, men man kan nu förstå vad texterna handlar om. *Google Translate* kan även översätta mellan många andra språk. 🗣️

Länkar:

- Befolkningsregistercentralen: www.vaestorekisterikeskus.fi
- Finlands släkthistoriska förening: www.digiarkisto.org/sshya > Arkiv:Kyrkoböckerna
- Brages pressarkiv: www.bragespressarkiv.fi
- HisKi-databasen: <http://hiski.genealogia.fi/hiski>
- Genealogiska Samfundet i Finland: www.genealogia.fi
- Migrationsinstitutet: www.migrationinstitute.fi
- Arkivverket: www.narc.fi

Lär dig mer om disgen 8, del 32

Uppdatera mera

TEXT: Christer Gustavsson
BILD: DISGEN 8.2

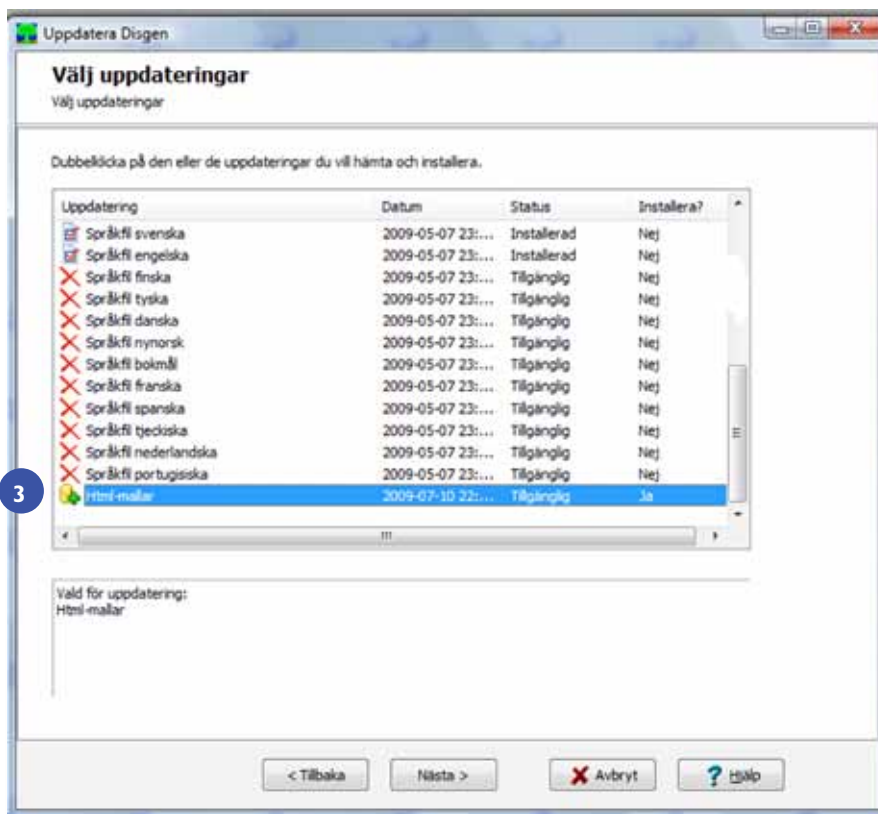

Bild 1. Meny med vald uppdatering
Bild 2. Steg för steg-dialogen startar
Bild 3. Tillgängliga uppdateringar visas

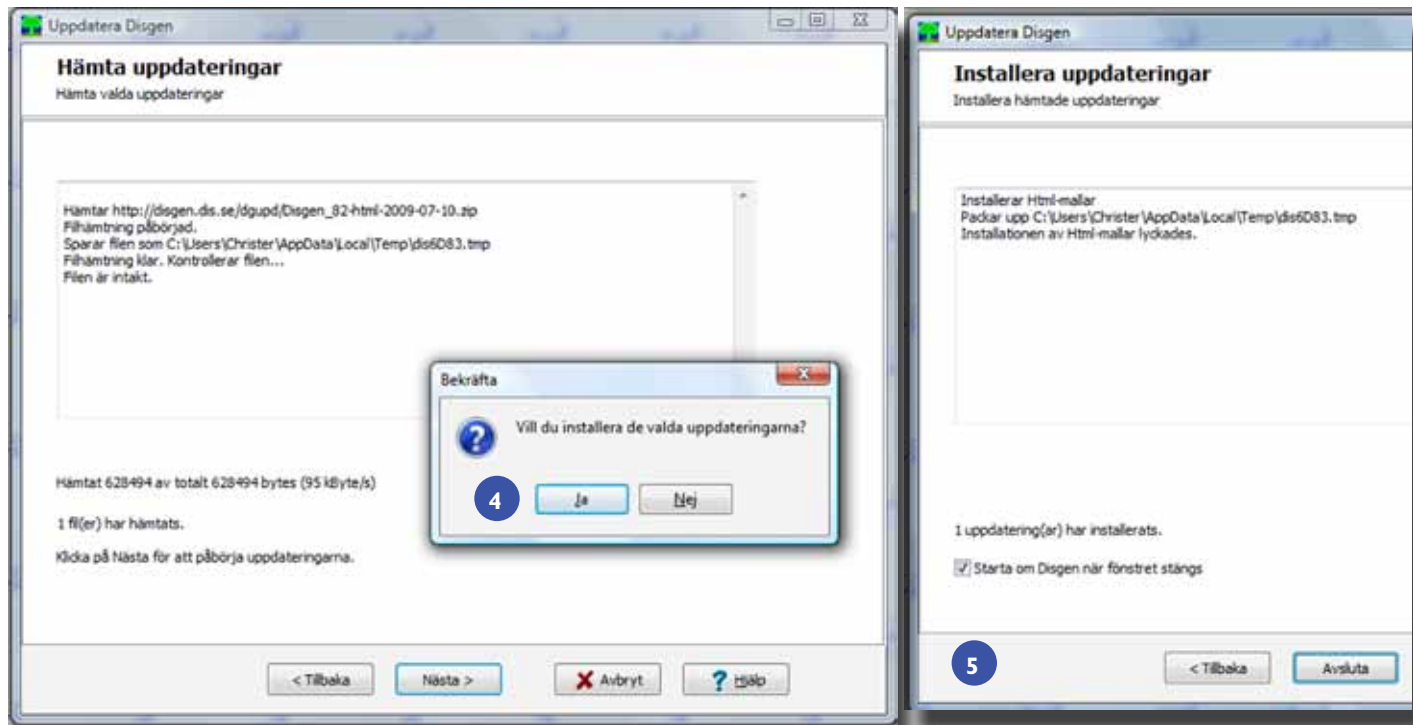

Bild 4. Installera valda uppdateringar

Bild 5. Installationen är klar och DISGEN ska startas om

DISGEN har numera en uppdateringsfunktion som gör det möjligt för dig att, som i många andra program, söka efter tillgängliga uppdateringar. Du bör ta för vana att då och då kontrollera om det finns nya, intressanta uppdateringar att hämta. I skrivande stund finns alla de språkfiler som inte ingår i standardinstallationen och uppdaterade html-mallar. Det enda som krävs för att göra uppdateringen är en fungerande internetuppkoppling (och DISGEN 8.2 förstås).

Sök efter uppdateringar

I Hjälp-menyn för DISGEN 8.2 finns flera nya menyval bl.a. "Sök efter uppdateringar..." [1]. När du väljer funktionen får du upp en bild som leder dig vidare steg för steg med hjälp av dialogen [2].

Klicka på *Nästa* och du får fram en ny bild med rubriken *Sök efter uppdateringar*. När sökningen är klar får du möjlighet att gå vidare genom att klicka på *Nästa*. Då visas de uppdateringar som finns tillgängliga, oavsett om du har installerat dem eller ej. Genom att klicka på kolumnrubriken *Status* samlas alla uppdateringar som inte är installerade längst ner på listan. I mitt exempel finns html-mallar, som jag inte installerat ännu, i botten av listan [3]. Dubbelklicka på raden för att välja html-mallar för uppdatering. Fortsätt att dubbelklicka rad för rad tills du valt allt du vill uppdatera.

Hämta uppdateringar

När du klickar på *Nästa* visas bilden *Hämta uppdateringar*. Efter en kort stund visas info att hämtningen lyckats samt

hur stor den är. Klicka på *Nästa* och du får chans att välja om du vill installera eller ej. Välj *Ja* så startar installationen [4].

När installationen är klar visas resultatet och du får chans att starta om DISGEN [5]. Vi rekommenderar att du behåller markeringen för omstart eftersom den krävs för att dina uppdateringar ska träda i kraft.

Lycka till med DISGEN. Prova gärna att uppdatera html-mallar så att du känner dig bekväm med uppdateringsförfarandet när nästa uppdatering av programvaran släpps. I framtiden kommer vi att släppa flera olika typer av uppdateringar på detta sätt. 🐼

Kartan i Disgen 8.2

En fördjupning i att visa sin släkt på ett annorlunda sätt

TEXT: Björn Johansson

BILD: DISGEN 8.2

Bild 1. En övergripande vy med länsnamn och kommungränser.

Bild 2. Efter inzoomning visas församlingarna med kyrkans namn och läge.

Ytterligare inzoomning kommer att avslöja dina egna DISGEN-orters lägen.

Bild 3. Inställningsmöjligheter för Grundkartan.

Bild 4. Lagerpanelen visas till höger i kartfönstret.

Bild 5. Inställningarna för en DISGEN-ort, utöver namnet.

Redan 2001 kunde man få smaka på ett annorlunda sätt att visa sin släkt. Det var då kartfunktionen introducerades i DISGEN 8.0. Kartan visade läns-, kommun- och församlingsgränser samt platserna för församlingarnas kyrkor.

Man kunde själv lägga in egna fädernegårdar och andra typer av boställen som s.k. DISGEN-orter, inom respektive församling. Med referens till dessa orter i personnotiserna öppnade sig möjligheten att grovt se hur enskilda personer och hela slakten hade bott och flyttat runt.

Vidare kunde man, med lite möda, få underlagskartor på plats för att åskådliggöra trakterna där slakten varit bosatt. I olika artiklar (nr 66 och 69) har Ingvar Kärrdahl beskrivit hur den tidigare kartfunktionen kunde användas.

Men kartverktyget var trubbigt och svåränvänt. I DISGEN 8.2 har vi försökt göra denna kartfunktion lite mer lättanvänd och aptitlig genom att tillföra en del nya egenskaper. I nummer 84 av Disku-

logen sammanfattades i korthet vilka nyheter som lanseras. I några artiklar skall jag närmare berätta om och illustrera hur du kan få bästa nytta av kartans nya funktioner.

I programmens handledning och hjälptexter finns tydliga detaljinstruktioner och på DIS hemsida om DISGEN 8.2 kommer du också att hitta förklarande steg-för-steg-instruktioner för det som lite översiktligt beskrivs här och för ytterligare möjligheter.

Grundkartan

När du första gången öppnar kartfönstret ser du Sverige med sin indelning i län, kommuner och församlingar. När du zoomar med musrullen (eller med Ctrl +/-) förändras kartbilden och mer information visas ju närmare du kommer församlingarna och dina hemtrakters gårdar [1 och 2].

Grundkartan ger dig en bild av läget för de olika församlingarna, så som det såg ut 1989, i överensstämmelse med boken *Sveriges församlingar genom tiderna*. I vänsterkant ser du först kartfönstrets verktygsknappar och inför dem kartfönstrets

panel för ortdatabasen. Här kan du med pekverktyget till vänster (pilen) och musen markera en ort i trädet och med drag-släpp placera markören i kartan. När du släpper musen centreras kartan med orten i mitten [1].

Det nya är att du själv kan anpassa utseendet på ytor, gränser och texter och dessutom ändra tröskelvärdena för när mer information visas eller stängs av. Kommuner och församlingar ligger ju mycket tätare i Skåne än i Norrland. Därför kan det vara trevligt att anpassa kartbildens detaljer för din hembygd.

I nederkanten av kartan ser du en skal-linjal och aktuell zoomnivå visas i kartfönstrets statusrad [2]. Du hittar valmöjligheterna i Kartfönstrets *Inställningar* under flik *Grundkartan* [3].

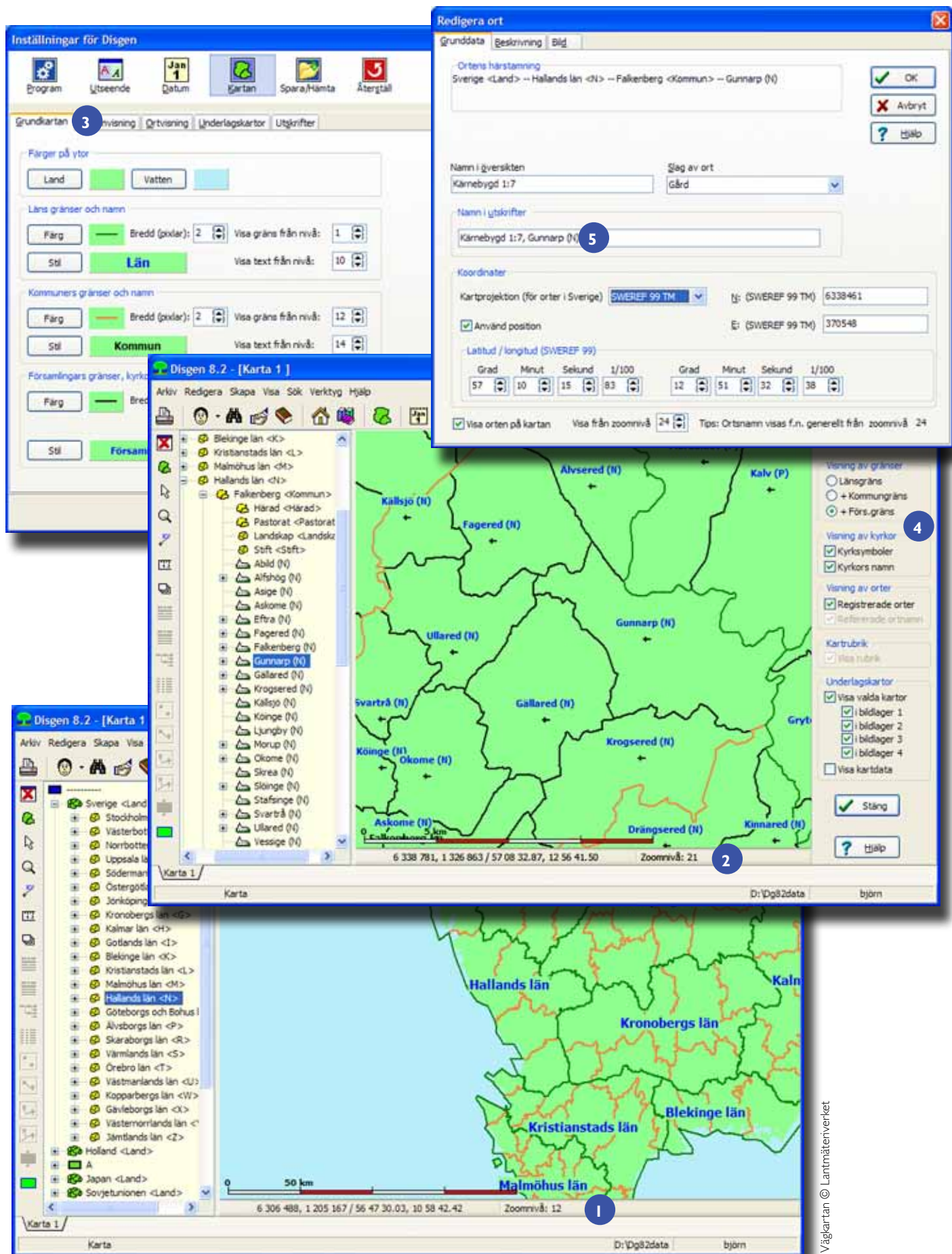
Olika sätt att manövrera kartan

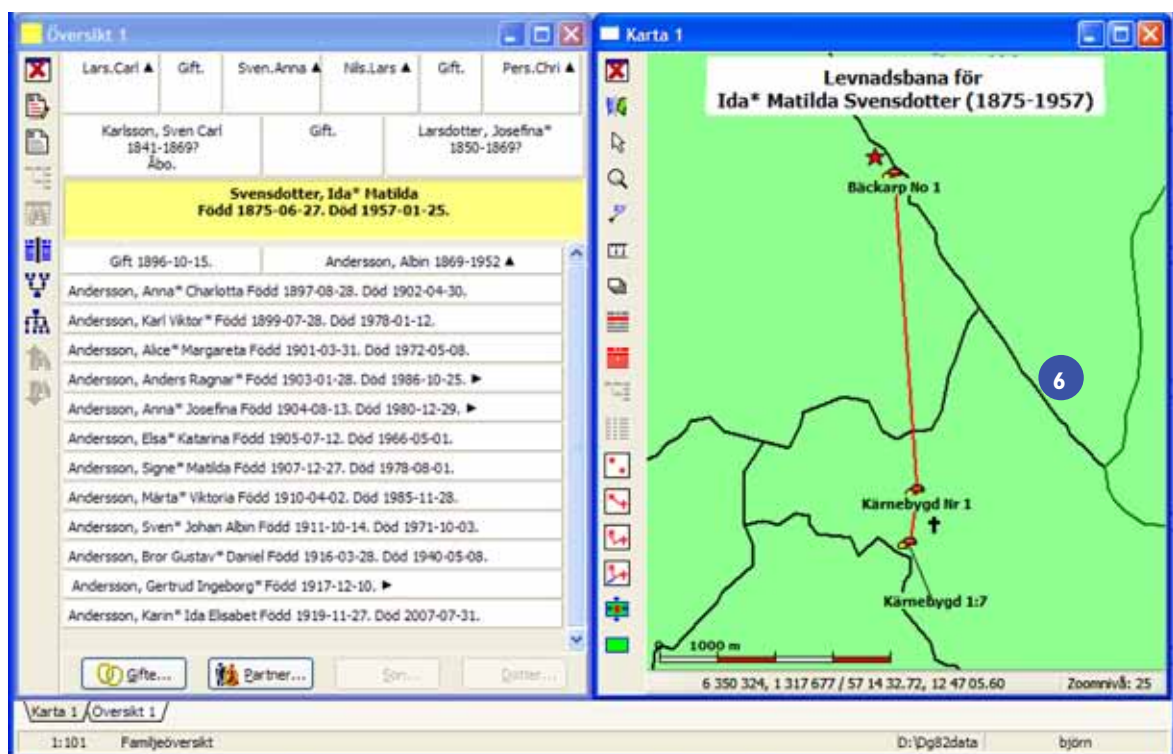
Kartan flyttar du enklast genom att välja pilverktyget till vänster och sedan dra med musen. Alternativt trycker du på Ctrl medan du använder piltangenterna.

Kartan zoomas enklast med musens rulle. Alternativt trycker du på Ctrl medan du använder + och - tangenterna.

Med zoomverktyget valt kan du markera en ram i kartan och zooma in till

» *Grundkartan ger dig en bild av läget för de olika församlingarna, så som det såg ut 1989...* «

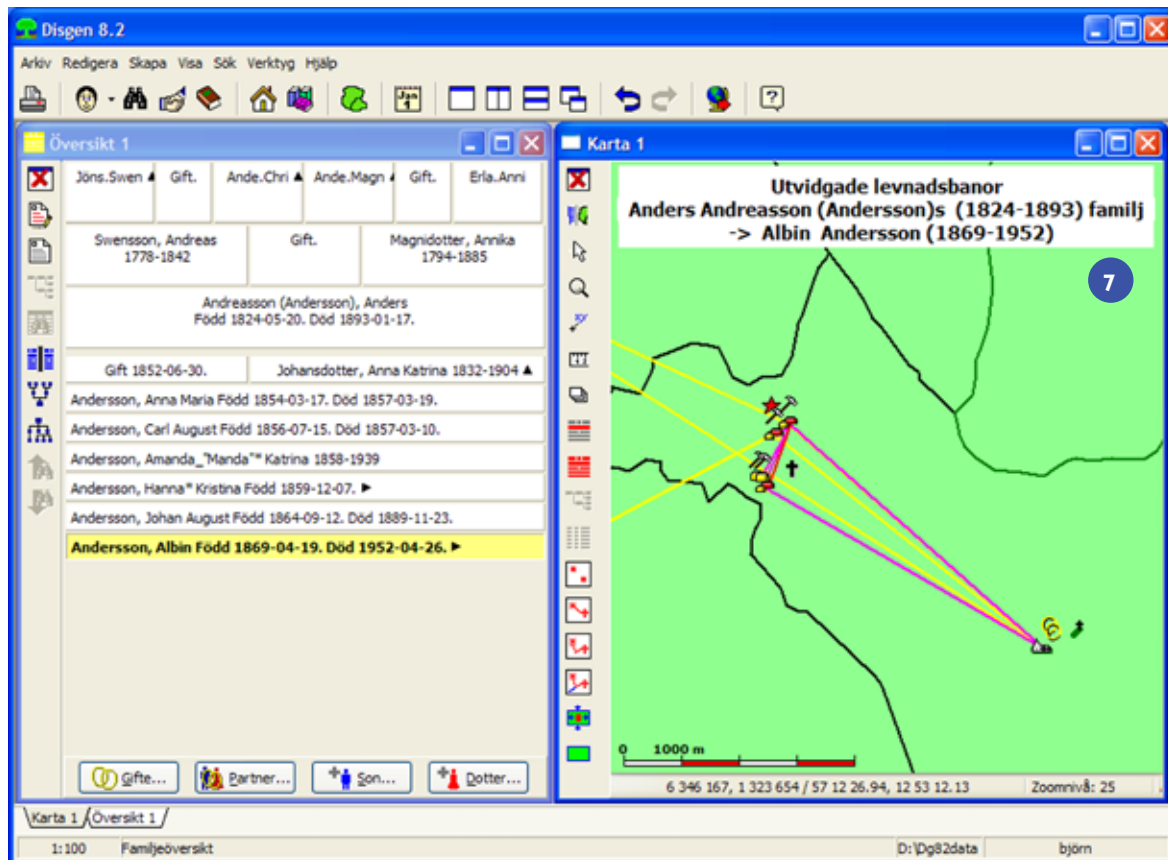

Vägkartan © Lantmätnverket

Bild 6. Levnadsbana med symboler för händelser och ortstyper.

Bild 7. Alla personernas information visas på kartan. En person i Översikten är vald för att visa dennes bidrag i mönstret. Ort- och kyrknamnen är här undertryckta!

Vägkartan © Lantmätnverket

denna yta. Utzoomning gör du på motsvarande sätt genom att hålla ner Shift och dra upp en ruta, som då kommer att inrymma hela den nu synliga kartan.

Tycker du det är svårt att hitta hem på kartan? När du har en kartbild som du enkelt och ofta vill återvända till, kan du låta programmet minnas detta läge. Tryck in tangenten N så sparas läget som nytt hem. När detta är gjort kan du sedan när som helst gå hem genom att trycka in tangenten H och återkomma till denna kartbild.

Kartans olika lager

Om du klickar på lager-knappen ("papershögen") till vänster, öppnas en panel i kartfönstrets högerkant. Här kan du se vilka lager som kartbilden är indelad i och hur du kan välja vilken information du vill se på kartan. Överst ser du t. ex. alternativen för Visning av gränser och Visning av kyrkor [4].

DISGEN-orterna

Läget för de olika gårdar och andra boställen, som du lägger in i ortdatabasen, kan du nu ange på fyra olika sätt. Det enklaste är att inte ange något alls – då placeras DISGEN-orten automatiskt på platsen för församlingens kyrka. Alternativt kan du ange ortens läge i Latitud och Longitud, enligt Rikets Nät - RT90 eller enligt nya referenssystemet SWE-REF 99 TM. Det senare koordinatsystemet är det gällande för alla moderna kartor från Lantmäteriet och andra kartleverantörer framöver.

Vidare kan du nu ange om DISGEN-orten skall visas på kartan och vid vilken zoomnivå detta får ske. Se dialogen *Redigera orter* – Ändra... [5].

Orters lägen och namn

Oavsett vilken koordinat du valt för en ort, kan du från kartfönstret i efterhand alltid flytta dess läge med musen. Välj Flytta-verktyget (X,Y) i vänstermenyn,

klicka på Shift för att välja förflyttning av ortens läge, eller klicka på Ctrl för att flytta ortens namn. Markera därefter orten i ortträdet och drag ut markören till det läge på kartan där ortens position eller text skall placeras. Släpp sedan musknappen och önskat läge visas.

Personinformation på kartan

Personinformation visas på fyra sätt:

- Visa orterna ur valda notistyper för personen som punkter på kartan.
- Visa livslinje mellan födelse- och dödsort.
- Visa levnadsbana mellan bosättningsorter från födelseort, via levde- och flyttade-orter till dödsort.
- Visa utvidgad levnadsbana med levnadsbanan ovan kompletterad med utflykter från senast föregående bosättningsort till dop-ort, arbetsplats i yrkesnotis och till begravningsort.

När du lägger in dina släktuppgifter bör du alltså tänka på vilka notistyper du använder. Kartan förutsätter att du skiljer på bosättningsorter (i t.ex. födelse-, levde-, flyttade- och dödsnotiser) och verksamhetsorter där du inte är bosatt (i t.ex. döpt-, vigde-, yrkes-, och begravningsnotiser). Dessutom skall notiserna förstås ligga i kronologisk ordning!

När du skall visa en persons levnadsbana placeras du denne som centrum-person i familjeöversikten och importerar sedan dennes notisinformation genom att klicka på den övre av de två röda knapparna till vänster i kartfönstret som symboliserar familjeöversikten. Personens notisinformation hämtas och visas på kartan [6].

Kartan visar automatiskt levnadsbanan, se rubriken på kartan. Den röda stjärnan symboliserar födelse, korset markerar död. De fyra knapparna för visningssätten tänds och nu kan du välja vilken visningsform du vill använda för personen [6].

Med både familj och karta synlig (klicka på huvudmenyn *Via > Arrangera*

fönster > sida vid sida), kan du markera valfri person i *Översikten* och se vilka linjer som är knutna till denne, se även rubriken på kartan [7].

Det går att göra för *Tavlor* och *Söklistor* på samma sätt som för *Översikten*. Plocka fram något av dessa fönster och hämta personinformationen med motsvarande röda knapp som då tänds i vänsterkant i *Kartfönstret*.

Locka fram dold information

Om du i Lagerpanelen släckt informationslager för ortnamn kan du ändå se vad orterna heter. Peka på en ort med musen och namnet visas. På samma sätt kan du peka på en linje och se mellan vilka orter denna är dragen.

Om du dessutom trycker ner musens högerknapp i detta läge kan du välja att visa de personer som relaterar till orterna respektive förflyttningarna.

Tycker du att kartbilden zoomas för mycket och ryckigt? Som standardinställning vid leverans är automatisk zoomning vid import av personinformation påslagen. Dessutom sker zoomningen stegvis. Kartan anpassas då så att kartan optimeras för att visa all personinformation. Du kanske uppfattar detta som störande. Då kan du själv slå av beteendet genom att avmarkera motsvarande rutor i kartfönstrets *Inställningar > Grundkartan* [3].

Du kan vid behov manuellt använda den automatiska optimeringen genom att trycka på tangenten C - Centrera - eller klicka på den gröna knappen till vänster med en röd prick i.

Panelen för Kartlager

Innan kartan fylls med personinformation visas alla de DISGEN-orter som du själv lagt i respektive församling. Men du måste zooma in så mycket att du också ser församlingarna och deras kyrkor [4]. De egna registrerade orterna går att i klump släcka och tända från lagerpanelen.

När kartan visar personinformation släcks de registrerade orterna och de i notiserna refererade orterna visas med orttyp och, då det är relevant, även med händelsetyp. Om du vill ha en ännu renare bild kan du även släcka namnen på dessa refererade orter och endast låta församlingsnamnen vara kvar, eller också släcka även dessa.

Välj notistyper

Precis som för utskrifter i programmet kan du själv välja vilka notistyper som skall ingå i din presentation. För kartans del kan du välja notistyper för de olika visningsalternativen. Och du väljer vilka färger du vill ha på de olika linjerna. Sist men inte minst väljer du hur din rubrik skall se ut [8]!

Avslutande ord om ortvisning

Precis som för gränser och kyrkor, kan du styra när dina DISGEN-orter som grupp först får börja visas. Denna tröskel sätter du i kartfönstrets *Inställningar* – *Ortvisning*. Här anger du också hur symbolen skall se ut och vilken stil du vill ha på ortnamnen [9]. Sedan finns det några villkor som styr hur ortträdet och kartan beter sig inbördes. Se mer om detta i handledningen och på DIS hemsida om DISGEN 8.2.

Önskar du att olika individuella orter inbördes framträder successivt vid inzoomning, t.ex. för gårdar i en by, kan du ge byn och ingående gårdar olika individuella zoomtrösklar via ortens egen inställning via dialogen *Redigera orter* – *Ändra...* [4], eller med höger musknapp då orten är markerad i kartans ortträd (välj *Anpassa visning...*)

Nästa artikel

I nästa artikel kommer jag att närmare gå in på hur vi skaffar, bearbetar och lägger in underlagskartor och andra bilder som illustration till förflyttningar och som hjälp vid positionering av gamla och nya orter. 📍

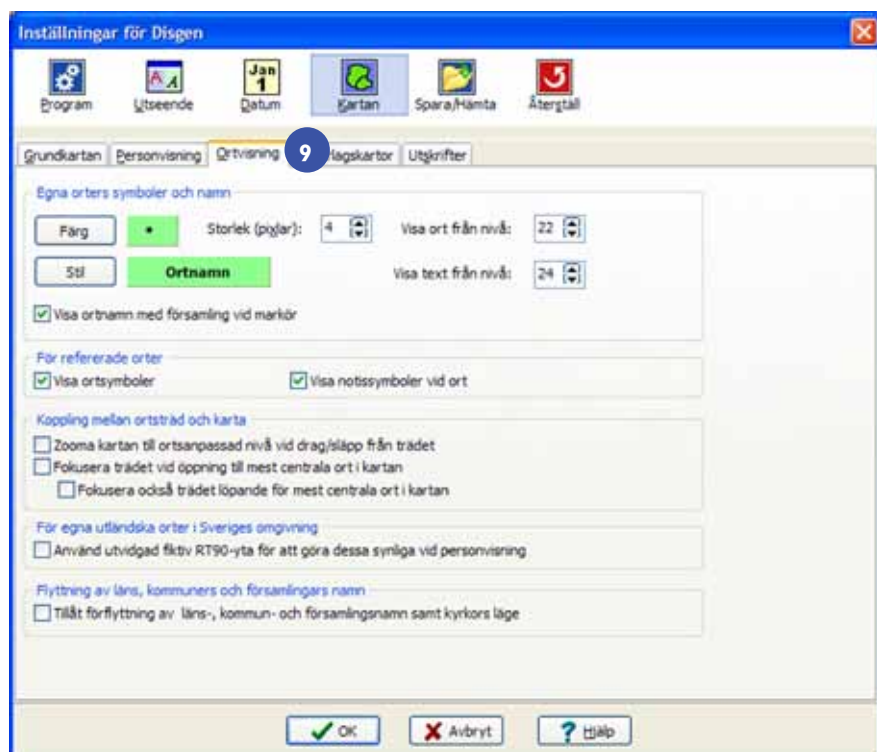
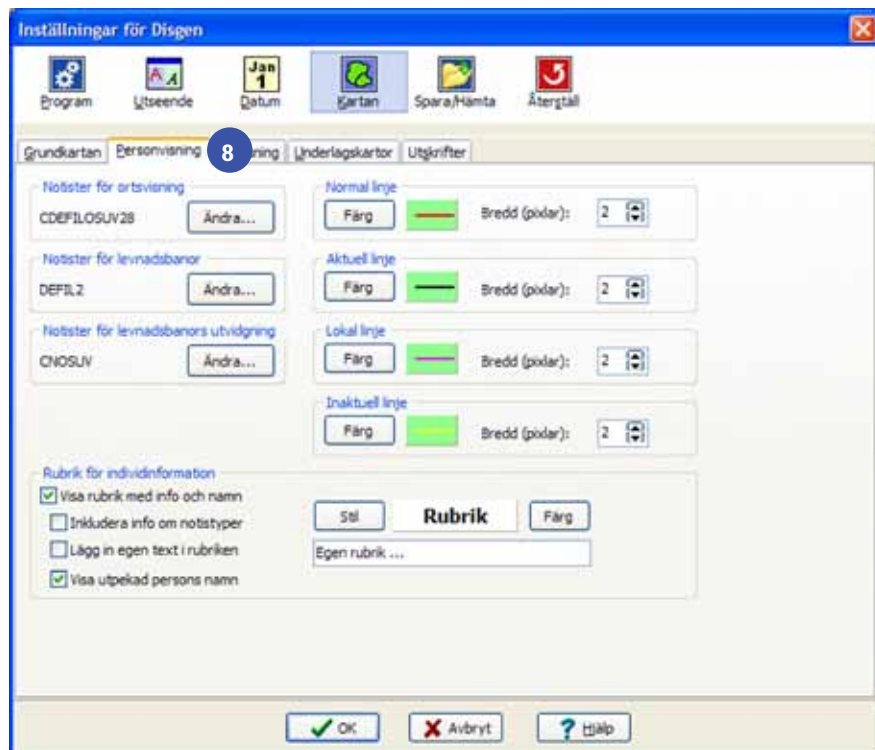
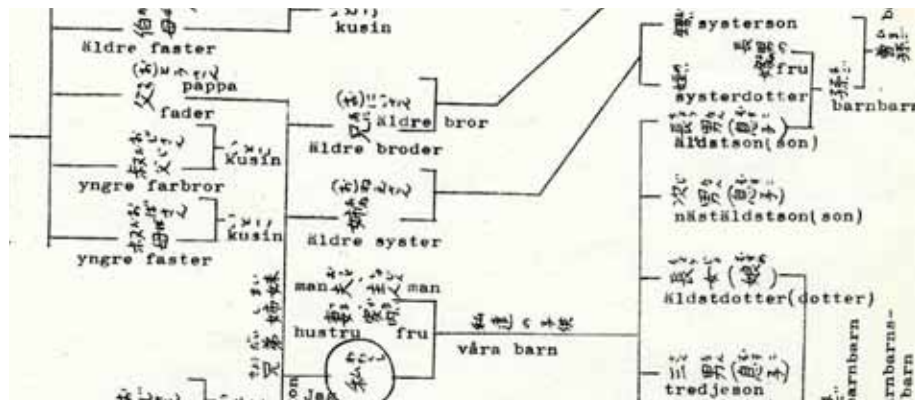

Bild 8. Kartans inställningar för Personvisning och rubrik.
Bild 9. Inställningar för de egna DISGEN-orternas generella visning.

Använd gärna insändarsidan för att diskutera något angeläget ämne. Men skriv så kortfattat och koncentrerat du kan.

Skicka din insändare till diskulogen@dis.se.

Diskulogen förbehåller sig rätten att koncentrera insändare.

Svar till Nytt släktskapsord

Som svar på förfrågan om släktskapsbeteckningar på olika språk, nr 85 av Diskulogen, så kan jag tala om att det mest differentierade språket vad gäller släktord bör vara japanska. Här kommer några exempel:

Fru, hustru heter kanai när det gäller min fru. Är det däremot din fru heter det på artigt vis okusan, på vardagsvis tsuma.

Min son = musuko

Din son = botchan

Min dotter = musume

Din dotter = ojosan

Äldre bror = ani

Yngre syster = imoto

(över det första o:et här skall det vara ett långt streck alt. skriver man 2 st o:n)

Blodsmoster heter en sak, medan ingift moster heter något annat o.s.v.

Se även inskannad bild ovan med beteckningar på både japanska och svenska.

ELISABETH HELLDÉN, MEDLEM 5069

Svar till Nytt Släktskapsord

Jag läste med intresse Hans Wiklanders insändare i Diskulogen nr 85.

På spanska används följande ord:

Suegro/a – Svärfar/mor

Consuegro/a – min sons/ dotters svärfar/ mor

Consuegros – min sons/ dotters svärföräldrar

URBAN LIJJA, SPANIEN

Svar till Program på internet

Jag hade först mitt släktträd i Kindo som sedan gick över till Myheritage. Det var inte problemfritt, men jag fick till sist mitt träd och kunde fortsätta bygga.

Men så en dag kunde jag inte logga in mer. Fick inget svar på mina mail om nytt lösenord. Jag loggade in med en släktings namn för att kunna fortsätta med trädet i ca en månad, så det tog nästan två månader för mig att komma tillbaka in.

Men efter en månad så är jag nu utloggad och är bara gäst och kommer inte in. Så det är ju inget släktskapsprogram jag skulle vilja be mina vänner använda om de skall släktforska.

GUDRUN AHLBERG, TÄGARP

Svar till Nytt släktskapsord

Hans Wiklander efterlyste ett släktskapsord för till exempel en sons svärföräldrar. Ett sådant ord har jag själv också saknat. Nu lät jag frågan gå vidare till min dotter Helena som är översättare: Finns det i andra språk ett ord för denna släktsrelation? Jo, på italienska säger man consuocero resp. consuocera och i pluralis consuoceri som ordagrant betyder medsvärfar, medsvärmor och medsvärföräldrar. Det kan vi väl bestämma oss för!

LENNART BÖRNFORS, LUND

GenWiki

Jag är ny medlem i Dis och även rätt ny inom släktforskningen. Jag letade på Internet efter någon form av uppslagsbok för termer inom släktforskning, det finns ju en hel del, men hittade ingen. Jag fixade därför en wiki om släktforskning men behöver lite hjälp att fylla den med innehåll. Adressen är genwiki.se och liksom alla wikis så är det läsarna själva som står för innehållet.

ANDRÉ JONSSON, HOLMSUND

Svar till Nytt Släktskapsord

I turkiskan finns ett ord som beskriver släktskapet svärföräldrar-föräldrar: "dünür". Det finns även andra familjebeteckningar som saknas i svenskan, t.ex. heter ingift manlig släkting "eniste". Svägerska heter olika beroende på typ av släktskap, m.m.

ANDERS HERMANSSON, SKELLEFTEÅ

Svar till Nytt Släktskapsord

Har läst en bok vid namn *Västerbottens Lapparna*, av Sigrd Drake, utgiven i samarbete med Västerbottens Museum.

På sidorna 220–225, finns Sociala och juridiska förhållanden samt släktskapsbenämningar på samiska.

Det Wiklander söker ord för heter på samiska i Västerbottens län, "Latto".

Detta ord används i fjällkommunerna i södra Lappland och har försvenskats till "Lattjofolk". Brudens och brudgummens föräldrar kallar varandra för Lattjofolk.

DAN HALLIN, MEDLEM 16223

Ivårt avlånga land är sommaren en tid vi förväntar oss mycket av. Det är en period av året som vi längtar efter och det med en särskild känsla. När den så äntligen är här hinner vi knappt njuta till fullo förrän den är över. Så var det i år liksom det alltid har varit förr om åren. Jag kan även konstatera att de obligatoriska regnen också har kommit och tur är väl det för hur hade vi annars kunnat stanna inomhus (näja, en laptop kan man ju ha ute i gröngräset, men inte vid regn förstås) för att istället ägna oss åt släktforskning? Vi slapp dåligt samvete....Vi fick den där tiden, som löste det där problemet.....vi kom på nya intressanta frågeställningar... Självt har jag nu fått anledning att fundera över varför det står Carolus Fr. Risbeck antecknat på en sida i Codex Gigas eller "Djävulsbibeln" på Kungliga Biblioteket i Stockholm. Detta är den största europeiska handskrivna bok som vi känner och den finns som sagt hos KB och inte i GF:s stora och imposanta samlingar, men där finns mycket annat smått och gott, som verkligen gör ett besök nödvändigt - för varje släktforskare!

Nytt material

Under sommaren har vi också erhållit en hel del nya bokgåvor och så har vi ur våra samlingar plockat fram "tragiskt" material och gjort det lättillgängligt på en CD: Skilsmässor i Stockholm under perioden 1796–1916. På denna kan man finna namn, titel och datum för 7220 skilsmässor d.v.s. drygt 14 400 personer! Den kan köpas via GF:s kansli och på förbundets hemsida. Ett unikt och glädjande tillskott, som är ett resultat av

den s.k. Tisdagsgruppens arbete som pågått hela sommaren, även under kvällstid och under den period som kansliet hållit stängt. Dessutom ökar vi på med öppethållande även onsdagkvällar fr.o.m. september. Vi kommer även att tillsätta en arbetsgrupp som skall jobba med att göra arkivet än mer användarvänligt på alla tänkbara sätt.

Publikationer

Våra medlemmar kan också glädja sig åt ett fullspäckat nummer av *Släkt och Hävd* (1-2/09) som just kommit i brevlådan och intresset inför nästa nummer är redan nästan lika förväntansfullt som våra känslor för en ny sommar! Och när det gäller publikationer kommer *GF Aktuellt* inte att publiceras fler gånger i Diskulogen utan kommer att börja leva sitt eget liv igen. Vi vill bl.a. med denna åtgärd markera det viktiga i att de medlemmar som inte är "databurna" också skall nås av glada, udda nyheter från Genealogiska Föreningen på ett för dem naturligare sätt. Ett exempel på en sådan nyhet är ju att vår medlem Margareta A. Jacobs i delstaten Virginia, USA som gick bort i våras, kom ihåg sina kollegor i GF med

en aktningvärd donation på nära 75 000 kronor. Vi tackar postumt med hela vårt genealogiska hjärta!

Höstprogram

Ett digert höstprogram väntar våra medlemmar och andra intressenter. Vi erbjuder nu ett programalternativ som körs på dagtid kl. 14.00.

Här följer de olika programmen med benämning och beskrivning:

Kantarellställen

GF under förstoringsglaset

Vi visar olika delar av GF:s samlingar. Efter genomgången får var och en tillfälle att forska i material på kvällens tema. Ta gärna med dig några släktuppgifter så får du se om vi har något i våra samlingar för dig.

Förevisningarna börjar på tisdagar klockan 18.30 och på torsdagar klockan 14.00. Därefter egen forskning med möjlighet till handledning.

Gratis för medlemmar. Icke-medlemmar betalar 40 kronor.

Tag gärna med dig någon intresserad. Vänligen anmäl dig i förväg senast dagen innan på 08-32 96 80 eller med e-post till info@genealogi.net

Från Aalto till Öström – tis 22/9 och tors 1/10
En upptäcktsfärd i GF:s unika samlingar med allt från släktutredningar och personregister till släkt- och personhistoriska anteckningar.

Vi botaniserar i GF:s enorma släktnamnskartotek, som leder oss till hängmappar, pärmar, kompendier och böcker om släkter, personer och orter.

Dalsland – tis 6/10 och tors 15/10

GF har många vackra och innehållsrika böcker för dig med anor på Dal... Välkommen!

En utredning av f.d. statsminister Ingvar Carlssons äldsta kända anor finns med i senaste *Släkt och Hävd*.

Avlidna Dis-medlemmar

Massor med matriklar – tis 20/10 och tors 29/10

Kom och följ dina anor och släktingar i den stora mängden svenska namnförteckningar som GF har för föreningar, utbildningar, yrkesgrupper som militärer, präster, journalister, lantmätare, barnmorskor, bank- och statstjänstemän...

Gotland – tis 5/11 och tors 12/11

Anor på gutarnas ö? Då har du möjlighet att bekanta dig med Collbergs samling av antavlor, de digra släktkalendrarna från Gotland, och diverse släktutredningar förstås...

GF:s stora klipp – tis 17/11 och tors 26/11

Vad stod det i tidningen om din morfar? GF har en mycket stor samling familjebrev klippa ur Svenska Dagbladet, Dagens Nyheter och vissa andra tidningar från 1904 och framåt. Kolla om du hittar din farmors brors dödsannons eller ditt bröllopsfoto. Personregister till tidningar för Stockholm, Göteborg, Lund, Norrköping och Karlskrona samt "Post- och Inrikes" med massor av personhistoria. Det är unikt material som till vardags plockas fram av personalen på beställning.

På GF:s hemsida, med adressen www.genealogi.net, kan man finna kompletterande information.

Välkommen och anslut dig gärna till de frivilliga som på olika sätt medverkar i olika forskningsprogram/projekt som pågår på kvällstid. Det är bara att infinna sig. Än en gång: VÄLKOMMEN!

TOMAS RISBECKER
Ordförande

- 4719 Ellen Aubert, Norge
- 4958 Karl Haugan, Gustavsfors
- 5077 Sture Lindblad, Stockholm
- 7256 Ralph Magnusson, Källered
- 8087 Tage Jacobsson, Södertälje
- 8318 Rolf Svensson, Floda
- 9228 Ingvar Kärrdahl, Bor
- 12251 Otto Ekenberg, Vaxholm
- 13069 Monica Ekstedt, Västra Frölunda
- 14620 Mia Löwgren, Klagstorp
- 14697 Bengt Arfvidson, Arboga
- 16945 Per Nihlén, Limhamn
- 17136 Hans-Olle Wikander, Sjöbo
- 18722 Axel Thedvall, Södertälje
- 28467 Kjell Bergqvist, Norrtälje
- 28918 Ragnar Edberg, Åby
- 32943 Lennart Persson, Västra Frölunda
- 33506 Bengt-Göran George, Enköping
- 34232 Inge-Marie Gillström-Jerlin, Hägersten
- 35075 Lars Slettengren, Stockholm
- 36300 Kjell Nordberg, Hisings Kärra
- 41362 Hans Holm, Bergby

medlemsbeställningar

Medlemsbeställningar

Medlemmar kan beställa från Dis på vår hemsida www.dis.se > Beställ eller genom att ringa Dis kansli på telefon 013-149043. Ange alltid medlemsnummer vid kontakt med kansliet!

DISGEN

- DISGEN 8.2 750 kr
- Uppgradering 350 kr

För den som vill köpa en uppgradering krävs oavbrutet medlemskap sedan förra köpet av DISGEN.

Dis-pin

Dis-pin emalj/gulmetall 25 kr

Äldre nr av Diskulogen

- 1 mån av tillgång 20 kr/nr

Böcker

Sorsele: Samesläkter, del 1, 150 kr
Sorsele: Samesläkter, del 2, 200 kr
Sorsele: Samesläkter, del 3, 250 kr
Sorsele: Samesläkter, del 4, 300 kr
av Thea Hälleberg

Register till vigsellängder

Se Dis hemsida.

Betala alltid i förskott till Dis plusgirokonto 14033-5 eller bankgiro 5009-6742. Porto ingår i priserna. Ring Dis kansli vid frågor!

DISGEN/Mac

Kerstin Bjernevik, Kista	08-7511630
kerstin.bjernevik@bredband.net	
Kerstin Olsson, Eslöv	0413-31025
kerstin.olsson17@comhem.se	
Sven Olby, Västerås	021-20494
sven.olby@hem.utfors.se	

Reunion/Mac

Helge Olsson, Anderslöv	0410-20002
helge@dis-syd.se	
Gunilla Hermander, Hudiksvall	0650-94188
macnilla@telia.com	
Micael Korndahl, Åre	0647-664777
micael.korndahl@gensoft.se	
Kerstin Farm, Sundsvall	060-679111
kerstin.farm@telia.com	

Min Släkt

Elinor Elmborg, Södertälje	08-55013205
e.e@live.se	
Bo Svartholm, Frösön	063-44286
bo.svartholm@snf.se	

Holger

Kenneth Mörk, Sala	0224-77572
kmsala@sheab.net	

DISBYT-ombud

Carl-Olof Sahlin, Täby	08-7563314
carl-olof.sahlin@telia.com	
Ronnie Thomasson, Lund	046-122100
disbyt@dis-syd.se	
Charlotte Börjesson, V. Frölunda	031-478093
charlotte.borjesson@telia.com	
Hans Vappula, Landvetter,	031-945132
hans.vappula@hem.utfors.se	
Håkan Asmundsson, Linköping	013-154126
hakan@asmundsson.nu	
Rolf Eriksson, Vikingstad	013-81283
rolferiksson@brevet.se	
Kurt Gustavsson, Nyköping	0155-59112
kurt.b.g@telia.com	
Boine Nurmi, Västerås	021-417344
boine.r@nurmi.nu	
Bernth Lindfors, Njurunda	060-31524
bernth.lindfors@telia.com	

DISBYT/Finland

Gunnar Bergstedt, Stockholm	08-250966
gunnar.bergstedt@gfh.se	

Dis Arkiv

Kjell Weber, Torslanda	031-563477
dis_arkiv@dis.se	

Kontakta rätt fadder!

I vissa avseenden är det betydande skillnader mellan DISGEN 8.2 och tidigare versioner. Fadderlistan har därför delats upp i förhållande till vilken version av DISGEN som din fråga gäller och vilken fadder du ska kontakta. Välj dessutom som vanligt den fadder som bor närmast dig.

Sedan förra Diskulogen har Ingvar Kärrdahl avlidit. Vidare har Stig Rahm slutat som fadder av hälsoskäl – vi tackar för hans mångåriga insatser.

DISGEN/PC

Faddrar för version 8.2 (i postnummerordning)

Rolf Ahlinder, Handen	08-7771996	rolf.ahlinder@dis-ost.se	8.2
Stig Geber, Uttran	08-53030734kv	stig.geber@telia.com	8.2
Håkan René, Vällingby	08-57974560	hakan.rene@adamomail.se	8.2
Carl-Göran Backgård, Åkersberga	08-54061136	cg@milstolpen.org	8.2
Bengt Kjellerström, Lund	046-126018	bengt.kj@bredband.net	8.2
Holger Andersson, Lund	046-355180	holger.andersson@lsn.se	8.2
Jan Nilsson, Staffanstorps	046-255788kv	fotojanne@bredband.net	8.2
Caj Nilsson, Svalöv	0418-868324	caj.nilsson@tele2.se	8.2
Rune Jönsson, Kristianstad	044-245217	runejoensson@telia.com	8.2
Ove Billing, Laholm	0430-14120	od@laholmo.net	8.2
Arne Sörlöv, Tving	0455-70304	arne@sorlov.com	8.2
Jan Jutefors, Rockneby	0480-66565kv	jan.jutefors@telia.com	8.2
Jan-Åke Thorsell, Västra Frölunda	031-291155kv	jama.thorsell@spray.se	8.2
Kent Lundvall, Uddevalla	0522-74740	k.lundvall@telia.com	8.2
Inga-Lill Fjällström, Uddevalla	0522-34319	ingalill45994@gmail.com	8.2
Karl-Erik Lerbro, Kinna	0320-13235dag+kv	karl-e.Lerbro@telia.com	8.2
Lars Westerström, Skövde	0500-484166	lars.westerstrom@swipnet.se	8.2
Börje Jönsson, Eksjö	0381-10840	b_json@hotmail.com	8.2
Karl-Edvard Thorén, Linköping	013-101151dag+kv	karlet@comhem.se	8.2
Torsten Ståhl, Norrköping	011-148066	totta.stahl@telia.com	8.2
Kurt Gustavsson, Nyköping	0155-59112dag+kv	kurt.b.g@telia.com	8.2
Göran Thomasson, Eskilstuna	016-130271	g.thomasson@telia.com	8.2
Stig Svensson, Flen	0157-70138	runeby@bredband.net	8.2
Gunnar Jonsson, Säffle	0533-10559	kilagenealogen@telia.com	8.2
Bengt Hammarström, Karlskoga	0586-36587dag+kv	b.hammarstrom@telia.com	8.2
Jan Wallin, Örebro	019-183830kv	jan.wallin.orebro@telia.com	8.2
Marianne Munktel, Falun	023-24728	mm@abc.se	8.2
Claes Embäck, Gävle	026-192500	claes.emback@tele2.se	8.2
Kurt Wikholm, Gävle	026-102344	kwikholm@gmail.com	8.2
Staffan Bodén, Iggesund	0650-561417	staffan.boden@vtnord.net	8.2
Bodil Orremo, Frösön	063-44666	bodil.orremo@bredband.net	8.2
Sven Schylberg, Brunflo	063-20701kv	sven.schylberg@telia.com	8.2
Joacim Söderström, Sundsvall	060-155030	joacim.h.soderstrom@telia.com	8.2
Per-Anders Hörling, Sollefteå	0620-14613	per-anders.h@telia.com	8.2

Dis-Smålands ordförande Ingvar Kärddahl har efter en kort tids sjukdom gått bort.

Ingvar blev medlem i Dis 1997 och var med vid den första träffen i Västervik som ledde till Dis-Smålands bildande. Han gick direkt in i regionföreningens styrelse och blev dess ordförande år 2002.

Han engagerade sig snart mycket som fadder och utbildare. Han intresserade sig för DISGENS utveckling och var med i produktrådet. Många av de förbättringar som Ingvar har arbetat för har förverkligats i DISGEN 8.2, som han hade glädjen att få se lanseras. Som fadder-ansvarig hade han även lagt upp strategin för att faddrarna skulle kunna vara alla medlemmar till hjälp i samband med den nya versionen. Många timmar lade han ner på sina omsorgsfullt genomarbetade DISGEN-artiklar i Diskulogen för att användarna skulle få bästa nytta och nöje av sitt program.

Som regionordförande var Ingvar även adjungerad till Dis styrelse, där han aktivt deltog med kloka synpunkter på allihanda frågor utöver de han själv ansvarade för.

Han hade många goda tips och råd i viktiga policyfrågor, alltid med hela Dis-organisationens bästa för ögonen.

Vi inom Dis har lärt känna Ingvar som en positiv och konstruktiv person som har gjort mycket stora insatser för föreningen. Vi saknar Ingvars stora engagemang och hans stora portion humor.

Han var en man som var ung i sinnet och till sitt sätt. Han älskade sin trädgård och i Dis kan man likna Ingvar vid en maskros, *ni vet en sådan blomma som t.o.m. tar sig igenom asfalten*. Så gjorde Ingvar med problem i DISGEN och även i fadder- och utbildningsfrågor. Ingen fråga var för svår; det bör och skall lösas.

Det känns sorgligt att Ingvar ryckts bort från vandringen här på jorden alldeles för snabbt. Samtidigt får vi vara tack-samma över de år som vi har haft möjlighet att ha Ingvar som en stöttepelare i vår förening. Våra tankar går till Gunilla och barnen Christofer, Camilla, Jessica med familjer.

Hos oss i Dis lever minnet av Ingvar kvar i våra hjärtan. 🌸

Ordförande

Olof Cronberg, Södra Järnvägsgränd 21 A, 352 34 Växjö, 0470-217 63, ordf@dis.se

Vice ordförande

Daniel Berglund, Hängestensvägen 38, 421 67 Västra Frölunda, 031-443 143, daniel.zz.berglund@gmail.com

Sekreterare

Elisabeth Leek, Norra Notåsa, 573 73 Sunhultsbrunn, 0140-212 25, elisabeth.leek@telia.com

Kassör

Bengt Karlsson, Stiglötsgränd 24, 586 46 Linköping, 070-754 36 04, kassor@dis.se

Övriga ledamöter

Kjell-Åke Carlenäs, Storgården 16, 586 55 Linköping, 013-340 04 85, ka.carlenas@bredband.net

Bo Kleve, Solhaga 7, 582 47 Linköping, 013-104 204, bok@dis.se

Kjell Weber, Källarbanken 11, 423 46 Torslanda, 031-563 477, wbr@swipnet.se

Karl-Ingvar Ångström, Hemmansvägen 87, 871 53 Härnösand, 0611-203 41, karl-ingvar.angstrom@telia.com

Eva Dahlberg, Brunngatan 28, 553 17 Jönköping, 036-169 857, eva_dahlberg@bredband.net

Ingrid Böklin

Karlarp Kyrkvägen 48, 240 40 Tjörnarp, 0451-624 55, ingrid.boklin@telia.com

Ulf Frykman

Arrendegatan 5, 583 31 Linköping, 013-2149 37, ulf.frykman@comhem.se

Valberedning

Sammanställande: **Kerstin Olsson**, Östra strö 2602, 241 91 Eslöv, 0413-31025, kerstin.olsson17@comhem.se

DISGEN/PC

Faddrar för version 8.1 och äldre (i postnummerordning)

Anders Larsson, Svedala	040-400233	anders@dis-syd.se	8.1
Arne Hallberg, Helsingborg	042-3030737	arne.h@dis-syd.se	8.1
Gunnar Persson, Höganäs	042-330515	gunnar@dis-syd.se	8.1
Ingrid Länestad, Västra Frölunda	031-471847dag+kv	lannestad@tele2.se	8.1
Elisabeth Molin, Havdhem	0498-481377	elisabeth@snevide.com	8.1
Tony Rödin, Bollnäs	070-3506304	tony.rodin@gmail.com	8.1
Arne Bixo, Fränsta	0691-30502	arne.bixo.dis@telia.com	8.1
Örjan Öberg, Härnösand	0611-22188	orjan@bakskuru.se	8.1
Peter Johansson, Örnsköldsvik	0660-375567	peter-johansson-oer@telia.com	8.1
Lennart Näslund, Örnsköldsvik	0660-372109kv	lintagan@home.se	8.1
Sigurd Nygren, Umeå	090-186487kv	sigurd.nygren@ersboda.ac	8.1
Laila Larsson, Ersmark	0910-720041	laila.tuva@telia.com	8.1

Danmark (version 8.1+8.2)

Georg Agerby, Brøndby +45-43965337 g.agerby@jubii.dk

Finland (version 8.1+8.2)

Henrik Mangs, Vasa +358-500268361 kv henrik.mangs@netikka.fi

Norge (version 8.1+8.2)

Knut Hamre, Halden +47-69176169 keh-dis@online.no

Alf Christophersen, Songe +47-37164209 alf.christophersen@basalmed.uio.no

Dis-Nord

c/o Rolf Fräki, Stationsvägen 17,
953 93 Karungi, 0922-300 62,
ordf_nord@dis.se
Hemsida: www.dis-nord.se
Ordf: Rolf Fräki

Dis-Nord, den nordligaste regionföreningen i Dis, har Norrbottens och Västerbottens län som sitt verksamhetsområde.

Under upparbetningen av föreningens verksamhet insåg styrelsen att indelningen i fyra sektioner skapade för stora geografiska områden. Styrelsen beslutade då att söka kontaktpersoner på alla större orter i stället. På mycket stora orter kan uppdraget delas mellan flera personer.

Kontaktpersonernas uppgift är i första hand att:

- vara styrelsens förlängda arm på orten
- svara på medlemmarnas frågor eller slussa dem till rätt ställe/person för att få
- ta emot förslag från medlemmar om önskade aktiviteter/kurser på resp. ort
- vara behjälpliga att boka lämplig lokal och införskaffa fika vid träffar/kurser
- vara behjälpliga med att, vid behov, sätta upp affischer på resp. ort

Dis-Mitt

c/o Lilliesköld, Johannedalsv 150,
863 36 Sundsbruk,
060-155 030, ordf_mitt@dis.se
Hemsida: www.dis-mitt.se
Ordf: Anna Söderström

I skrivandets stund har vi fortfarande sommar. Sommarens väder har varit lite si och så i vår region, vilket har gett många tillfällen att sitta och släktforska. Ibland är det mycket praktiskt att ha en hobby som inte är väderberoende.

Hösten kommer med stormsteg och då rullar även alla kurser och möten igång för oss släktforskare. Våra samlingslokaler öppnar igen och alla hälsas välkomna att delta.

Utbildningsåret fortsätter och inför hösten har vi planerat flera kurser och kortare utbildningar för att du ska kunna fördjupa ditt kunnande i släktforskning och då särskilt hur du utnyttjar datorn till släktforskning. På vår hemsida annonserar vi som vanligt vilka kurser och föredrag som är på gång.

Vi hälsar dig välkommen!

ANNA SÖDERSTRÖM

Dis-Bergslagen

Ekevägen 2 B, 72218 Västerås,
021-841111
ordf_bergslagen@dis.se
Hemsida: www.dis-bergslagen.se
Ordf: Brage Lundström

Dis-Bergslagen har sitt säte i Västerås. Verksamhetsområdet omfattar Västmanlands, Örebro, Södermanlands, Upplands, Dalarnas och Värmlands län.

Föreningens huvudsakliga syfte är att på lokal och regional nivå bedriva verksamhet, som understödjer och befrämjar Dis syften.

Öppet hus

Vi har öppet hus i vår lokal på Ekevägen 2B, Västerås under dessa dagar:

18/10	16.00–19.00
21/10	16.00–21.00
4/11	16.00–21.00
15/11	16.00–19.00
18/11	16.00–21.00
29/11	16.00–19.00
2/12	16.00–21.00

Västerås

- 27/9 15.00
ABF Arosgården, Timmermansg. 2.
DG 8.2:s nya funktioner och användningsområden.
- 25/10 15.00
ABF Arosgården, Timmermansg. 2.
DG 8.2:s ortdatabas med livslinjer och underlag för kartor.
- Halvårsmöte 22/11 14.00
ABF Arosgården, Timmermansg. 2.

Örebro

- 28/10 18:30.
ArkivCentrum Örebro.
Arkiv Digital presenterar sin söktjänst AD On Line.
- 2/12 18:30
ArkivCentrum Örebro.
Nya funktioner i DISGEN 8.2, DISBYT och DISPOS

Andra programpunkter meddelas på hemsidan www.dis-bergslagen.se.

Dis-Öst

Anderstorpsvägen 16,
171 54 Solna, 08-7563314,
ordf_ost@dis.se
Hemsida: www.dis-ost.se
Ordf: Carl-Olof Sahlin

Dis-Östs kursverksamhet

Dis-Öst har endagars- och tvådagarskurser i DISGEN. Grundkursen i DISGEN behandlar grunderna, installation, registrering av olika släktled med de vanligaste notistyperna, utskriftshandling av ansedlar, antavlor och stamtavlor, säkerhetskopiering, DISBYT samt export och import.

Det är nödvändigt att känna till hur man arbetar med Windows Utforskarens funktioner. Vi erbjuder därför även denna utbildning under en dag.

Påbyggnadskurser ger fördjupade kunskaper i följande ämnen:

- Notiser och databaser i DISGEN, statistik och utskrifter ingår.
- Orter i DISGEN, behandlar bl.a. ortträdets uppbyggnad samt koordinater.
- Kartor i DISGEN, behandlar bl.a. inläggning av egna kartor.
- Släktbok med DISGEN, innehåller teori och övningar i utskriftsfunktioner med släktmatrikel och kombinationer av ansedlar, antavlor och stamtavlor. Export till HTML.
- Bildoptimering för DISGEN, omfattar teori och praktik i bearbetning av digitala bilder för anpassning och utskrift i DISGEN samt bildoptimering för din släktbok.

Alla kurser är förlagda till en lördag och/eller en söndag. I höst är det kurshelger 24–25/10, 7–8/11 och 21–22/11. Anmälan sker lämpligen via kurs@dis-ost.se eller www.dis-ost.se alternativt per telefon 08-38 56 88.

Kursavgift:
800 kr för en tvådagarskurs och
500 kr för en endagskurs.

Stina Blank 1910–1962 föräldrahem i Forsa (X)

Dis-Filbyter

c/o Rolf Eriksson, Barrskogsv. 28,
59059 Vikingstad,
013-81283, ordf_filbyter@dis.se
Hemsida: www.dis-filbyter.se
Ordf: Rolf Eriksson

Dis-Väst

c/o Jan-Åke Thorsell, Björkedals-
gatan 7, 426 68 Västra Frölunda,
031-291155, ordf_vast@dis.se
Hemsida: www.dis-vast.o.se
Ordf: Jan-Åke Thorsell

Dis-Småland

ordf_smaland@dis.se
Hemsida: www.dis-smaland.se
Ordf: —

Dis-Syd

Porfyrvägen 20,
22421 Lund,
ordf_syd@dis.se
Hemsida: www.dis-syd.se
Ordf: Jan Nilsson

Sommaren lider mot slutet och släktforscardagarna hägrar. Våra aktiviteter under sommaren började i Kisa med Amerikaveckan där vi deltog under tre dagar. Det enda amerikanska vi såg var min stora hatt inköpt i Burley, Idaho för ett par år sedan. Första dagen hade vi "bara" tio besökare. Å andra sidan satt de hos oss under 13 timmar!

Därefter kom Genlines resa där vi ställde upp på alla platser i vårt område och visade vad vi kan erbjuda. I Borensberg kom så många att Peter W fick dubblera sitt anförande. Sedan var vi i Hällestad, på Hell'sta Marken (uttalas på östgötska). En jämn ström besökare till svettiga släktforskare från DIS-F och ÖGF i bastuliknande värme. Stort gemyt och ett otroligt gensvar som bara blir större med åren.

Vårt viktigaste uppdrag under sommaren har som vanligt varit att bemanna forskarstugan med värdar. Gull-Britt har rekryterat och skött bemanningslistan och det finns inga luckor. Som vanligt har Gerd och Ann-Marie stått för en stor del av värdskapet. Tack alla stugvärdar för att ni ställer upp så villigt och stöttar verksamheten, besökarna och personalen! Att ni ofta kommer flera gånger visar också hur roligt det är. Tyvärr har vi haft ett par incidenter, en elak tjuv var inne och stal en dator och en ryggsäck och en värd drabbades av akut sjukdom och hamnade på hjärtintensiven. Detta visar att vårt beslut att alltid ha dubbel bemanning är välgrundat.

ROLF ERIKSSON

14/10 15:00-17:00
Forskarvägledning
Möndals Bibliotek
Anmäl dig i förväg till biblioteket.

22/10 16:00-18:00
Forskarvägledning
Lindome bibliotek
Anmäl dig i förväg till biblioteket.

4/11 15:00-17:00
Forskarvägledning
Möndals Bibliotek
Anmäl dig i förväg till biblioteket.

Morfars farfars far- och jag

23/11 18:30
Föreläsning
Clary Jansson berättar om arbetet bakom sin uppmärksammade TV-dokumentär. Hur gick den spännande släktresan genom bygger, epoker och arkiv?

En oumbärlig kväll för alla med minsta intresse för släktforskning och svensk historia. I samarbete med Dis-Väst.

Redbergsteatern, Örngatan 6
Entré 90:-

Obligatorisk förанmälan
Tel 031 - 707 18 00
www.sv.se/goteborg

26/11 16:00-18:00
Forskarvägledning
Lindome bibliotek
Anmäl dig i förväg till biblioteket.

2/12 15:00-17:00
Forskarvägledning
Möndals Bibliotek
Anmäl dig i förväg till biblioteket.

Vila i frid

Vår ordförande Ingvar Kärrdahl har lämnat oss i stor sorg och saknad. Våra tankar går till Ingvars familj.

STYRELSEN

Verksamhetsområdet för Dis-Småland är Jönköpings, Kronobergs, och Kalmar län. Antalet medlemmar är drygt 1000.

Vi ska verka för användning av dator och IT-teknik i släktforskningen och sprida kunskap härom inom verksamhetsområdet. Detta sker bland annat genom att:

- Anordna föreningsmöten (temamöten) med inriktning på användning av dator med kringutrustning och programvara i släktforskning och i presentation av forskningsresultat
- Anordna grund- och fortsättningskurser i släktforskarprogrammet DISGEN samt andra ämneskurser och aktiviteter enligt medlemmarnas önskemål.
- Samverka med släkt- och hembygdsföreningar inom verksamhetsområdet.
- Aktivt delta i offentliga kulturarrangemang, t.ex. biblioteksaktiviteter och andra lokala kulturaktiviteter.
- Ge ut vår föreningsbladning *Medlemsbladet* med ett tryckt nummer och tre e-upplagor per år.

För ytterligare upplysningar, kontakta någon i styrelsen.

Nu när sommaren äntligen är över kan vi släktforskare få njuta av den vår de svage kallar höst. Då gäller det att planera för nya, rejäla släktforskartag. Varför inte ta tillfället i akt att lära dig vårt nya släktforskarprogram DISGEN 8.2? DIS-Syd kommer att ha demonstrationer och kurser i det nya programmet på flera platser i vår region. Håll dig uppdaterad om vilka orter och datum som gäller genom vår hemsida www.dis-syd.se.

Sorgebud

Släktforskare i Sydsverige har under sommaren fått flera sorgebud. Vi har mist personer med stor betydelse för släktforskningen. DIS-Smålands ordförande Ingvar Kärrdahl avled den 18 juni. Ingvar var engagerad i DIS verksamhet under många år och var mycket uppskattad av dem som arbetade med honom. Landsarkivarie Jan Dahlin vid landsarkivet Lund dog den 3 juli. Jans bortgång är en stor förlust för hela Arkivsverige. Malmö Släktforskarförenings ordförande Margareta Kroon gick bort den 9 juli. Förutom att vara ordförande var Margareta eldsjelen i Malmöföreningens släktforskar- och textläsningskurser. Alla tre dog mitt i sina gärningar och hade rimligen många år kvar att verka för släktforskningens fromma.

MATS J LARSSON

Avsändare:
Föreningen DIS,
Gamla Linköping, 582 46 LINKÖPING

POSTTIDNING **B**

*Varför bli medlem i
Föreningen DIS?*

DISBYT

Få tillgång till vår släktdatabas
med över 20 miljoner poster.

DISGEN

Köp Sveriges mest spridda släkt-
program och få gratis support.

DISKULOGEN

Få en tidning 4 gånger per år med
det senaste inom området dator-
hjälp och släktforskning.

FORSKARSTUGAN

Få tillträde till forskarstugan i Lin-
köping där du kan testa CD-skivor,
abonnemang och läsa släktfors-
kartidningar.

REGIONFÖRENINGAR

Få tillgång till regional verksam-
het med kurser, möten och extra
medlemsservice runt om i landet.

I stugan kan du forska i mer än hundra
CD-skivor. Du kan också forska med
hjälp av ett antal abonnemang på inter-
net som t.ex. folkräkningar i USA och
Sverige, skannade kyrkböcker i Sverige
och lokala databaser för Östergötland
och Linköping.

www.dis.se

Gamla Linköping, Hovslagaregatan 3
013-149043

måndag-fredag kl 9-12 och 13-16
tisdag-torsdag kl 18-20 under vinterhalvåret